

สภาพพื้นฐานของชุมชนเมืองลำปาง

ลักษณะทางกายภาพ

ก. ขอบเขตพื้นที่

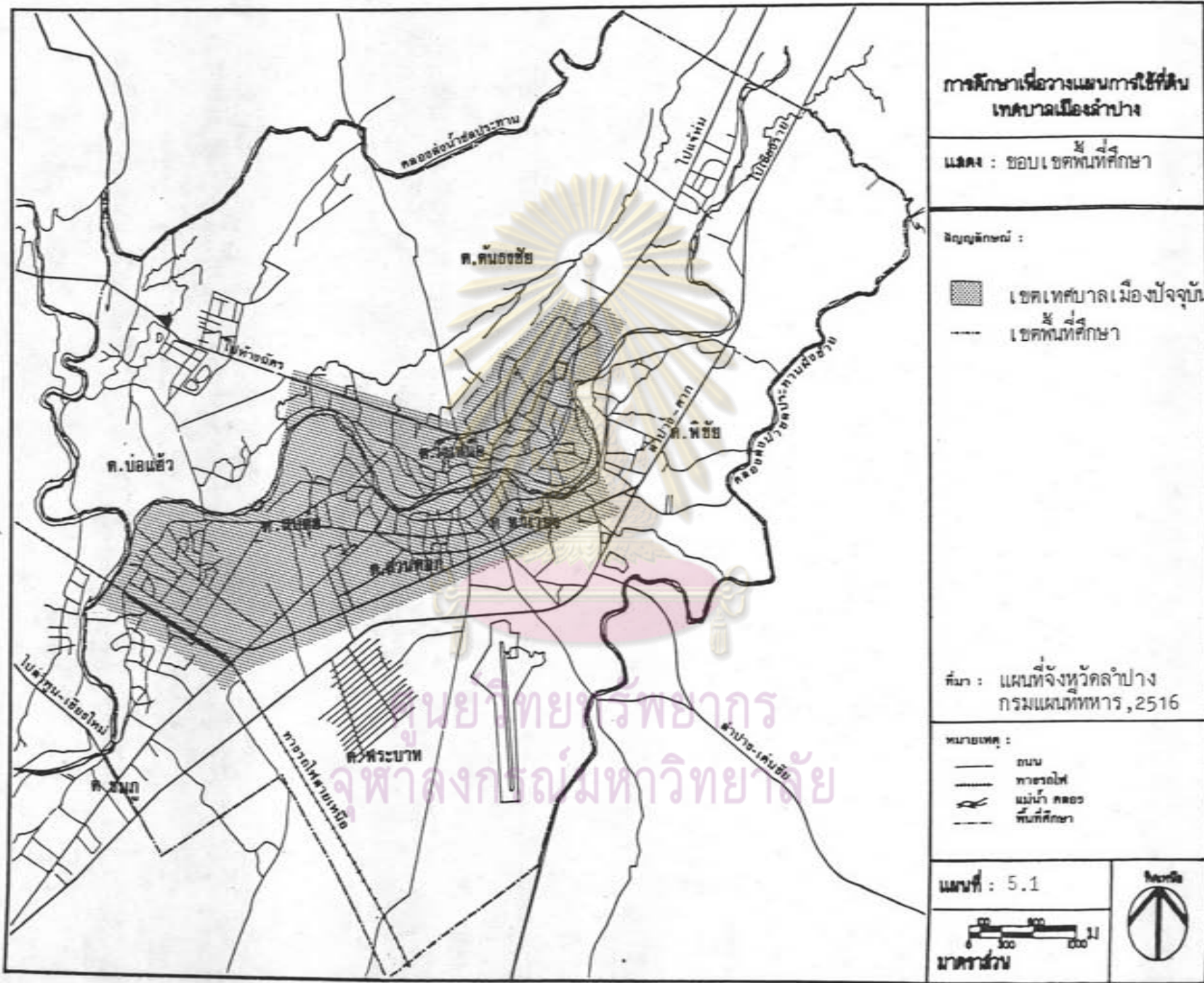
ขอบเขตของชุมชนเมืองลำปางในการศึกษาครั้งนี้ พิจารณาจากการเติบโตของชุมชนเมืองในอดีตถึงปัจจุบันและทิศทางที่คาดว่าจะมีการขยายตัวของเมืองต่อไปในอนาคตกับเส้นแบ่งเขตธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำ - ลำคลอง รวมทั้งเส้นทางถนน ทางรถไฟ ฯลฯ มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่เทศบาลเมืองลำปางปัจจุบัน (ตำบลหัวเวียง ตำบลลวดตอก ตำบลลุ่มดุย และตำบลเวียงเหนือ) และพื้นที่บางส่วนของตำบลรอบนอกเทศบาลเมืองอีก 5 ตำบล คือ ตำบลชุมภู ตำบลพระบาท ตำบลพิชัย ตำบลต้นธงชัย และตำบลบ่อแก้ว รวมเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 38 ตารางกิโลเมตร อาณาเขตโดยสังเขปมีดังนี้ (ดูแผนที่ 5.1)

ทิศเหนือ กำหนดตามการเติบโตของพื้นที่ก่อสร้างที่เกาะไปตามแม่น้ำวังจนจรดถึงลำน้ำธรรมชาติ เรือไปจนถึงคลองส่งน้ำชลประทานทางด้านเหนือ

ทิศใต้ กำหนดตามพื้นที่ก่อสร้างที่เกิดขึ้นตาม 2 ฝั่งแม่น้ำวัง ถนนพหลโยธิน และถนนพหลโยธินเลี่ยงเมือง จนถึงถนนลำปาง - ลำพูน และกำหนดพื้นที่ลงมาอีกประมาณ 4,000 เมตร ไปจนถึงเกือบถึงเส้นทางรถไฟสายเหนือ โดยให้ห่างออกมาจากเส้นทางประมาณ 2,500 เมตร

ทิศตะวันออก กำหนดเขตตามคลองส่งน้ำชลประทานทางทิศตะวันออก

ทิศตะวันตก กำหนดเขตไปตามแม่น้ำวังตั้งแต่ถนนลำปาง - ลำพูน ไปจนถึงคลองส่งน้ำชลประทานทางด้านเหนือ

และเพื่อให้การศึกษาในลำดับต่อไปชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาจะขอใช้คำว่า "ชุมชนเมือง" ในการกล่าวถึงเขตศึกษา เพื่อจะได้ไม่สับสนกับเขตเทศบาล ซึ่งครอบคลุมพื้นที่น้อยกว่าชุมชนเมืองที่แท้จริงของเมืองสาป่าง

ข. สภาพกายภาพ

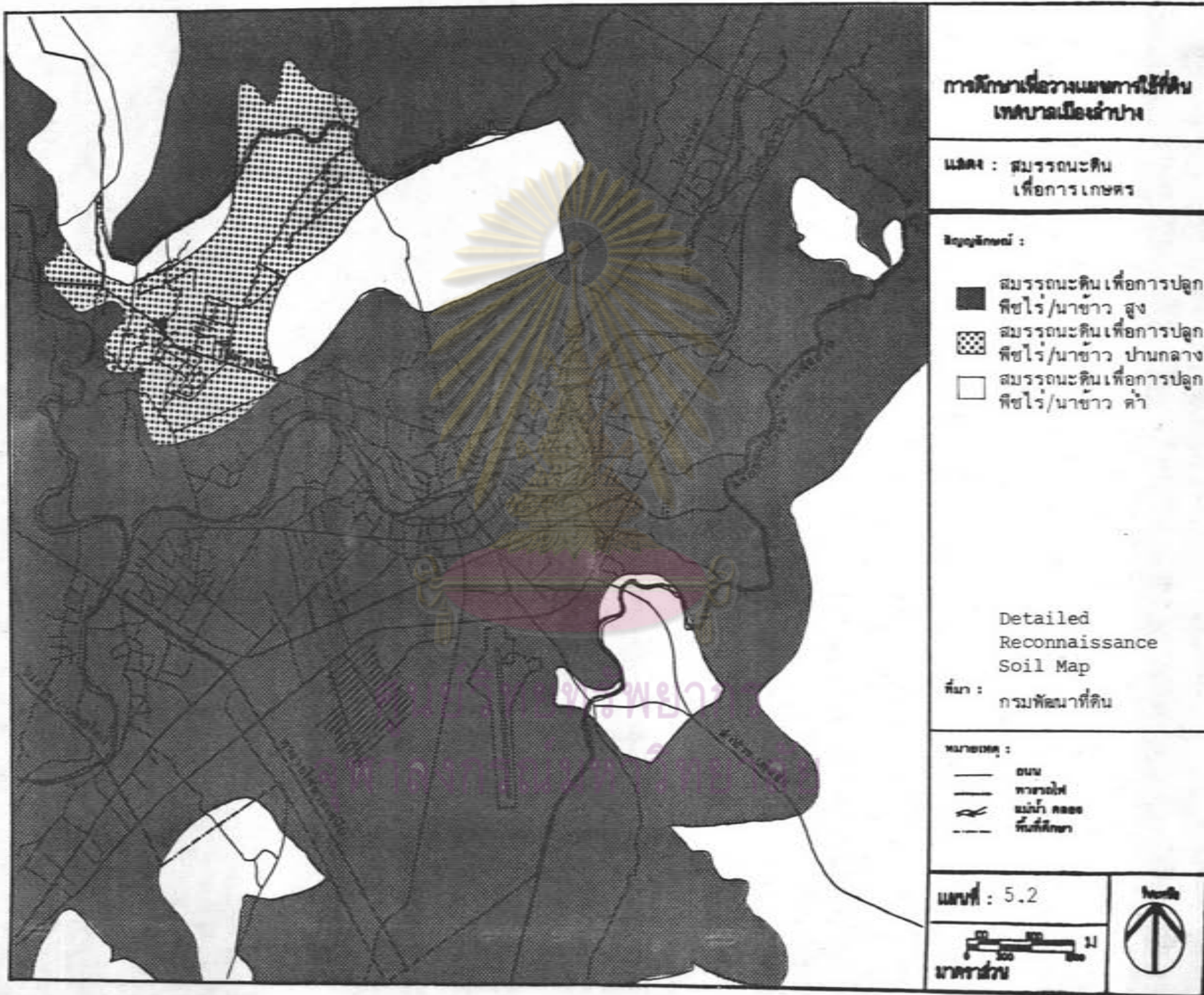
พื้นที่เทศบาลเมืองสาป่างตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มบริเวณรอบตัวเมืองเป็นเนินสูงๆ ต่ำๆ สลับกันไปจนถึงเทือกเขาทางทิศตะวันออกของพื้นที่ มีแม่น้ำวังไหลผ่านตัวเมือง ดังนั้น ตัวเมืองจึงถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน และมีลักษณะยาวไปตามลำน้ำ ตามปกติแม่น้ำวังมีน้ำไหลเชี่ยวในฤดูฝน ส่วนในฤดูแล้ง น้ำจะแห้ง มีสันทราย เกิดการทับถมตลอดลำน้ำ ในปัจจุบันมีสะพานข้ามแม่น้ำวังในบริเวณชุมชนเมือง 5 แห่งคือ สะพานรัชฎาภิเศก สะพานพัฒนาภาคเหนือ 1 สะพานบ้านดง สะพานรถไฟ (ผ่านใต้เฉพาะรถไฟเท่านั้น) และสะพานแม่น้ำวัง ทำให้การคมนาคมติดต่อระหว่างชุมชนสองฝั่งแม่น้ำสะดวกยิ่งขึ้น ทั้งสองฝั่งของแม่น้ำด้านตะวันออกถึงตะวันตกด้านนอกเขตเทศบาลมีเหมืองขุดประทานแม่วังรับน้ำจากเขื่อนก๊วยลม เรียกว่าเหมืองขุดประทานฝั่งซ้ายอยู่ทางด้านใต้ของแม่น้ำวังห่างจากตัวเมืองประมาณ 1.5 กม. และเหมืองขุดประทานฝั่งขวาอยู่ทางด้านเหนือของแม่น้ำวังห่างจากตัวเมืองประมาณ 3.5 กม. เหมืองขุดประทานดังกล่าวมีแนวขนานกับแม่น้ำวังและมีจุดประสงค์ในการส่งน้ำเพื่อการเกษตร นอกจากนี้การประปาของชุมชนเมืองสาป่างก็ได้อาศัยน้ำจากลำเหมืองนี้มาใช้ในการผลิตเพื่อแจกจ่ายให้กับชุมชนอีกด้วย

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบดินตะกอนเก่าและที่ราบดินตะกอนใหม่ ดินมีความอุดมสมบูรณ์และคุณภาพดี โดยในบริเวณตอนกลางของพื้นที่เมืองมีลุ่มระณะดินสูงในการปลูกพืชไร่และบริเวณรอบนอกมีลุ่มระณะดินสูงในการปลูกข้าว (ตั้งแผนที่ 5.2)

จากลักษณะดินดังกล่าวทำให้การระบายน้ำในพื้นที่โดยเฉพาะในบริเวณตัวเมืองอยู่ในระดับดีถึงปานกลาง (ดูแผนที่ที่ 5.3)

ค. การใช้ที่ดิน

ลักษณะของชุมชนเมืองสาป่างเป็นชุมชนเกาะอยู่ 2 ฝั่งของแม่น้ำวัง ฝั่งเหนือลักษณะเด่นเป็นชุมชนพักอาศัย ซึ่งมีการขยายตัวไปตามถนนไปอำเภอห้างฉัตร ในท้องที่ตำบล

**การวิเคราะห์ความเหมาะสมการใช้ที่ดิน
เทศบาลเมืองลำปาง**

แผนที่ : การระบายน้ำของดิน

สัญลักษณ์ :

- การระบายน้ำของดินสูง
- การระบายน้ำของดินปานกลาง
- การระบายน้ำของดินต่ำ

Detailed
Reconnaissance
Soil Map

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

หมายเหตุ :

- ถนน
- ทางรถไฟ
- ลำน้ำ-คลอง
- พื้นที่ป่า

แผนที่ : 5-8

บ่อแอ้ว ส่วนฝั่งใต้เป็นชุมชนธุรกิจการค้า และสถานที่ราชการ ลักษณะการใช้ที่ดิน ยังคงมีลักษณะของการผสมผสานเช่นเดียวกับสภาพชุมชนเมืองทั่วไป กล่าวคือ มีอาคารประเภทห้องแถว ตึกแถว ที่ใช้ประกอบธุรกิจการค้า และพักอาศัย รวมเป็นกลุ่มอยู่ในบริเวณศูนย์กลางของชุมชน มีอาคารพักอาศัยกระจายอยู่ทั่วไปปะปนกับสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา โรงงานอุตสาหกรรม สถาบันราชการ และอื่น ๆ

1. การใช้ที่ดิน พ.ศ. 2517

จากการศึกษาสภาพการใช้ที่ดินชุมชนเมืองลำปางในอดีต (พ.ศ. 2517) โดยการแปลภาพถ่ายทางอากาศของชุมชนเมืองลำปาง จะเห็นได้ว่า การใช้ที่ดินส่วนใหญ่ของชุมชน (ร้อยละ 69) เป็นพื้นที่ว่างและพื้นที่เกษตรกรรม การใช้ที่ดินที่รองลงมาก็คือ การใช้ที่ดินเพื่อการพักอาศัย สถาบันราชการ และสถาบันการศึกษา โดยมีรายละเอียดการใช้ที่ดิน พ.ศ. 2517 ดังนี้

พักอาศัย ย่านพักอาศัยของชุมชนเมืองกระจายอยู่ทั่วไปในชุมชน มีเนื้อที่รวมประมาณ 2,213 ไร่ โดยมีลักษณะเด่นของการพักอาศัยเป็นไปในลักษณะของชุมชนริมน้ำ และเริ่มเกาะตัวกันไปตามถนนสายสำคัญในเมือง

พาณิชย์กรรม การเติบโตของพาณิชย์กรรม เริ่มมีการเกาะตัวเป็นย่านบริเวณใจกลางเมือง ซึ่งเป็นบริเวณตลาดและใกล้ที่ว่าการอำเภอเมือง อีกบริเวณก็คือ ย่านการค้าถนนประสานมิตรหน้าสถานีรถไฟลำปาง นอกจากนี้ก็กระจายกันอยู่ตามถนนสายต่าง ๆ ได้แก่ ถนนจักรโอบ ถนนรัชฎา และถนนศรีชุม มีพื้นที่รวมประมาณ 172 ไร่

อุตสาหกรรมและโกดังสินค้า ชุมชนเมืองลำปางมีการใช้ที่ดินประเภทนี้ประมาณ 230 ไร่ บริเวณที่มีการกระจายตัวของอุตสาหกรรมและโกดังสินค้าอยู่มากคือ บริเวณทิศตะวันตกของชุมชนฝั่งใต้ โดยเฉพาะบริเวณใกล้สถานีรถไฟลำปาง

สถาบันราชการ ดังได้กล่าวแล้วว่า การใช้ที่ดินประเภทนี้มีมากรองลงมาจากการใช้ที่ดินประเภทพักอาศัย (1,253 ไร่) สถาบันราชการกระจายตัวอยู่ทั่วไปในชุมชนเมืองโดยเฉพาะในบริเวณศูนย์กลางเมือง (รวมสำราญปโภค - สำราญอุปการด้วย)

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดิน เทศบาลเมืองลำปาง

แสดง : การใช้ที่ดินชุมชนเมืองลำปาง 2517

สัญลักษณ์ :

- พักอาศัย
- พาณิชยกรรม
- อุตสาหกรรม
- โกดังสินค้า
- สถาบันราชการ
- สถาบันการศึกษา
- ศาสนสถาน
- สถานพักผ่อนหย่อนใจ
- สาธารณูปโภค
- พื้นที่ว่าง, พื้นที่เกษตรกรรม
- ปศุสัตว์

ที่มา : ภาพถ่ายทางอากาศ 2517

หมายเหตุ :

- ถนน
- ทางรถไฟ
- แม่น้ำ คลอง
- พื้นที่ศึกษา

แผนที่ :

ศูนย์วิทยุวิทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันการศึกษา ในเขตชุมชนเมืองลำปางมีสถาบันการศึกษากระจาย
อยู่มากประมาณ 889 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 3.75 ของการใช้ที่ดินทั้งหมด และเป็นการใช้
ที่ดินมากเป็นอันดับ 4 รองจากการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พักอาศัย และสถาบันราชการ

คำลั่นสถานี พื้นที่ของสถาบันคำลั่นในชุมชนเมืองลำปาง มีรวมกันประมาณ
391 ไร่ โดยทั่วไปตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองลำปาง คำลั่นสถานีเหล่านี้นอกจากจะใช้เพื่อ
ประกอบกิจกรรมทางคำลั่นแล้ว ยังเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่เมืองลำปาง
อีกด้วย

สำนักงานการ มีพื้นที่รวมประมาณ 378 ไร่ ส่วนสำราณะที่สำคัญคือ
บริเวณหนองกระกิง และส่วนสำราณะเทศบาลเมืองลำปาง

2. การใช้ที่ดิน พ.ศ. 2525

การใช้ประโยชน์ที่ดินภายในชุมชนเมืองลำปางนี้ ได้อาศัยข้อมูลจากแผนที่
การใช้ประโยชน์ที่ดิน (ปี 2525) ประกอบกับการสังเกตสภาพทั่วไปของพื้นที่ อาจสรุปลักษณะ
การใช้ที่ดินของชุมชนเมืองลำปางดังนี้

พักอาศัย การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่พักอาศัยในเขตชุมชนเมืองลำปาง มีมาก
เป็นอันดับสองรองจากพื้นที่ว่างและพื้นที่เกษตรกรรม ทั้งในเขตเทศบาล และพื้นที่รอบนอก
กล่าวคือ มีการใช้ที่ดินประเภทนี้ถึงร้อยละ 21.58 ของพื้นที่ทั้งหมดและร้อยละ 45.76 เฉพาะ
ในพื้นที่เขตเทศบาล บริเวณพักอาศัยเหล่านี้กระจายไปทั่วชุมชนเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
เกาะไปกับลำน้ำวังในตำบลเวียงเหนือ และตำบลลุ่มดู่

พาณิชย์กรรม บริเวณย่านการค้าของชุมชนมี 3 แห่งด้วยกันคือ บริเวณ
ศูนย์กลางเมือง ซึ่งเป็นที่รวมของตลาดบริเวณ ตลาดราชวงศ์ ตลาดเทศบาล และอาคาร
พาณิชย์ต่าง ๆ อยู่ระหว่างถนนบุญวาทย์ตัดกับถนนไปรษณีย์ บริเวณที่ 2 คือ ย่านการค้าบนถนน
ประธานโมตรี ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานีรถไฟลำปาง และมีตลาดถึง 3 แห่ง คือ ตลาดรัตนเกี้ยว
ตลาดสถานีรถไฟ และตลาดโชคชัย และบริเวณถนนจักรโชน ถนนท่าคราวน้อย (บริเวณหลัง
สำนักงานเทศบาล) ส่วนนอกเขตเทศบาล การใช้ที่ดินประเภทนี้มิได้รวมกลุ่มกันเป็นย่านขนาดใหญ่
ใหญ่ แต่กระจายอยู่ทั่ว ๆ ไปในเขตชุมชน

อุตสาหกรรมและโกดังสินค้า อุตสาหกรรมของชุมชนเมืองลำปาง มี 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ อุตสาหกรรมแปรรูป และอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการขนส่ง ในเขตเทศบาลฯ มีการใช้พื้นที่ดังกล่าว ร้อยละ 1.61 โดยมีอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร อยู่บริเวณถนนมนตรี และอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการขนส่งอยู่บริเวณถนนพหลโยธินทางออกไปยัง ลูฮาบิบาลยฆู นอกเขตเทศบาลฯ มีพื้นที่อุตสาหกรรมร้อยละ 1.30 เป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับการขนส่งบนถนนพหลโยธินต่อมาจากพื้นที่เขตเทศบาลฯ และอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบ เครื่องปั้นดินเผา ซึ่งมีถึง 29 แห่ง ตั้งอยู่กระจายไปในพื้นที่รอบนอก

สถาบันราชการ การใช้ที่ดินประเภทนี้มีกระจายอยู่ทั่วไป ทั้งในเขตเทศบาลเมืองลำปาง และนอกเขตเทศบาลฯ ในเขตเทศบาลฯ สถาบันราชการจะมีเป็นกลุ่ม อยู่บ้างบริเวณตะวันออกของเมือง คือ บริเวณศาลากลางจังหวัด ศาลจังหวัด สถานีตำรวจ ภูธรอำเภอเมือง ฯลฯ นอกเขตเทศบาลฯ มักเป็นการขยายตัวของสถาบันราชการเดิม และการเติบโตของสถาบันราชการระดับภาคหรือเขต ซึ่งขยายตัวออกไปตั้งอยู่บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 5 - 10 ถนนลำปาง - เชียงใหม่

สถาบันการศึกษา ในเขตเทศบาลฯ สถาบันการศึกษามีพื้นที่ประมาณ 364 ไร่ หรือร้อยละ 6.47 ของพื้นที่เทศบาลฯ สถาบันการศึกษาเหล่านี้ตั้งอยู่กระจายทั่วไป บริเวณล่องฝั่งแม่น้ำวัง บนถนนสายสำคัญ ๆ ของเมือง อันได้แก่ ถนนพหลโยธิน ถนนจักรโยชัย ถนนรองเวียง ถนนท่าคราวน้อย และถนนจามเทวี นอกเขตเทศบาลฯ มีร้อยละ 3.18 ตั้งอยู่ตามชุมชนที่ตั้งอยู่อย่างกระจัดกระจายรอบนอก

ค่าสินลี้ถาน พื้นที่บริเวณค่าสินลี้ถานของชุมชนมีประมาณ 391.6 ไร่ ในเขตเทศบาลฯ 158.4 ไร่ นอกเขตเทศบาลฯ 233.2 ไร่ ตั้งอยู่ทั่วไปในบริเวณชุมชน **จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** สันทนาการ อันได้แก่ บริเวณพักผ่อนหย่อนใจ - สันทนาการ ในเขตเทศบาลฯ มีเนื้อที่ประมาณ 60.7 ไร่ หรือ ร้อยละ 1.08 ของเนื้อที่เทศบาล นอกเขตมีเนื้อที่ประมาณ 313.6 ไร่ มีส่วนสาธารณณะขนาดใหญ่คือ หนองกระกิงและสันทนาการของจังหวัด อยู่นอกเขตเทศบาลฯ

นอกจากนี้ยังมีการใช้ที่ดินเพื่อการสาธารณูปโภค - สาธารณูปการ (๑ รายละเอียดเรื่อง สาธารณูปโภค - สาธารณูปการ) เส้นทางคมนาคม อันได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง ถนน ซอย และพื้นที่ว่างอีกด้วย ดังแสดงในตารางที่ 5.1

ตาราง 5.1 การใช้ที่ดินชุมชนเมืองสาป่าง พ.ศ. 2525

ประเภทการใช้ที่ดิน	รวม	ในเขตเทศบาลฯ		นอกเขตเทศบาลฯ	
	(ไร่)	ไร่	%	ไร่	%
	(21.58)				
ที่พักอาศัย	5,126.1	2,574.1	45.76	2,552.0	14.08
	(2.18)				
พาณิชย์กรรม	517.6	378.8	6.73	138.8	0.77
	(1.38)				
อุตสาหกรรมและโกดังสินค้า	326.6	90.4	1.61	236.2	1.30
	(5.85)				
สถาบันราชการ	1,389.6	235.6	4.19	1,154.0	6.37
	(3.96)				
สถาบันการศึกษา	940.8	364.0	6.47	576.8	3.18
	(1.65)				
ศาลากลาง	391.6	158.4	2.82	233.2	1.29
	(1.58)				
สันถนาการ	374.3	60.7	1.08	313.6	1.73
	(1.90)				
สาธารณูปโภค	451.3	113.3	2.11	338.0	1.86
	(3.04)				
แม่น้ำ - ลำคลอง - บ่อ	721.4	446.4	7.94	275.0	1.52
	(2.46)				
ถนน - ซอย	585.0	360.0	6.40	225.0	1.24
	(54.42)				
พื้นที่เกษตรกรรม	12,925.7	843.3	14.99	12,082.4	66.66
	(100.00)				
รวมพื้นที่ชุมชนเมือง	23,750.0	5,625.0	100.00	18,125.0	100.00

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดิน เทศบาลเมืองลำปาง

แสดง : การใช้ที่ดินชุมชนเมืองลำปาง 2525

สัญลักษณ์ :

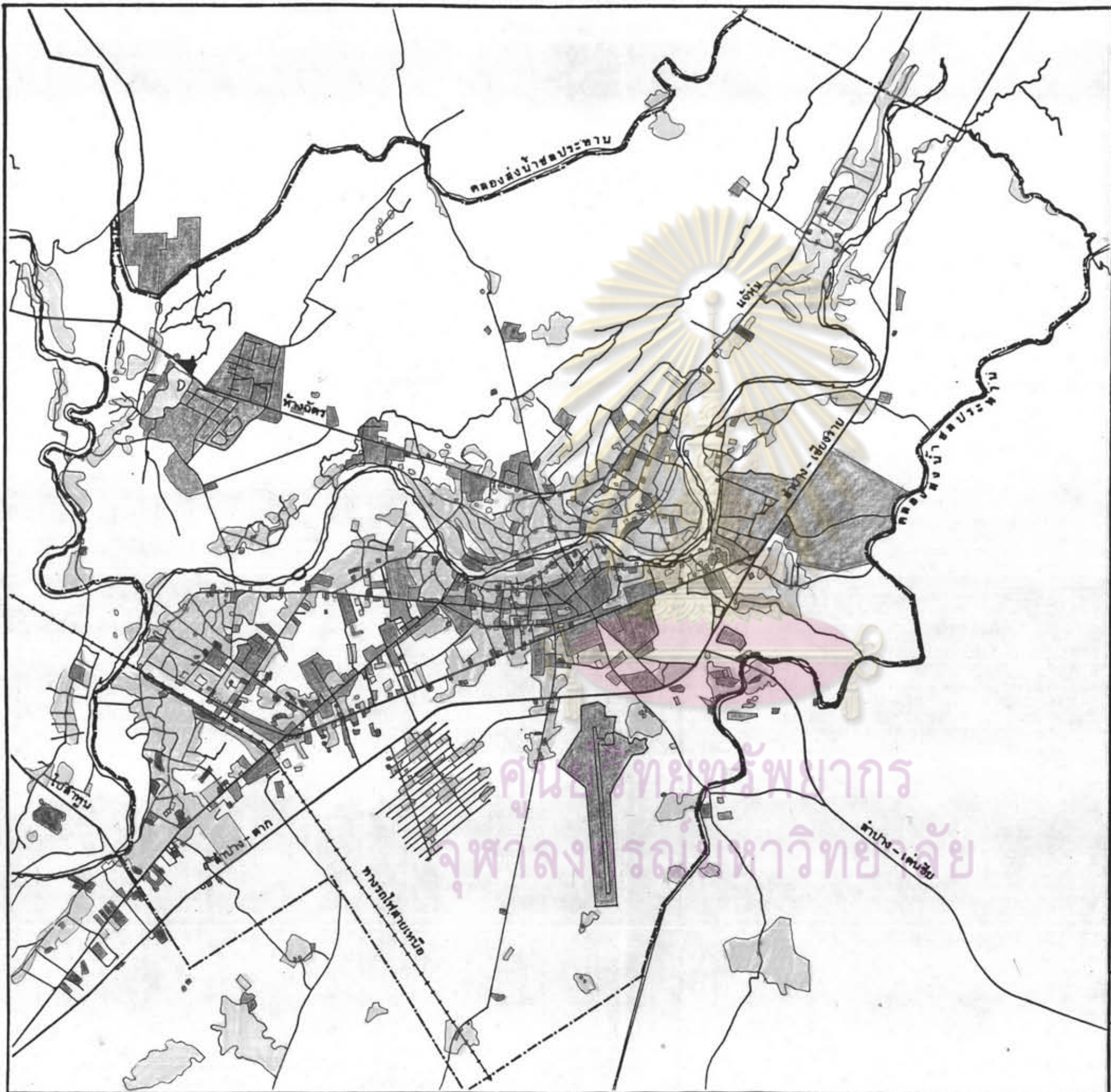
- พักอาศัย
- พาณิชยกรรม
- อุตสาหกรรม
- โกดังสินค้า
- สถาบันราชการ
- สถาบันการศึกษา
- ศาสนสถาน
- สถานพักผ่อนหย่อนใจ
- สาธารณูปโภค
- พื้นที่ว่าง , พื้นที่เกษตรกรรม
- ปศุสัตว์

ที่มา : กองผังเมืองรวม สำนักผังเมือง

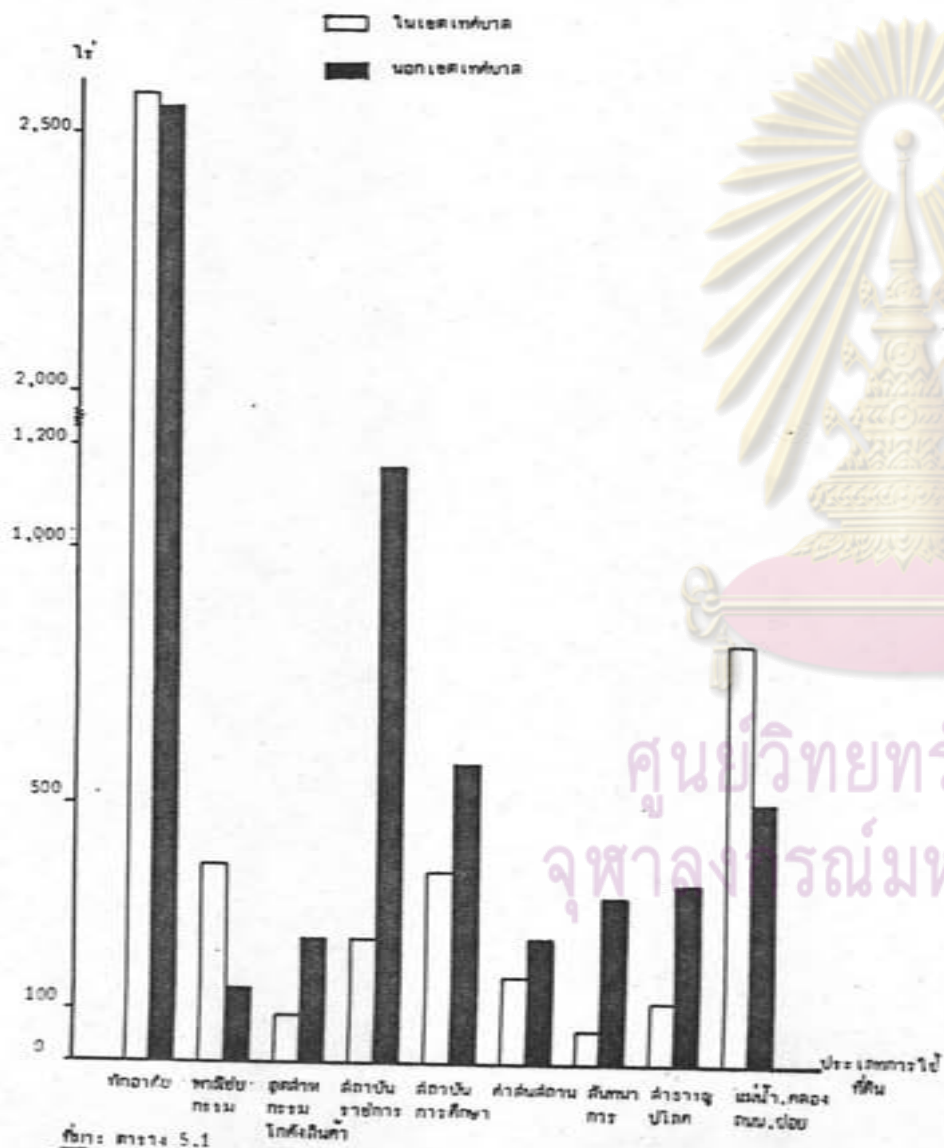
หมายเหตุ :

- ถนน
- ทางรถไฟ
- แม่น้ำ คลอง
- พื้นที่ศึกษา

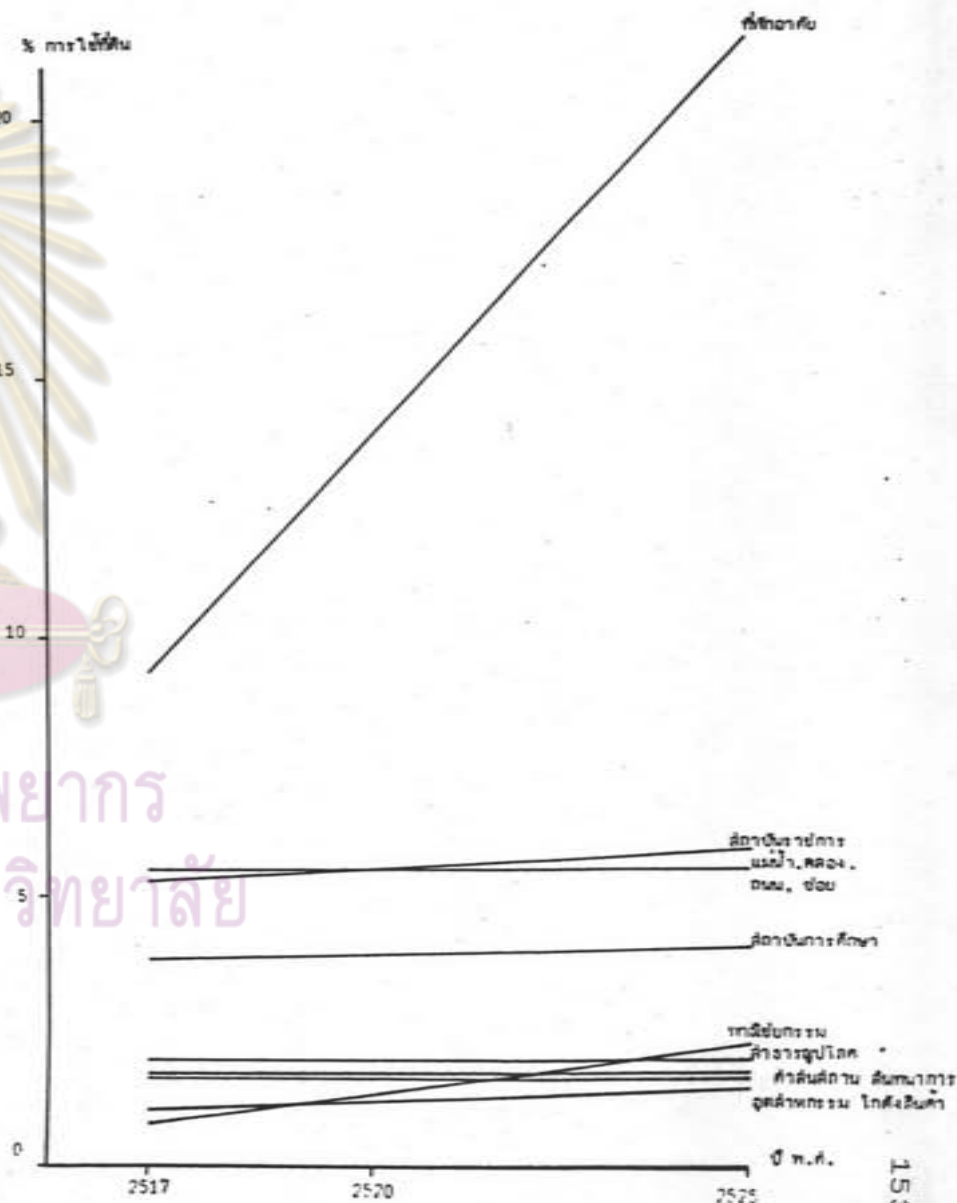
แผนที่ :

แผนภูมิ 5.1 ประเภทการใช้ที่ดินชุมชนเมืองลำปาง 2525

แผนภูมิ 5.2 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินชุมชนเมืองลำปาง 2517-2525

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน

จากการศึกษาการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ ในชุมชนเมืองลำปางจากอดีตถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่าง ๆ ในพื้นที่มีลักษณะกระจายตัวปะปนกัน และยังไม่มีความสัมพันธ์กันเท่าที่ควร นอกจากนี้ชุมชนได้ขยายตัวออกไปนอกเขตเทศบาลอย่างไม่มีการระเบียบ

กล่าวคือการเติบโตของชุมชนยังคง เป็นไปในรูปแบบ Ribbon Development โดยในระยะแรกการเติบโตของชุมชนเลียบไปตามล่องแม่น้ำวัง อันเป็นแม่น้ำสายหลักของเมือง ต่อเมื่อเมืองมีการพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับเส้นทางคมนาคมทางบก การขยายตัวของชุมชนจึงเกาะไปตามถนนสายสำคัญในเมืองได้แก่ ถนนบุญวาทย์ ถนนพิพิธช้าง กระทั่งถึงถนนพหลโยธิน ซึ่งเพิ่งเริ่มมีการเติบโตของชุมชนในระยะหลังนี้

ลักษณะการขยายตัวของชุมชนโดยทั่วไป เป็นไปในแนวราบและมีรูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อพักอาศัยมากที่สุด กิจกรรมการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ ก็เื้อื้อต่อบทบาทนี้และเติบโตไปพร้อม ๆ กับการเป็นเมืองพักอาศัยของชุมชน จะมีลักษณะเด่นที่ผุดออกไปก็คือ มีการใช้ที่ดินประเภทสถาบันราชการอยู่ค่อนข้างมาก ซึ่งก็เป็นไปตามบทบาทรองของชุมชน

ในรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในชุมชนเมืองลำปางระหว่าง พ.ศ. 2517 - 2525 ปรากฏดังตารางที่ 5.2

การศึกษาการใช้ที่ดินของชุมชนเมืองลำปางที่เปลี่ยนไปนี้จะมองใน 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองลำปางปัจจุบัน และพื้นที่นอกเขตเทศบาลฯ ในแต่ละประเภทการใช้ที่ดิน จะเห็นได้ว่าการใช้ที่ดินส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงในทางเพิ่มขึ้น ยกเว้นประเภทสันตนาการในเขตเทศบาลเมือง และพื้นที่ว่าง และพื้นที่เกษตรกรรมในทั้ง 2 ส่วนเท่านั้น ที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางลดลงเนื่องจากมีการดึงพื้นที่ดังกล่าวไปใช้ในกิจกรรมการใช้ที่ดินประเภทชุมชนเมืองอื่น ๆ

โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของชุมชนเมืองลำปาง มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก และเป็นไปตามทิศทางเดิม (ดูแผนที่การใช้ที่ดิน 2517, 2525) เฉพาะการเปลี่ยนแปลงในทางเพิ่มขึ้น การใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัยมีอัตราการเพิ่มมากที่สุด (ร้อยละ

12.26) รองลงมาคือ พาณิชยกรรม สถาบันราชการ และอุตสาหกรรม แต่หากมองการเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับการใช้ที่ดินเดิม การเติบโตของกิจกรรมพาณิชยกรรม มีร้อยละการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด รองลงมาคือ ที่พักอาศัย อุตสาหกรรม สถาบันราชการ และสถาบันการศึกษา ตามลำดับ

การขยายตัวของที่พักอาศัยในระหว่างปี 2517 - 2525 ส่วนมากเป็นไปตามแนวเดิม กล่าวคือ ขยายตัวไปตามชุมชนพักอาศัยเดิม บริเวณริมฝั่งแม่น้ำวัง และบนถนนสายสำคัญ ๆ ของเมือง โดยเฉพาะบริเวณตอนใต้ของเมืองคือ ในพื้นที่ตำบลชมพูและพระบาทที่ เกิดจากการเติบโตของหมู่บ้านจัดสรรเป็นสำคัญ การขยายตัวของพาณิชยกรรมซึ่งเปลี่ยนแปลงจากเดิมมากถึงร้อยละ 200.76 นั้น มีทั้งในลักษณะของการเติบโตในย่านพาณิชยกรรมเดิม และกระจายไปตามชุมชนที่พักอาศัยที่ขยายขนาดขึ้น ดังจะเห็นได้จากการเติบโตของการใช้ที่ดินประเภทนี้อยู่มากในบริเวณพื้นที่นอกเขตเทศบาลฯ ส่วนการใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังคงขยายตัวไปในบริเวณตอนใต้ของเมืองบนถนนพหลโยธิน และการใช้ที่ดินประเภทสถาบันราชการซึ่งมีอยู่มากในพื้นที่เทศบาลเมือง มีแนวโน้มที่จะเติบโตไปนอกเขตเทศบาลฯ โดยเฉพาะบนถนนไปอำเภอห้างฉัตร

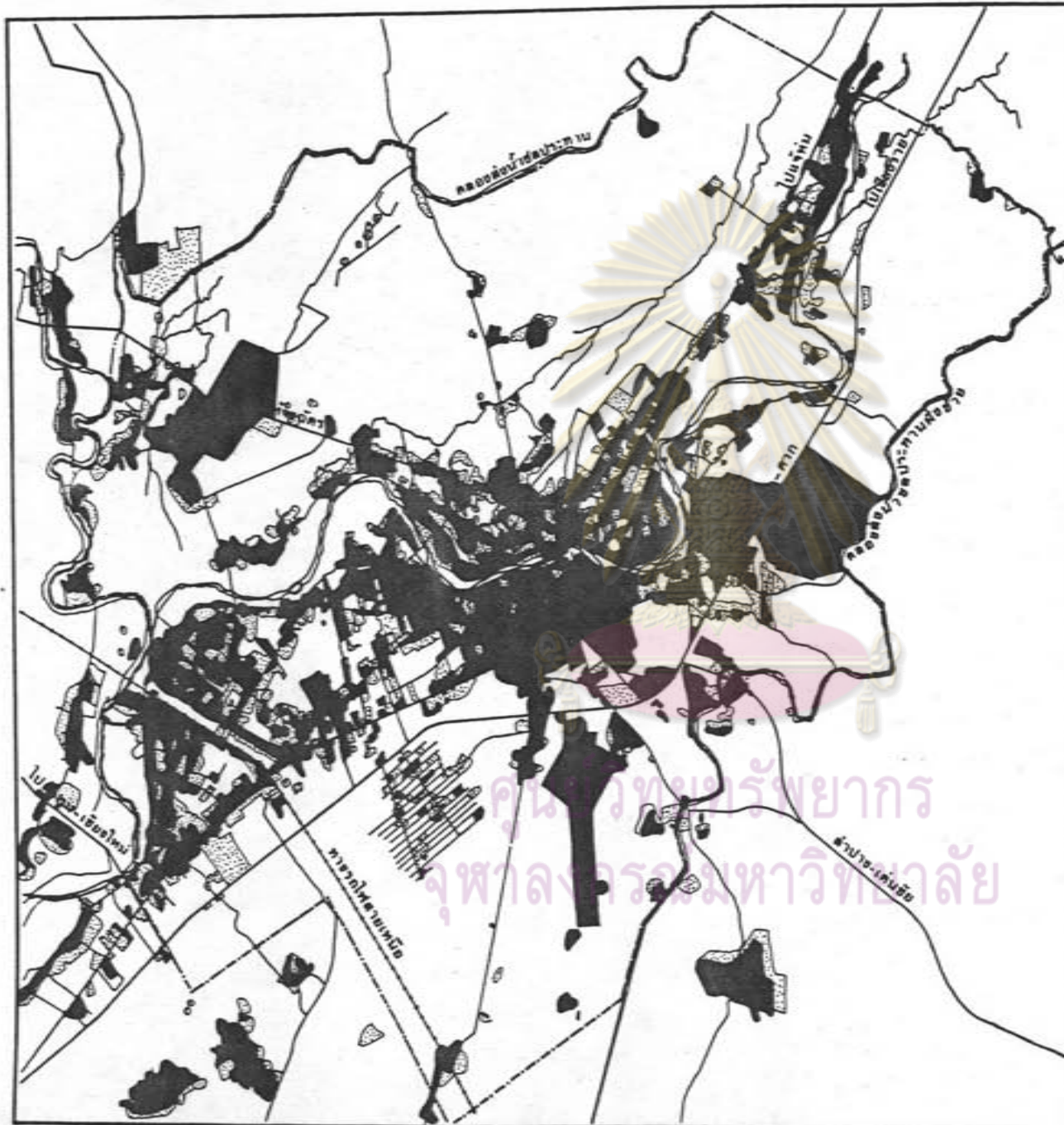
ตาราง 5.2 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของชุมชนเมืองลำปาง พ.ศ. 2517 - 2525

ประเภทการใช้ที่ดิน	ปี 2517*		ปี 2525**		การเปลี่ยนแปลง 2517 - 2525		
	ไร่	%	ไร่	%	ไร่	% Absolute	% Relative
พักอาศัย	2,213.2	9.32	5,126.1	21.58	2,912.9	12.26	131.61
พาณิชยกรรม	172.1	0.72	517.6	2.18	345.5	1.46	200.76
อุตสาหกรรมและโกดังสินค้า	230.5	0.97	326.6	1.38	123.1	0.41	53.41
สถาบันราชการ	1,252.9	5.28	1,389.6	5.85	137.3	0.57	10.96
สถาบันการศึกษา	889.3	3.75	940.8	3.96	51.5	0.21	5.79
ศาสนสถาน	391.6	1.65	391.6	1.65	-	-	-
สวนสาธารณะ	378.8	1.59	374.3	1.58	-4.5	-0.01	-1.19
สาธารณูปโภค	451.3	1.90	451.3	1.90	-	-	-
แม่น้ำ - คลอง	721.4	3.04	721.4	3.04	-	-	-
ถนน - ซอย	585.0	2.46	585.0	2.46	-	-	-
พื้นที่ว่างและพื้นที่เกษตรกรรม	16,463.9	69.32	12,925.7	54.42	-3,538.2	-14.90	-21.49
รวมพื้นที่ชุมชนเมือง	23,750.0	100.00	23,750.0	100.00	-	-	-

ที่มา

* วัดพื้นที่จากภาพถ่ายทางอากาศ

** กองสำรวจ สำนักผังเมือง

**การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดิน
เทศบาลเมืองเชียงใหม่**

แนวคิด : การขยายตัวของชุมชน

สัญลักษณ์ :

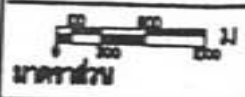
- พื้นที่ก่อสร้าง 2517
- พื้นที่ก่อสร้าง 1000

ที่มา : ภาพถ่ายทางอากาศ 2517
กองผังเมืองรวม 2528

หมายเหตุ :

- ถนน
- ทางรถไฟ
- แม่น้ำ คลอง
- พื้นที่ศึกษา

แผนที่ : 5.6

ภาคส่วน

ง. สภาพแวดล้อมชุมชน

1. ลักษณะอาคารทั่วไป

อาคารในชุมชนเมืองสาป่าจร้อยละ 89.05 เป็นอาคารพักอาศัยทั่วไป ลักษณะอาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารเดี่ยวซึ่งก่อสร้างด้วยไม้ ร้อยละ 10.23 เป็นอาคารพาณิชย์ที่มีอยู่ในเขตเทศบาลถึงร้อยละ 83.98 ของอาคารพาณิชย์ทั้งหมด ลักษณะอาคารส่วนใหญ่เป็นห้องแถวซึ่งเกาะกลุ่มกันอยู่บริเวณตลาดสดเดิม และร้อยละ 0.72 เป็นอาคารอุตสาหกรรม ซึ่งตั้งอยู่ภายนอกเขตเทศบาลมากกว่าในเขตเทศบาลฯ ร้อยละ 67.54 อาคารอุตสาหกรรมเหล่านี้ โดยมากเป็นอาคารเดี่ยว รองลงมาอยู่ในรูปตึกแถว และห้องแถวตามลำดับ และจากการสำรวจของกองวิจัย สำนึกผังเมืองเมื่อ พ.ศ. 2525 พบว่า เฉพาะในเขตเทศบาลเมืองสาป่าจอาคารดังกล่าวร้อยละ 61.12 เป็นอาคารที่มีช่วงอายุตั้งแต่ 10 - 20 ปี

2. แหล่งเสื่อมโทรม

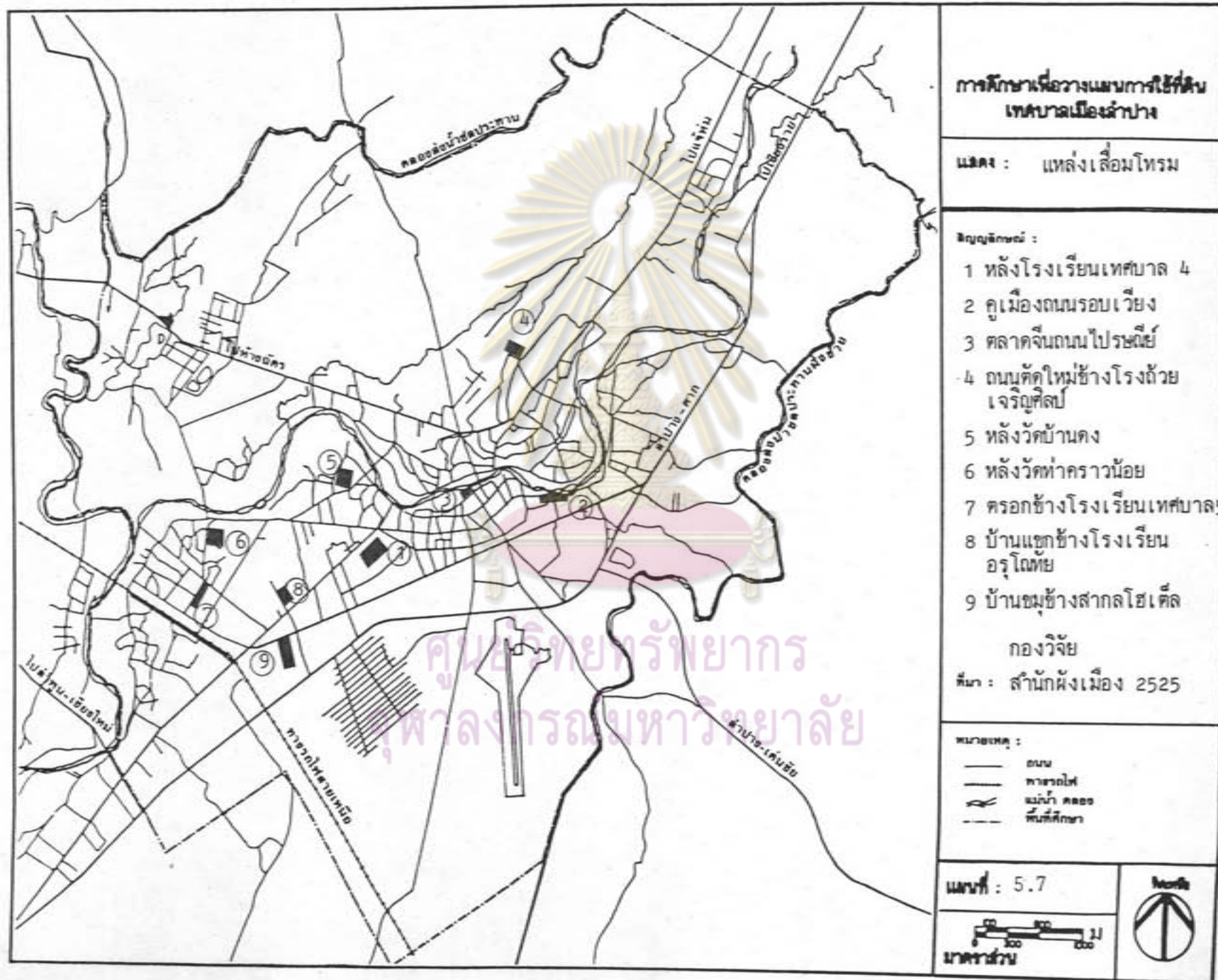
สภาพของชุมชนที่อยู่อาศัยในแหล่งเสื่อมโทรม แยกออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้

1. แหล่งเสื่อมโทรมที่เป็นเมืองเก่ามาก่อน ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมแม่น้ำวัง เมื่อชุมชนได้ขยายตัวออกไปสู่รอบนอก และการคมนาคมทางบกได้เข้ามามีบทบาทมากกว่า ทำให้ธุรกิจการพาณิชย์ ซึ่งเคยติดต่อกันทางแม่น้ำหมดความสำคัญไป ชุมชนดั้งเดิมจึงกลายสภาพเป็นเมืองเก่า บทบาททางเศรษฐกิจถูกจำกัด มีบริการเฉพาะภายในชุมชน การลงทุนด้านการค้าและสิ่งก่อสร้างก็พลอยซบเซาไปด้วย จึงเปลี่ยนสภาพจากย่านประกอบการค้าเป็นที่อยู่อาศัยที่มีสภาพค่อนข้างทรุดโทรม

2. แหล่งเสื่อมโทรมอันเกิดจากการบุกรุกที่สาธารณะ เช่น ตามคูเมืองกำแพงเมืองเก่า โดยการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยค่อนข้างถาวร ปราศจากสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน อาศัยน้ำบาดาล ใช้ตะเกียงน้ำมัน และระบายน้ำเสียลงสู่พื้นดิน ชุมชนในลักษณะดังกล่าวมีอยู่ 9 แห่งด้วยกันคือ

1. ชุมชนหลังโรงเรียนเทศบาล 4
2. ชุมชนคูเมือง ถนนรอบเวียง
3. ชุมชนตลาดจีน ถนนไปรษณีย์

**การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดิน
เทศบาลเมืองลำปาง**

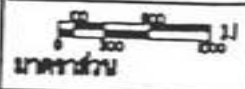
แผนที่ : แหล่งเสื่อมโทรม

- สัญลักษณ์ :**
- 1 หลังโรงเรียนเทศบาล 4
  - 2 คูเมืองถนนรอบเวียง
  - 3 ตลาดจตุรทิศไปรษณีย์
  - 4 ถนนตัดใหม่ข้างโรงถั่ว
เจริญศิลป์
  - 5 หลังวัดบ้านดง
  - 6 หลังวัดท่าครวน้อย
  - 7 ครอบข้างโรงเรียนเทศบาล 5
  - 8 บ้านแขกข้างโรงเรียน
อรุโศภย์
  - 9 บ้านชุมชนข้างสากลโฮเต็ล

กองวิจัย
ที่มา : สำนักผังเมือง 2525

- หมายเหตุ :**
- ถนน
  - ทหารรถไฟ
  - แม่น้ำ คลอง
  - - - - - ที่นศึกษา

แผนที่ : 5.7

4. ชุมชนบริเวณถนนตัดใหม่ ย่างโรงถั่วเบญจศิลป์
5. ชุมชนหลังวัดบ้านดง
6. ชุมชนหลังวัดท่าคราวน้อย
7. ชุมชนตรอกข้างโรงเรียนเทศบาล 5
8. ชุมชนบ้านแยกข้างโรงเรียนอรุโณทัย
9. ชุมชนบ้านขมุ ย่างลากลโฮเต็ล

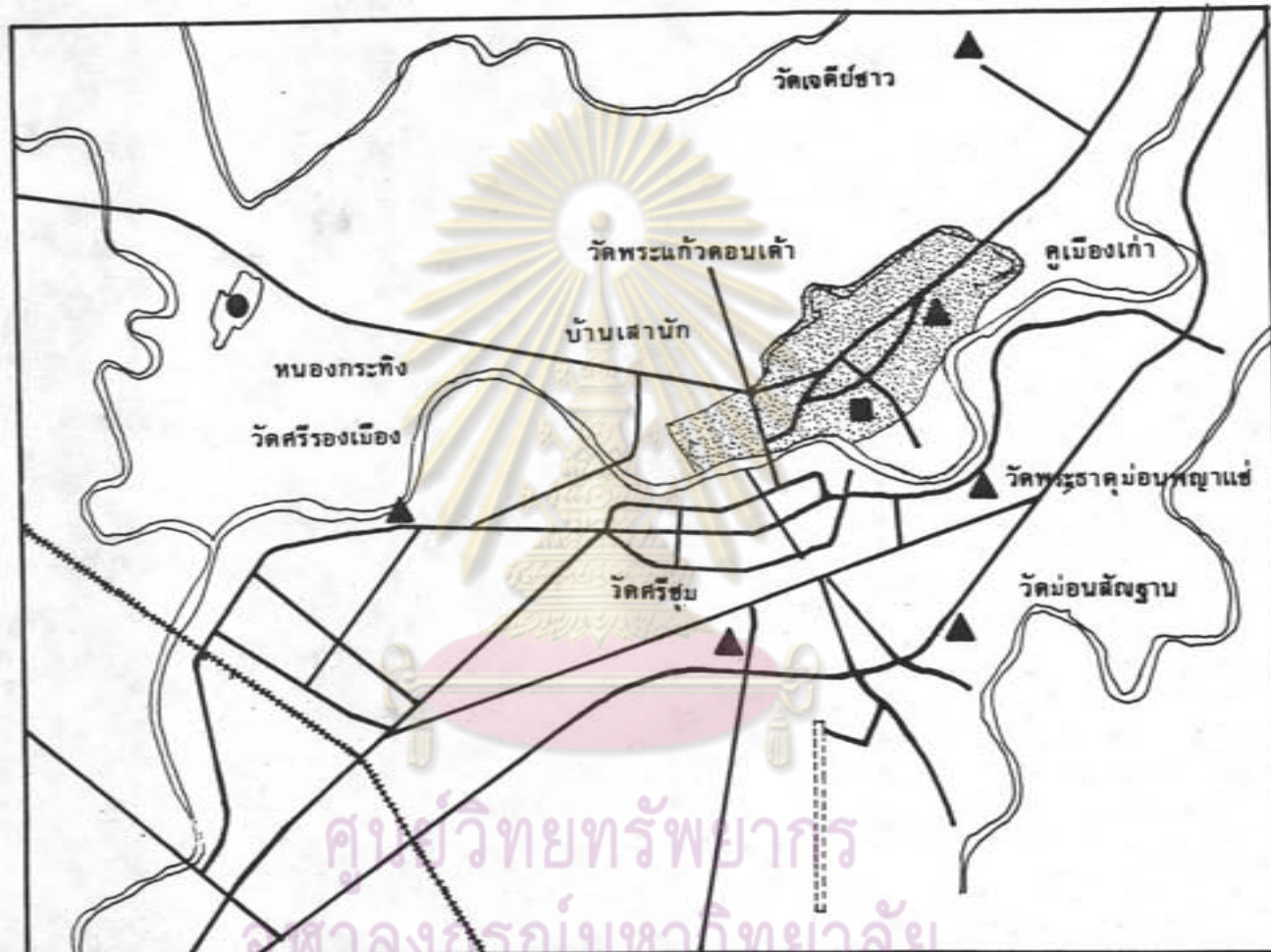
เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเคหการในชุมชนเมืองลำปาง ปัจจุบันการเคหะแห่งชาติดำเนินโครงการเคหะภูมิภาคระยะที่ 1 โดยจะสร้างอาคารเรือนแถวชั้นเดียว 51 หน่วย บนถนนวังขวา ซึ่งเป็นพื้นที่ประมาณ 3 ไร่ ที่การเคหะเช่าจากที่ราชพัสดุ คาดว่าจะแล้วเสร็จในปี 2526 โดยจะให้ผู้เช่าอาศัยเช่าเป็นรายเดือน เดือนละ 500 บาท

นอกจากนี้การเคหะแห่งชาติดำเนินโครงการเคหะภูมิภาคระยะที่ 2 ต่อโดยเลือกพื้นที่ไว้ 2 แห่ง คือ บริเวณทางไปสนามบิน ตำบลพระบาท และบริเวณทางไปวิทยาลัยครูลำปาง ตำบลขมุ แต่ยังไม่กำหนดพื้นที่เป็นที่แน่นอน

3. แหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่อนุรักษ์

ชุมชนเมืองลำปางมีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญหลายแห่ง ทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ได้แก่ ส่วนล้าธารณะหนองกระกิง แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัตินาคาศรีและคำสนา ได้แก่ วัดศรีรองเมือง วัดศรีชุม วัดม่อนล้านฐาน วัดพระธาตุม่อนพญาแช่ วัดพระแก้วดอนเต้า และวัดเจดีย์ขาว รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ประเพณี ได้แก่ รมมาและบ้านเล่านิก เป็นต้น (ดูรายละเอียดแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง บทที่ 4)

นอกจากนี้ ชุมชนเมืองลำปางยังคงมีร่องรอยของพื้นที่เมืองโบราณ คือ บริเวณชุมชนทางฝั่งเหนือของแม่น้ำวัง (คงเหลือสภาพคูเมืองเดิมอยู่บ้าง) ซึ่งปัจจุบันมีการใช้ที่ดินประเภทพักอาศัย สถาบันราชการ และค้าส่งสถานที่ต่าง ๆ นับเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจ และพึงอนุรักษ์ไว้เพื่อประโยชน์ในด้านโบราณคดี รวมทั้งสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมืองอีกแห่งหนึ่ง (ดูแผนที่ 5.7)

แผนที่ : 5.8

- แสดง : แหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่อนุรักษ์
- ประเภทธรรมชาติ
  - ▲ ประเภทประวัติศาสตร์ และคำล่ำม
  - ประเภทวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณี
  - ☉ พื้นที่อนุรักษ์

ที่มา: วิวัฒน์ชัย บุญรักดี

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ก. แรงงาน

การศึกษาวิเคราะห์เรื่องแรงงานของกลุ่มประชากรในเขตชุมชนเมืองลำปาง ที่ศึกษานี้ จะอาศัยแนวทางมาจากการสำรวจในการจัดทำผังเมืองรวมลำปาง ปี 2525 (กองวิจัย 2526 : 215 - 236) โดยนำสัดส่วนมาเทียบกับพื้นที่ศึกษา และแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 บริเวณด้วยกันคือ ในเขตเทศบาลเมืองลำปาง และบริเวณรอบนอก

1. ประชากรวัยแรงงาน*

ชุมชนเมืองลำปาง (ในพื้นที่ศึกษา) มีประชากรรวมทั้งสิ้น 75,631 คน ประชากรวัยแรงงานรวม 63,074 คน ในเขตเทศบาลเมืองลำปางมีจำนวนประชากรวัยแรงงาน 37,060 คน คิดเป็นร้อยละ 49 ของประชากรในชุมชนเมือง สัดส่วนระหว่างเพศชายต่อเพศหญิงเท่ากับ 46 : 54 นอกเขตเทศบาลมีจำนวนประชากรวัยแรงงาน 26,014 คน คิดเป็นร้อยละ 34.40 ของประชากรในชุมชนเมือง โดยมีสัดส่วนระหว่างเพศชายต่อเพศหญิงเท่ากับ 48 : 52 (สัดส่วนระหว่างเพศประชากรรวมเท่ากับ 47 : 53) ประชากรวัยแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุตั้งแต่ 11 - 34 ปี ซึ่งมีถึงร้อยละ 57 ของประชากรวัยแรงงานทั้งหมด

ประชากรวัยแรงงานเหล่านี้ ร้อยละ 42.78 เป็นประชากรที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงานคือ กลุ่มประชากรที่ทำงานอันไม่ก่อให้เกิดผลผลิตทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน อันได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน นักเรียน และผู้ที่ไม่สามารทำงานได้เนื่องจากชรา พิการ มีประชากรร้อยละ 57.22 อยู่ในกำลังแรงงานซึ่งในจำนวนนี้มีร้อยละ 11.79 เป็นกลุ่มที่ว่างงานอยู่จึงมีประชากรในชุมชนเมืองลำปาง 31,832 คน ที่ทำงานส่งผลผลิตทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน หรือ ถือเป็นร้อยละ 42.09 ของประชากรในพื้นที่ศึกษา

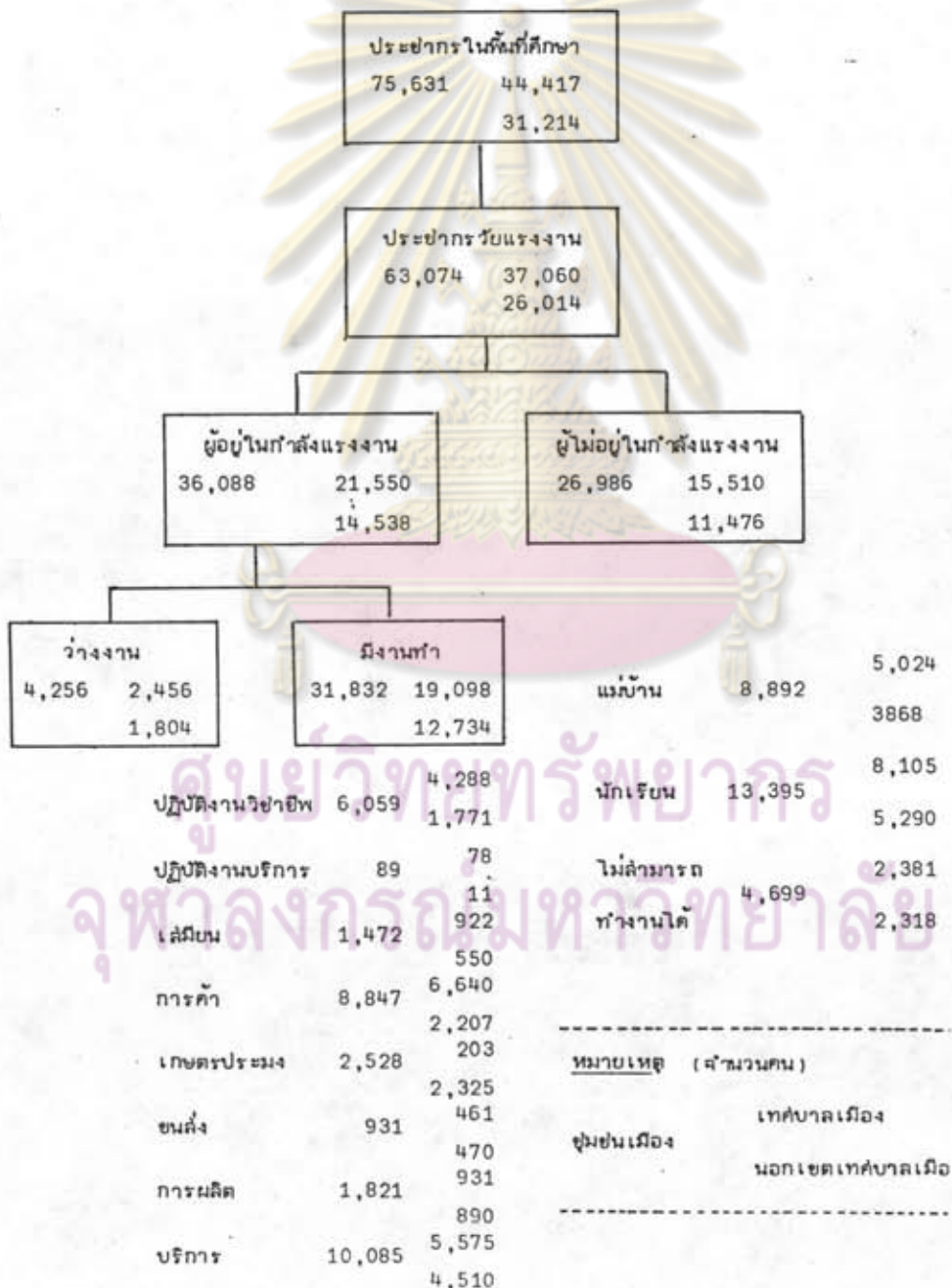
2. อาชีพ

ประชากรที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพบริการ การค้า

* พิจารณาจากประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป

และปฏิบัติงานวิชาชีพ สัดส่วนระหว่างกลุ่มประชากรในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล โดยทั่วไปใกล้เคียงกัน จะต่างกันบ้างสาขา คือ กลุ่มประชากรที่ปฏิบัติงานวิชาชีพ ปฏิบัติงานบริหาร การค้า และบริการ จะมีอยู่ในเขตเทศบาลเมืองลำปางมากกว่าพื้นที่รอบนอก ในขณะที่กลุ่มประชากรที่ทำอาชีพเกษตร ประมง อยู่ในพื้นที่รอบนอกมากกว่า (ดูแผนภูมิที่ 5.3)

แผนภูมิที่ 5.3

ที่มา : กองวิจัย สำนักรังเมือง

3. ระดับการศึกษา

ผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานทุกอาชีพ (ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล) ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับเดียวกันและเป็นการศึกษาในระดับต่ำเท่านั้น กล่าวคือ ในเขตเทศบาลฯ ปรากฏว่าผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานร้อยละ 43.39 มีการศึกษาแต่ระดับประถมศึกษา รองลงมาร้อยละ 30.82 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ส่วนผู้ที่มีการศึกษาถึงระดับอุดมศึกษามีเพียงร้อยละ 6.98 เท่านั้น นอกเขตเทศบาลฯ ปรากฏว่าผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานถึงร้อยละ 60.29 มีการศึกษาแค่ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 19.73 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และร้อยละ 3.21 เป็นประชากรที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา

4. สถานภาพการทำงาน

เฉพาะผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานในเขตเทศบาลฯ ส่วนใหญ่มีสถานภาพการทำงานส่วนตัว (คิดเป็นร้อยละ 34.38) รองลงมามีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างรัฐบาล ร้อยละ 28.44 ลูกจ้างเอกชนร้อยละ 27.85 และร้อยละ 9.33 มีสถานภาพในการทำงานช่วยครอบครัว สำหรับนอกเขตเทศบาลฯ ประชากรส่วนใหญ่ที่มีสถานภาพการทำงานส่วนตัวมากที่สุดเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 33.63 รองลงมาเป็นลูกจ้างเอกชนร้อยละ 29.13 และลูกจ้างรัฐบาลร้อยละ 25.84 และร้อยละ 11.39 เป็นผู้ช่วยครอบครัว

5. รายได้

จากการคำนวณรายได้ของชุมชนเมืองลำปาง โดยกองวิจัย สำนักผังเมือง โดยการสำรวจรายได้ของประชากรและนำมาหาค่าตัวกลางหรือมีรฐาน (Median) ของระดับรายได้ ปรากฏผลออกมาดังนี้ ในเขตเทศบาลเมืองลำปาง ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเท่ากับ 807.60 บาท/เดือน หรือ 9,691.20 บาท/ปี นอกเขตเทศบาลเมืองลำปาง ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเท่ากับ 661.42 บาท/เดือน หรือ 7,937.04 บาท/ปี ซึ่งนับว่าอยู่ในระดับดี กล่าวคือ มีรายได้เฉลี่ย สูงกว่าประชากรจังหวัด (5,432 บาท/ปี) และกระทั่งประชากรทั้งประเทศ (6,688 บาท/ปี)

เมื่อพิจารณาถึงจำนวนคนต่อระดับรายได้แล้ว ปรากฏว่าทั้งในเขตเทศบาลฯ และนอกเขตเทศบาลฯ ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในระดับ 900 - 2,100 บาท/เดือน แต่ในเขตเทศบาลฯ จะปรากฏว่ามีจำนวนประชากรที่มีรายได้ระดับสูง ในอัตราที่มากกว่าพื้นที่รอบนอก

จากการศึกษาในเรื่องโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดและแรงงานในหัวข้อข้างต้น จะเป็นตัวชี้ให้เห็นได้ชัดว่าการผลิตสาขาสำคัญของชุมชนเมืองสาขาง ก็คือ การค้า การบริการ และอุตสาหกรรมที่เริ่มมีบทบาทเพิ่มขึ้นในระยะหลัง ๆ ซึ่งในการศึกษาถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนเมืองก็จะเลือกศึกษาเฉพาะกิจกรรมที่เด่น ๆ และมีบทบาททางเศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้

1. การค้าและบริการ

ลักษณะการค้าและบริการของชุมชนเมืองสาขางไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมที่ให้บริการแก่ประชาชนในชุมชนเมืองและจังหวัดเท่านั้น แต่รวมไปถึงประชาชนรอบนอกที่เข้ามาทั้งเนื่องมาจากความจำเป็นหรือการท่องเที่ยว จึงทำให้กิจกรรมนี้เด่นมากในพื้นที่

ก. จำนวนและประเภทของสถานธุรกิจ

ชุมชนเมืองสาขางมีสถานประกอบการค้าทั้งหมด 1,610 แห่ง อยู่ในเขตเทศบาลเมืองสาขาง 1,352 แห่ง และนอกเขตเทศบาล 258 แห่ง โดยมีกิจการค้าปลีกมากที่สุด (ร้อยละ 47.64) รองลงมาคือ การค้าบริการ (ร้อยละ 38.88) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 5.3 จำนวนร้านค้าและบริการแยกตามประเภทการค้าชุมชนเมืองสาขาง 2525

ประเภทการค้า	จำนวน			ร้อยละ
	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม	
ค้าปลีก	651	116	767	47.64
ค้าส่ง	32	12	44	2.73
บริการ	511	115	626	38.88
ปลีก - ส่ง	89	4	93	5.78
ปลีก - บริการ	49	8	57	3.54
ส่ง - บริการ	3	2	5	0.31
ปลีก - ส่ง - บริการ	6	-	6	0.37
ผลิต	11	1	12	0.75
รวม	1,352	258	1,610	100.00

ที่มา : กองวิจัย สำนักงานเมือง

ข. ระยะเวลาดำเนินการ

การดำเนินการของสถานธุรกิจดังกล่าวส่วนใหญ่ (ร้อยละ 55.71) เป็นร้านค้าซึ่งมีการดำเนินการต่ำกว่า 5 ปี รองลงมาคือ ร้อยละ 19.13 ดำเนินการกิจการตั้งแต่ 6 - 10 ปี เป็นที่น่าสังเกตว่าการเติบโตของกิจการดังกล่าวเพิ่งเริ่มจะมีบทบาทต่อชุมชนนี้เพียงไม่กี่ปีมานี้เอง (ประมาณ 2520 - 2525) และการขยายตัวของกิจการต่างๆ ก็ยังคงอยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองลำปางมากกว่าพื้นที่รอบนอก

ตาราง 5.4 จำนวนสถานประกอบการค้าและบริการ และการขยายตัวของชุมชนเมืองลำปาง ปี 2525

ประเภทการค้า	จำนวน (แห่ง)	ระยะเวลาดำเนินการ					
		ต่ำกว่า 5 ปี	6 - 10 ปี	11 - 15 ปี	16 - 20 ปี	21 - 25 ปี	มากกว่า 25 ปี
ค้าปลีก	767 (651)	392 (306)	152 (137)	92 (80)	50 (48)	25 (24)	56 (56)
ค้าส่ง	44 (32)	18 (10)	12 (11)	2 (1)	6 (5)	3 (3)	3 (2)
บริการ	626 (511)	401 (309)	119 (106)	43 (38)	31 (28)	13 (12)	19 (18)
ปลีก - ส่ง	93 (89)	38 (34)	12 (12)	13 (13)	8 (8)	3 (3)	19 (19)
ปลีก - บริการ	57 (49)	33 (28)	9 (8)	7 (5)	3 (3)	1 (1)	4 (4)
ส่ง - บริการ	5 (3)	2 (2)	2 (-)	1 (1)	-	-	-
ปลีก - ส่ง - บริการ	6 (6)	5 (5)	-	-	-	-	1 (1)
ผลิต - ค้าปลีก	12 (11)	8 (7)	2 (2)	-	1 (1)	-	1 (1)
รวม	1,610 (1,352)	897 (701)	308 (276)	158 (138)	99 (93)	45 (43)	103 (101)

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

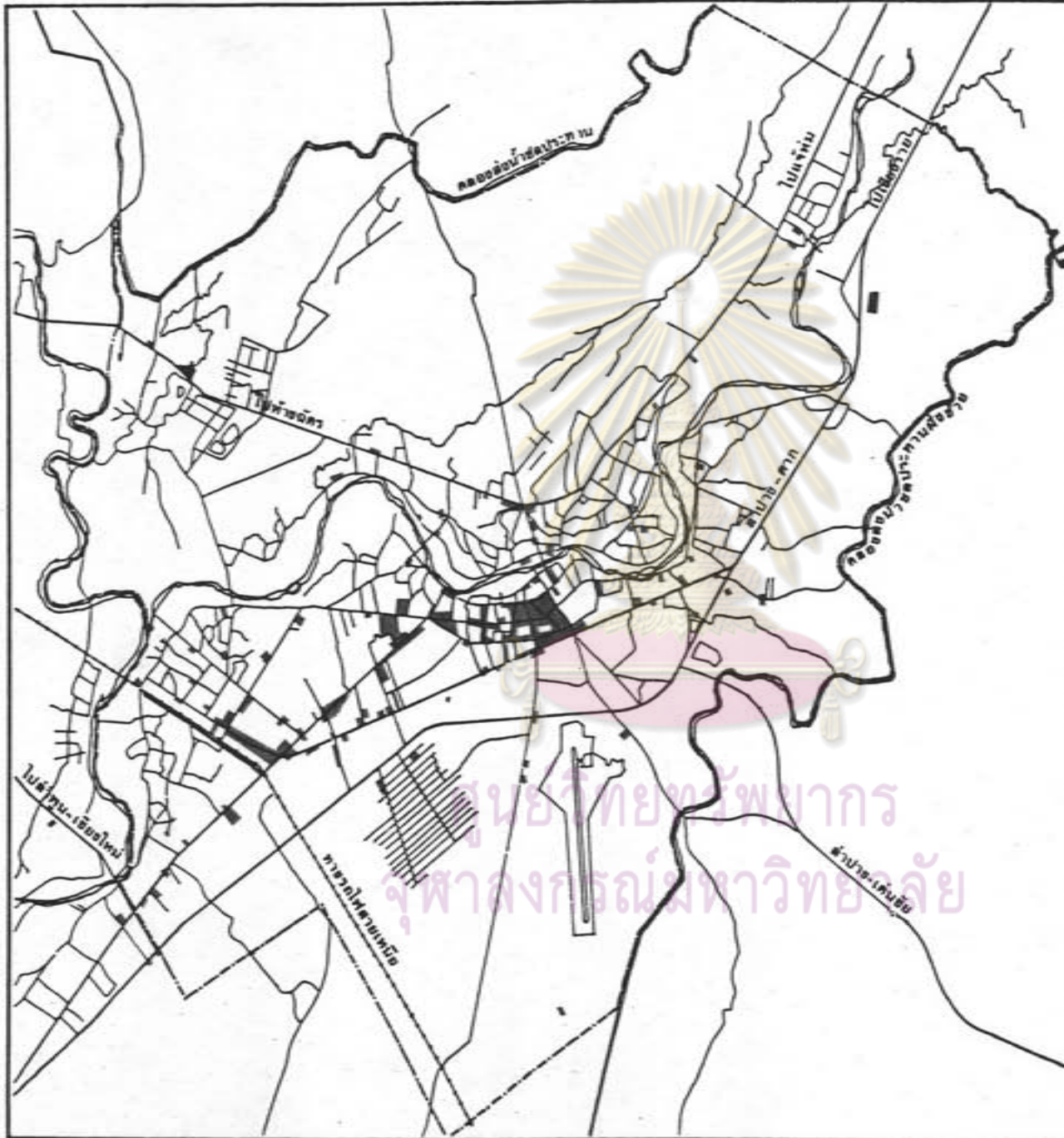
หมายเหตุ ตัวเลขภายใน (....) เป็นจำนวนสถานประกอบการภายในเขตเทศบาลเมืองลำปาง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ค. ที่ตั้งของสถานธุรกิจการค้าและบริการ

จากสภาพการใช้ที่ดินของชุมชนเมืองลำปาง จะเห็นได้ว่าที่ตั้งของสถานธุรกิจการค้าและบริการต่างๆ เหล่านี้ จะกระจายตัวกันอยู่ตามเส้นทางคมนาคมสายหลักของเมืองที่ผ่านไปยังตัวชุมชนต่างๆ โดยมีศูนย์กลางหลัก 3 บริเวณ อยู่ทางฝั่งใต้ของแม่น้ำวัง บริเวณแรกเป็นศูนย์กลางของเมือง เดิมด้วยเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปโรคนันตราชัย วัฒน-ฉัตรทิศ (หลวงพ่อดำ) และเจ้าพ่อหลักเมือง ตั้งอยู่หน้าศาลากลางจังหวัดลำปาง กิจกรรม

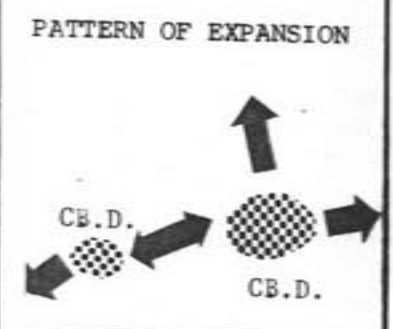

**การวิเคราะห์วางแผนการใช้ที่ดิน
เทศบาลเมืองเชียงใหม่**

แสดง : การกระจายตัวของ
ธุรกิจการค้าและบริการ

สัญลักษณ์ :
 ธุรกิจการค้าและบริการ

แผนที่การใช้ที่ดิน 2525
ที่มา : กองผังเมืองรวม
 สำนักผังเมือง

หมายเหตุ :
 ถนน
 ทางรถไฟ
 แม่น้ำ คลอง
 พื้นที่ศึกษา

แผนที่ : 5.9

มาตราส่วน

การค้าและบริการในบริเวณนี้มีอยู่หลากหลายและค่อนข้างมากด้วยมีร้านค้าประเภทต่าง ๆ เรื่อยไปตามถนนกสิวิทย์ช้าง ถนนบุญวาทย์ และถนนไปรษณีย์ บริเวณที่ล่องคือ บริเวณหน้าสถานีรถไฟลำปาง บนถนนประธานไมตรีซึ่งมีลักษณะกิจกรรมไม่ซับซ้อนเท่าในบริเวณแรก และบริเวณถนนฉัตรไชย ถนนท่าคราवन้อย (บริเวณหลังสำนักงานเทศบาล) ที่น่าสนใจอีกจุดหนึ่งก็คือ การเริ่มเติบโตของสถานธุรกิจการค้าบนถนนพหลโยธิน ซึ่งเป็นไปตามการเติบโตของชุมชนในบริเวณนี้

2. กิจการอุตสาหกรรม

กิจการอุตสาหกรรมไม่เพียงแต่จะมีความสำคัญต่อพื้นที่ชุมชนเมืองลำปางเท่าที่เป็นอยู่เท่านั้น นโยบายของจังหวัดกิติ ของชาติกิติ ยังคงมุ่งหวังให้กิจการนี้เติบโตต่อไปเพื่อสนับสนุนบทบาทของจังหวัดดังกล่าวไปแล้ว

ก. จำนวนและประเภทของอุตสาหกรรม

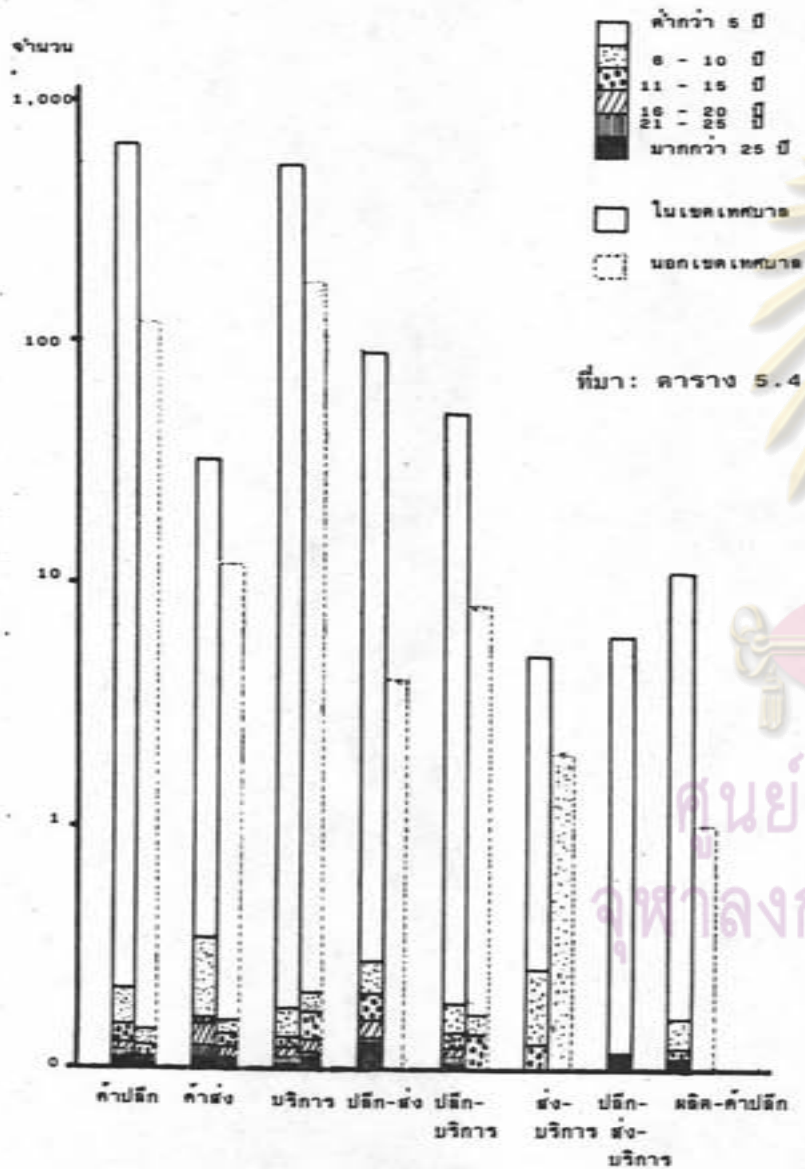
อุตสาหกรรมในชุมชนเมืองลำปางมีจำนวน 114 แห่ง อยู่ในเขตเทศบาลเมืองลำปาง 37 แห่ง และชุมชนรอบนอก 77 แห่ง อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นโรงงานเครื่องปั้นดินเผา - ถ้วยชาม รองลงมาคือ ช่อมรตยนต์ - โตนาโม - โรงกลึง โรงงานทำขนม - อาหารสำเร็จรูป และโรงงานทำเฟอร์นิเจอร์ โรงงานเหล่านี้โดยมากจะตั้งอยู่บริเวณรอบนอกเขตเทศบาลฯ จะมีก็แต่อุตสาหกรรมช่อมรตยนต์ - โตนาโม - โรงกลึงเท่านั้นที่มีสัดส่วนของโรงงานที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลฯ มากกว่าพื้นที่รอบนอกด้วยกิจกรรมนี้จะไปช่วยเสริมบทบาทการเป็นเมืองผ่านและศูนย์กลางการคมนาคมทางบกของพื้นที่เมือง (ดูตาราง 5,5)

ข. ระยะเวลาดำเนินการ

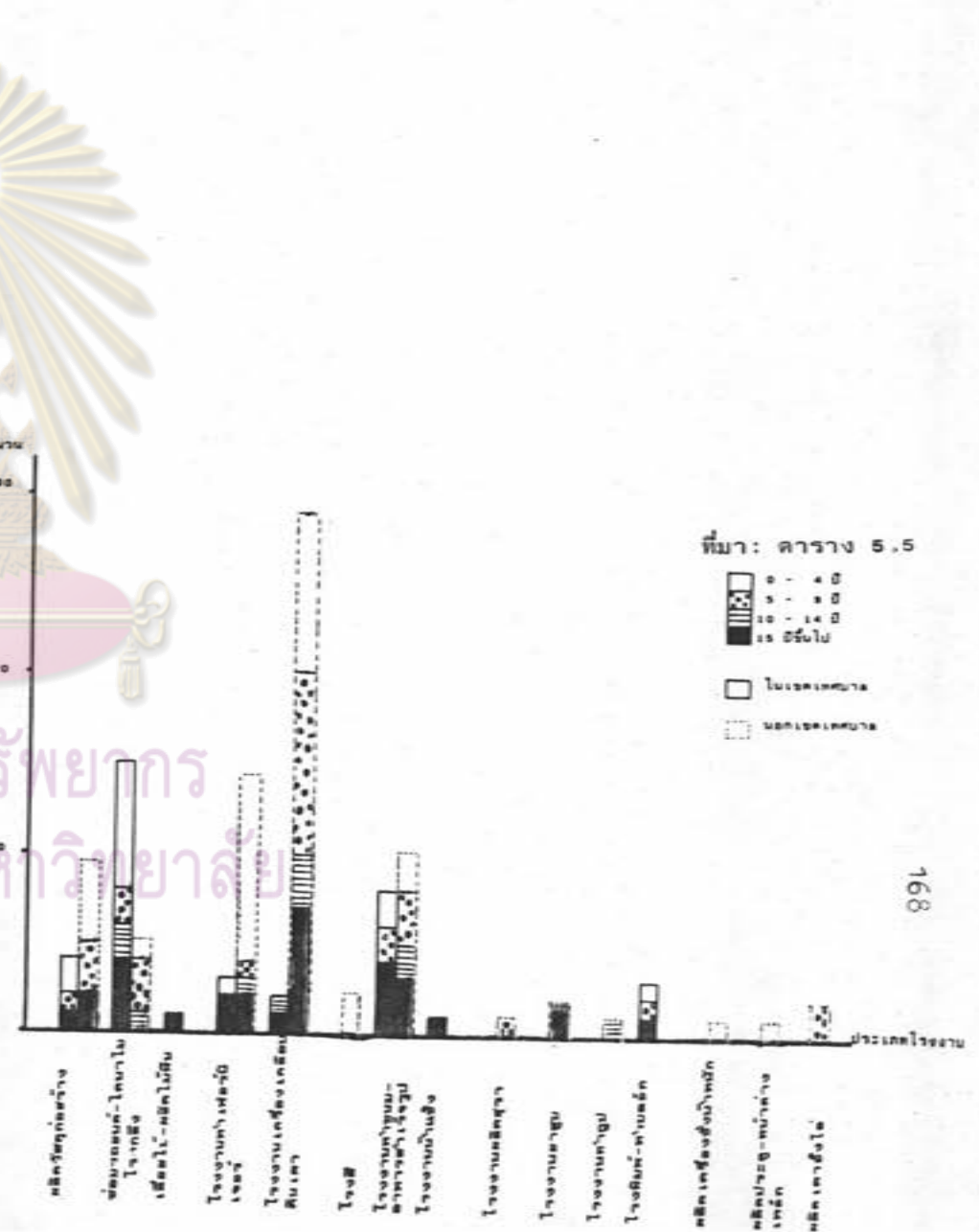
กิจการอุตสาหกรรมของชุมชนเมืองลำปางมีมานานแล้วดังจะเห็นได้ว่ามีโรงงานที่ดำเนินการมากกว่า 14 ปี ถึง 31 แห่ง และเพิ่งขยายตัวมากขึ้นในช่วงปี 2522 - 2525 จะเห็นได้จากมีจำนวนโรงงานเพิ่มขึ้นในระยะนี้ถึง 43 แห่งซึ่งประมาณร้อยละ 25 เป็นโรงงานทำเฟอร์นิเจอร์ รองลงมา (ร้อยละ 20.98) เป็นโรงงานเครื่องปั้นดินเผา และร้อยละ 18.60 เป็นอุตสาหกรรมช่อมรตยนต์ - โตนาโม - โรงกลึง

แผนภูมิ 5.4 จำนวนสถานประกอบการค้าและบริการและการขยายตัว

พ.ศ. 2525

แผนภูมิ 5.5 จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมและการขยายตัว พ.ศ. 2525

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 5.5 จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมและการขยายตัวชุมชนเมืองสำปาง 2525

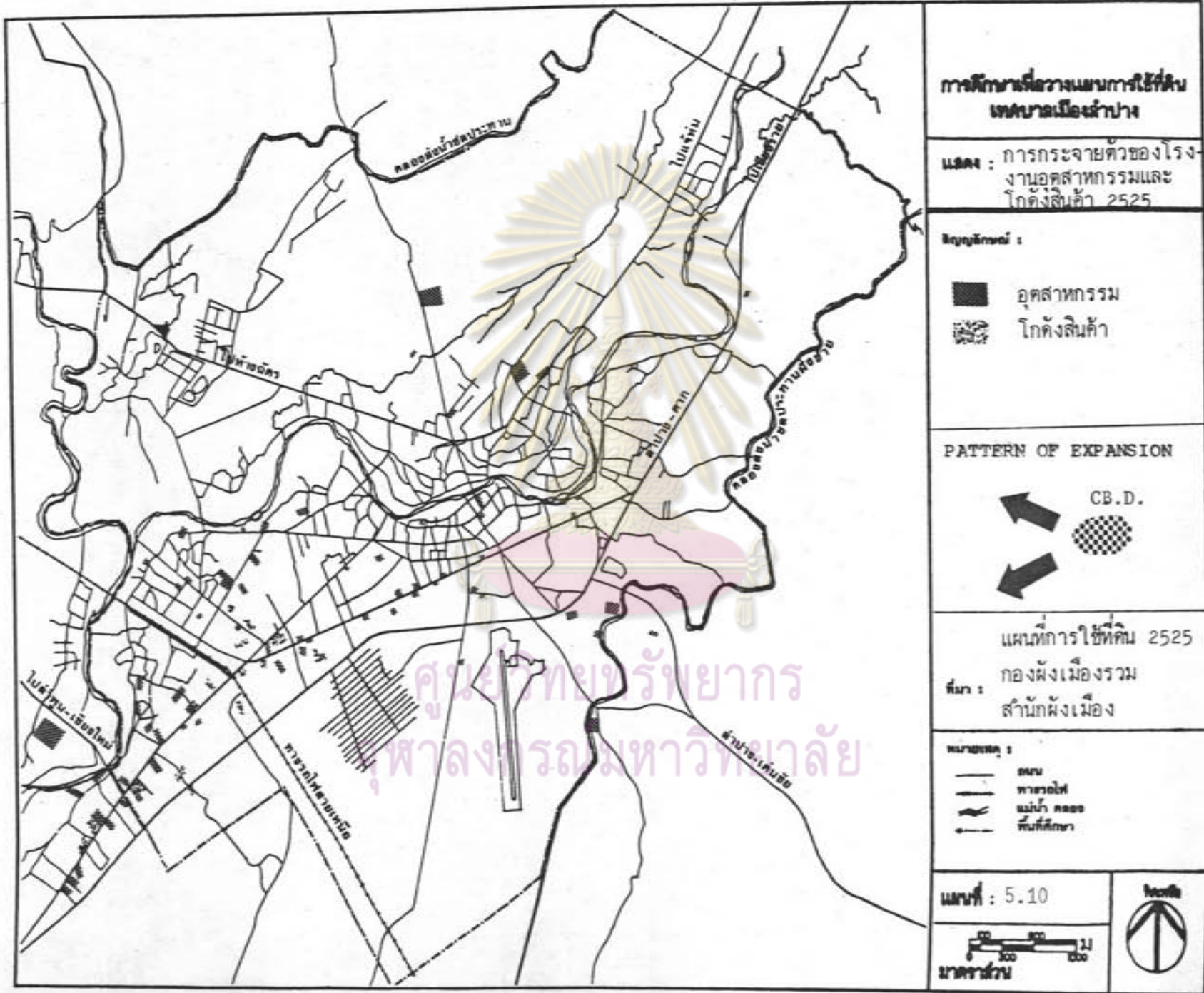
แผนกโรงงาน	จำนวน (แห่ง)	ระยะเวลาตัวเงินการ			
		0 - 4 ปี	5 - 9 ปี	10 - 14 ปี	15 ปีขึ้นไป
อ้อมรถยนต์-โตนาโม-โรงกลึง	20 (15)	8 (7)	5 (2)	3 (2)	4 (4)
ผลิตวัสดุก่อสร้าง	13 (4)	6 (2)	4 (1)	-	3 (1)
ผลิตประตูกำต่างเหล็ก	1 (-)	1 (-)	-	-	-
โรงงานทอเฟอร์นิเจอร์	17 (3)	11 (1)	1 (-)	1 (-)	4 (2)
โรงสี	2 (-)	2 (-)	-	-	-
เสื้อไหม-ผลิตไม้พื้น	1 (1)	-	-	-	1 (1)
โรงงานทอขนม-อาหารสำเร็จรูป	18 (8)	4 (2)	5 (2)	2 (-)	7 (4)
โรงงารผลิตสุรา	1 (-)	-	1 (-)	-	-
โรงงานยาสูบ	2 (-)	-	-	-	2 (-)
โรงน้ำแข็ง	1 (-)	-	-	-	1 (1)
โรงงานทอรูป	1 (-)	-	-	1 (-)	-
โรงพิมพ์-ทอบล็อก	3 (3)	1 (1)	1 (1)	-	1 (1)
ผลิตเครื่องขึงน้ำหนัก	1 (-)	1 (-)	-	-	-
ผลิตเตาตั้งโต๊ะ	2 (-)	-	2 (-)	-	-
โรงงานเครื่องปั้นดินเผา-ถ้วยชาม	31 (2)	9 (-)	10 (-)	4 (1)	8 (1)
รวม	114 (37)	43 (13)	29 (6)	11 (3)	31 (15)

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

หมายเหตุ ตัวเลขภายใน (...) เป็นจำนวนโรงงานในเขตเทศบาลเมืองสำปาง

ค. ที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม

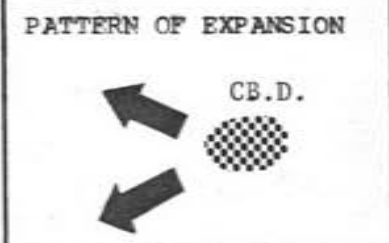
โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ของ เมืองสำปางอยู่ทางฝั่งใต้ของแม่น้ำวัง โดยเฉพาะบนถนนมนตรี และถนนพลโยธิน ในตำบลล่วนดอก และตำบลข่มกฐ และมีประปรายบริเวณลำน้ำปิงและชุมชนฝั่งเหนือ รูปแบบการกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมเป็นไปลักษณะมุ่งออกจากบริเวณใจกลางเมืองไปสู่พื้นที่รอบนอกโดยเฉพาะบริเวณทิศตะวันตกของชุมชนฝั่งใต้ ทั้งนี้เนื่องมาจากบริเวณนี้เป็นเส้นทางของการเข้าเมือง และมีเส้นทางไปสู่จังหวัด

**การศึกษารูปแบบแผนการใช้ที่ดิน
เทศบาลเมืองเชียงใหม่**

แนวคิด : การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมและโกดังสินค้า 2525

- สัญลักษณ์ :**
- อุตสาหกรรม
  - ▨ โกดังสินค้า

พื้นที่การใช้ที่ดิน 2525
พื้นที่ : กองผังเมืองรวม
 สำนักผังเมือง

- หมายเหตุ :**
- ถนน
  - ทหารรถไฟ
  - แม่น้ำ คลอง
  - พื้นที่ศึกษา

แผนที่ : 5.10

มาตราส่วน

ทิศเหนือ

ศูนย์วิทยุวิทยากร
 ภาลลงกรรมหาวิทยาลัย

ลำพูนและเชียงใหม่ ทั้งยังเป็นที่ตั้งของสถานีรถไฟลำปาง สถานีขนส่งจังหวัด รวมทั้งเป็นที่ตั้งของ ร.ส.พ.จังหวัดด้วย ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะเชื่อประโยชน์โดยตรงต่ออุตสาหกรรมสำคัญ ๆ ของชุมชนดังกล่าวแล้วข้างต้น

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง เส้นทางคมนาคมกับประเภทของโรงงานอุตสาหกรรมจะพบว่ามีการ เกาะกลุ่มของโรงงานประเภทเดียวกันอยู่ใกล้เคียงกันดังนี้

ถนนมนตรี

มีโรงงานกระเพาะเปลือกถั่วลิสง โม้ถั่วลิสง กาแฟผง น้ำปลา และหล่อกิ่งโลหะ

ถนนพลโยธิน

โรงงานส่วนใหญ่ในบริเวณนี้เป็นอุตสาหกรรมซ่อมรถยนต์ด้วยเป็นเส้นทางที่มีรถหลายประเภทแล่นผ่านเข้ามาในชุมชนและผ่านไปยังจังหวัดอื่น ๆ นอกจากนี้ก็มีโรงงานกระเพาะเปลือกถั่วลิสงและโม้ถั่วลิสง บันถั่วขาม และผลัมอาหารสัตว์

ถนนฉัตรไชย

มีโรงงานอุตสาหกรรมเกี่ยวกับซ่อมเครื่องยนต์ ชูบโลหะ ทำท่อ ไอเสียบ และปั้นฝ้าย ฮัตนุ่น

ถนนท่าคราวน้อย

มีโรงงานแปรรูปไม้ ซ่อมเครื่องยนต์

ถนนลำปาง - เชียงใหม่

มีโรงงานแปรรูปไม้ ผลิตภัณฑ์คอนกรีต น้ำอัดลม และอาหารกระป๋อง

ถนนพลโยธินผ่านเมือง

มีโรงงานสกัดน้ำมันพืช แอลแอลค คอนกรีต และหล่อดอกยาง

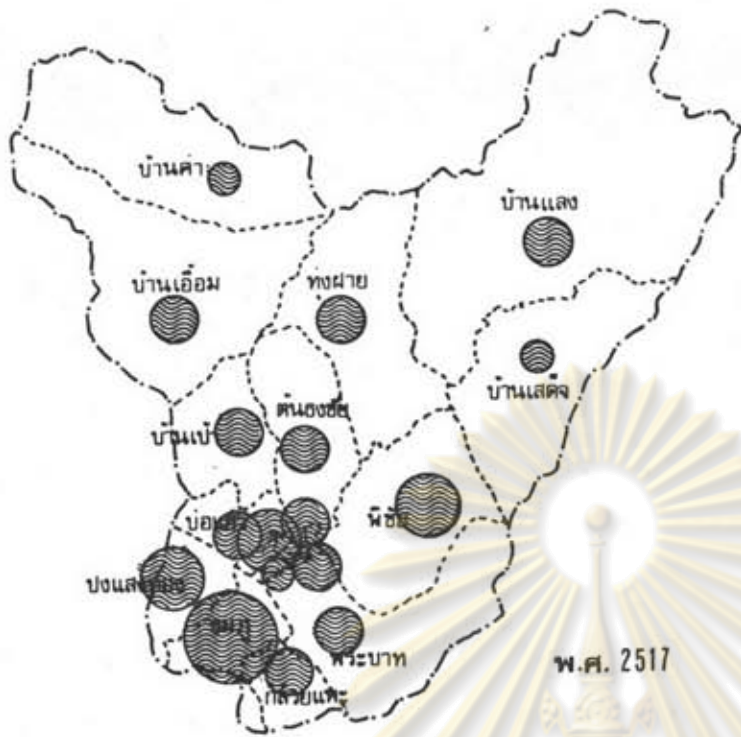
(By Pass)

ศูนย์วิทยทรัพยากร

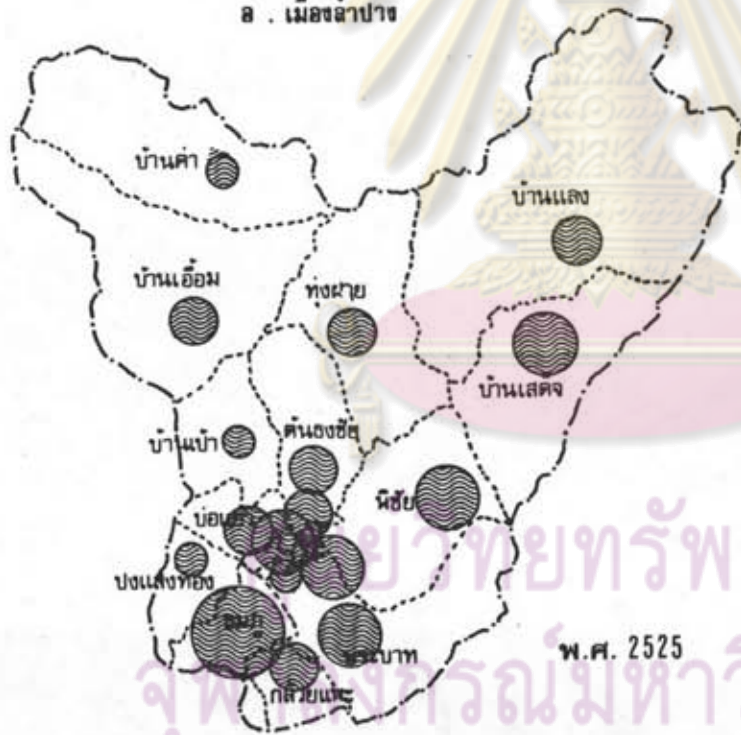
ลักษณะทางประชากร

ก. จำนวนประชากร

ประชากรในเขตเมืองลำปางปี 2525 ตามการสำรวจของกองวิจัย สำนักผังเมือง และปรับสัดส่วนกับพื้นที่ศึกษา มีทั้งสิ้น 75,631 คน เป็นประชากรที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองลำปางปัจจุบัน 44,417 คน นอกเขตเทศบาลในพื้นที่บางส่วนของตำบลข่มอู 8,455 คน ตำบลพระบาท 9,018 คน ตำบลศิษย์ 3,020 คน ตำบลต้นธงชัย 4,955 คน และตำบลบ่อแก้ว 5,766 คน ดังนั้น ประชากรนอกเขตเทศบาลจะมีทั้งสิ้น 31,214 คน ซึ่งส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในเขตตำบลข่มอู และพระบาท

อ. เมืองลำปาง

ขนาดประชากร

- 4,000-8,000 คน
- 8,000-12,000 คน
- 12,000-16,000 คน
- 16,000-20,000 คน
- ประชากรมากกว่า 20,000 คน

ต.ในเขตเทศบาล

- 1 เวียงเหนือ
- 2 สบตุ๋ย
- 3 สวนดอก
- 4 หัวเวียง

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเทศบาลเมืองลำปาง

แสดง: ขนาดประชากรรายตำบล อำเภอเมืองลำปาง
พ.ศ. 2517, 2525

- เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล

แผนที่: 5.11

ที่มา: ตาราง 5.6

มาตราส่วน: 1:800,000

ข. การกระจายตัวของประชากร

การศึกษาในเรื่องนี้จะพิจารณา 2 ระดับ คือ ในระดับตำบลต่าง ๆ ของอำเภอเมืองลำปาง และเขตชุมชนเมืองที่ทำการศึกษา โดยมองถึงขนาดและความหนาแน่นของประชากรบนพื้นที่ในปี พ.ศ. 2517 และ 2525

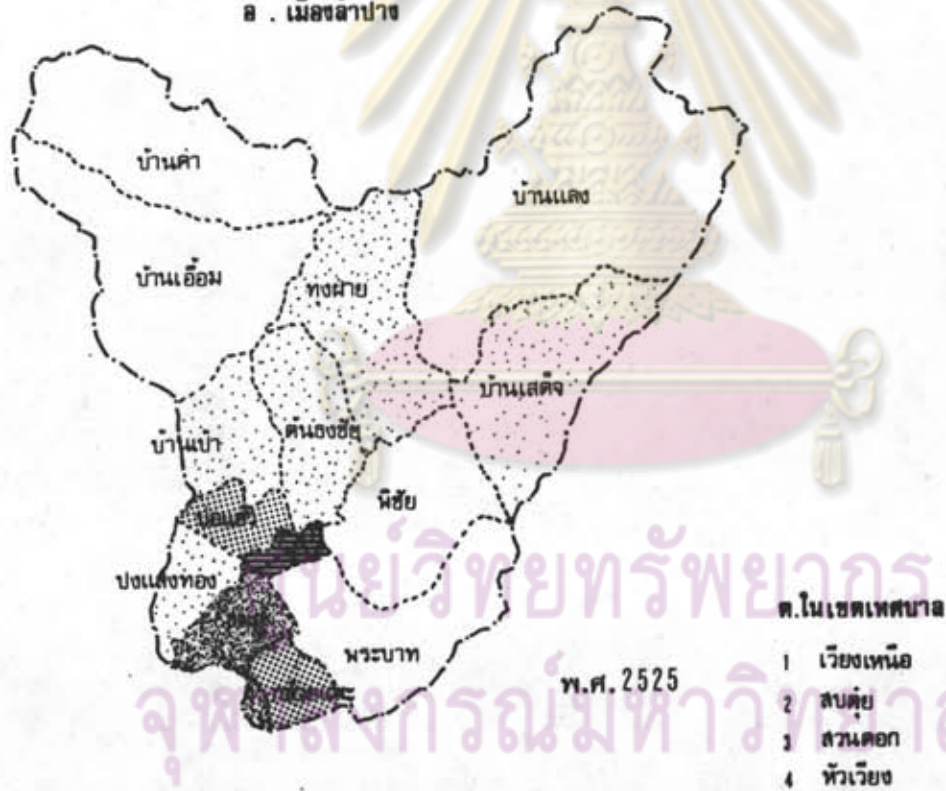
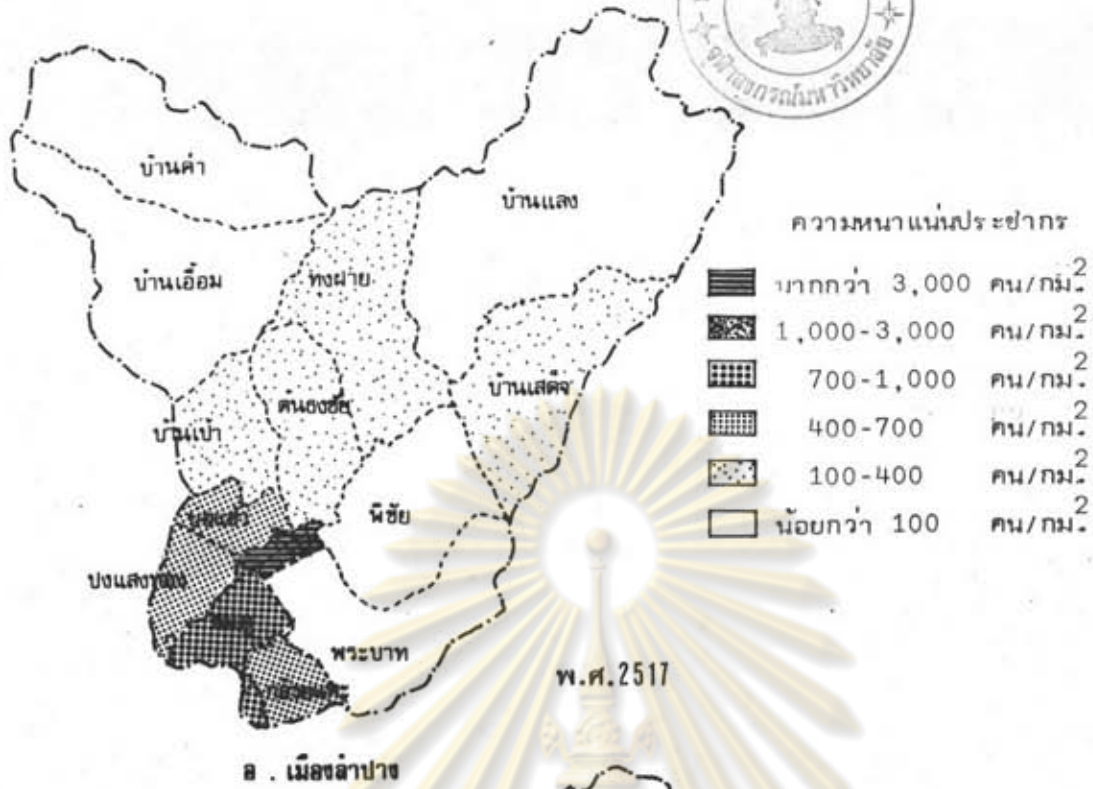
1. ขนาดและความหนาแน่นของประชากรในตำบลต่าง ๆ ของอำเภอเมืองลำปาง

ประชากรในตำบลต่าง ๆ ของอำเภอเมืองลำปางมีประชากรตั้งแต่ 3,992 คน ถึง 21,775 คน ในปี พ.ศ. 2517 และ 4,508 คน ถึง 24,837 คน ในปี พ.ศ. 2525 ประชากรในตำบลส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 8,000 คน ถึง 12,000 คน โดยตำบลข่มภูมิขนาดประชากรมากที่สุด ขนาดของประชากรตำบลโดยทั่วไปไม่มีการเปลี่ยนแปลงระหว่างปี 2517 - 2525 จะมีก็แต่ตำบลบ้านเล็ดจ ชมภู หัวเวียง และพระบาท ที่มีทิศทางของการเพิ่มขนาดประชากร และตำบลบ้านเป้า และปางแล่งทอง ที่มีการลดขนาดประชากรระหว่างปีดังกล่าว

ประชากรในเขตอำเภอเมืองมีความหนาแน่นสูงในเขตเทศบาลเมืองปัจจุบันคือ ในตำบลหัวเวียง ส่วนดอก เวียงเหนือ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในตำบลลับต๋อย ซึ่งมีความหนาแน่นของประชากรบนพื้นที่ปี 2525 ถึง 5,727 คน ต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร ตำบลที่มีความหนาแน่นรองลงไปคือ ตำบลข่มภู ซึ่งเป็นพื้นที่เมืองอีกแห่ง รองลงมาจากเขตเทศบาลเมืองลำปาง (ลูขานุบาลข่มภู) ตำบลต่าง ๆ จะมีขนาดความหนาแน่นประมาณ 50 คน ต่อตารางกิโลเมตรถึง 400 คนต่อตารางกิโลเมตร

ความหนาแน่นของประชากรบนพื้นที่ตำบลในอำเภอเมืองระหว่างปี 2517 - 2525 มีร้อยละการเพิ่มสูงในตำบลบ้านเล็ดจและตำบลหัวเวียง ในขณะที่มีอัตราการลดค่อนข้างสูง (ร้อยละ 46) ในตำบลปางแล่งทอง บ่อแก้ว และบ้านเป้า และมีอัตราการลดความหนาแน่นของประชากรอยู่บ้างในตำบล ส่วนดอก ลับต๋อย และเวียงเหนือ ซึ่งเป็นตำบลในเขตเทศบาลเมืองลำปาง ซึ่งในเรื่องการเปลี่ยนแปลงขนาดและความหนาแน่นของประชากรระดับตำบลในอำเภอเมืองนี้จะศึกษาละเอียดอีกครั้งในเรื่องการเปลี่ยนแปลงประชากรที่จะกล่าวต่อไป

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเทศบาลเมืองลำปาง

แสดง: ความหนาแน่นของประชากรรายตำบล อำเภอเมืองลำปาง พ.ศ. 2517, 2525

-
-
-
-

แผนที่: 5.12

ที่มา: ตาราง 5.6

มาตราส่วน: 1:600,000

ตาราง 5.6 ขนาดและความหนาแน่นประชากรรายตำบลในอำเภอเมืองลำปาง พ.ศ. 2517, 2525

ตำบล	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร		ความหนาแน่น		การเปลี่ยนแปลง ความหนาแน่น (%)
		2517	2525	2517	2525	
หัวเวียง*	2.58	10,021	13,008	3,884.1	5,041.9	29.8
สวนดอก*	1.48	7,386	6,913	4,990.5	4,670.9	-6.4
ลับต๋อย*	2.47	15,165	14,146	6,139.7	5,727.1	-6.7
เวียงเหนือ*	3.17	10,525	10,350	3,320.2	3,265.0	-1.7
พระบาท**	53.35	11,120	12,688	208.4	237.8	14.1
ขมอ**	24.70	21,775	24,837	881.5	1,005.5	14.1
กล้วยแพะ	17.78	8,369	9,115	470.7	512.7	8.9
ปางแสงทอง	29.64	13,780	7,446	464.9	251.1	-46.0
บ้านแดง	221.30	11,087	11,443	50.1	51.7	3.2
บ้านเลี้จ	67.18	7,535	13,871	112.2	206.5	84.0
พิชัย**	138.30	13,133	13,479	95.0	97.5	2.6
ทุ่งผาขม	85.95	8,645	9,475	100.6	110.2	9.5
บ้านเอื้อม	96.82	8,029	8,393	82.9	86.7	4.6
บ้านเป้า	62.24	8,628	6,278	138.6	100.9	-27.2
บ้านคำ	93.85	3,992	4,508	42.5	48.0	12.9
บ่อแก้ว**	18.77	9,567	8,923	509.7	475.4	-34.3
ต้นธงชัย**	39.52	8,250	9,042	208.8	228.8	9.6
อำเภอเมือง	959.1	177,007	183,915	184.5	191.8	4.0

ที่มา : กองการทะเบียน กรมการปกครอง

: พื้นที่ปรับให้เท่ากับของนครสวรรค์

ตามสำมะโนประชากรและการเคหะ 2523

หมายเหตุ * ตำบลในเขตเทศบาลเมืองลำปาง

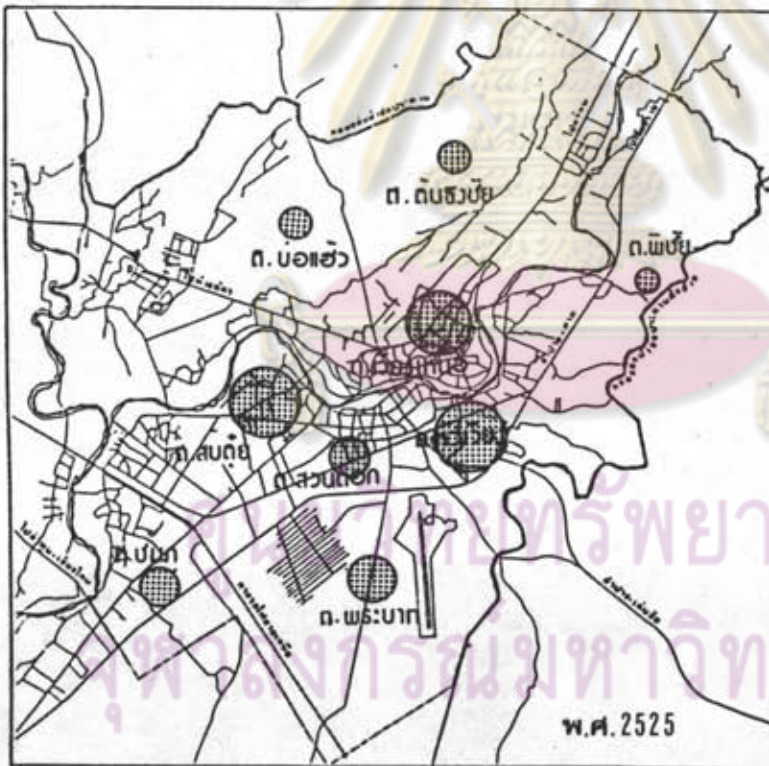
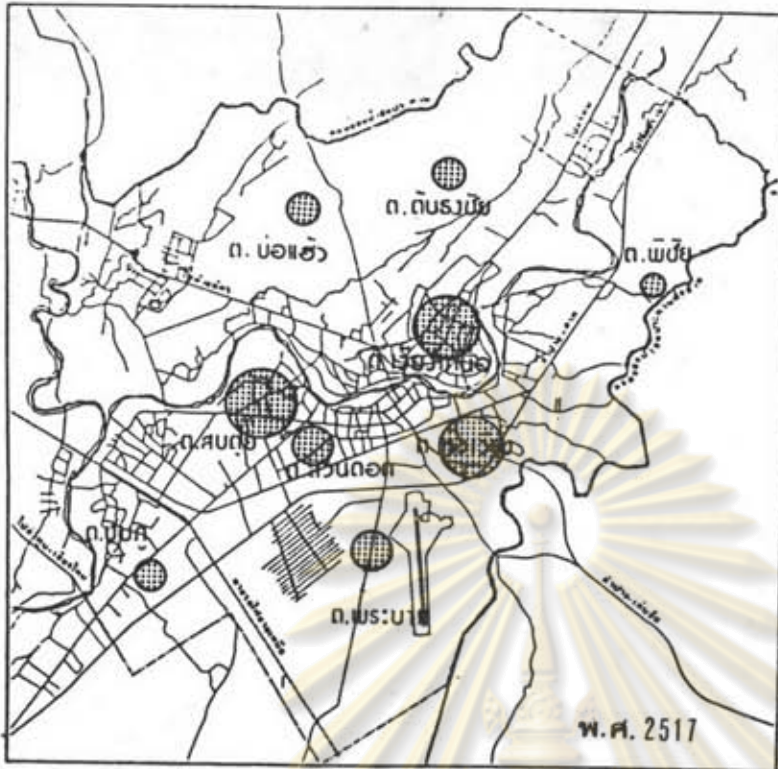
** เป็นตำบลที่มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในพื้นที่ศึกษา

* ตัวเลขประมาณการ

2. ขนาดและความหนาแน่นของประชากรในเขตชุมชนเมืองลำปาง

การมองภาพประชากรในเขตชุมชนเมืองลำปางนี้ เป็นการมองภาพประชากรที่อยู่บนพื้นที่ศึกษาเท่านั้น คือ ประชากรในตำบล หัวเวียง สวนดอก ลับต๋อย และตำบลเวียงเหนือ (เขตเทศบาลเมืองปัจจุบัน) และประชากรบางส่วนในตำบลพระบาท ขมอ พิชัย บ่อแก้ว และตำบลต้นธงชัย ซึ่งเป็นทิศทางการขยายตัวของเขตเมืองลำปางในปัจจุบัน

เนื่องจากข้อมูลด้านประชากรเฉพาะพื้นที่ศึกษาโดยเฉพาะในพื้นที่รอบนอกเขตเทศบาลไม่มีการเก็บอย่างแน่นอนไว้ จึงสำรวจจำนวนประชากรในพื้นที่รอบนอกด้วยวิธีการ ดังนี้
ปี 2525 ประชากรปี 2525 ของพื้นที่รอบนอกดังกล่าว อาศัยแนวทางการจากการสำรวจในการจัดทำผังเมืองรวมลำปางปี 2525 ของกองวิจัย สำนักผังเมือง ซึ่งมีพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษา

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเทศบาลเมืองลำปาง

แสดง: ขนาดประชากรชุมชนเมืองลำปาง พ.ศ. 2517, 2525

- ===== เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล

แผนที่: 5.13

ที่มา: ตาราง 5.7

มาตราส่วน: 1:200 1:200

ปี 2517 การสำรวจหาประชากรบนพื้นที่รอบนอกในปี 2517 ถือหลัก มาจากการเติบโตของพื้นที่ก่อสร้างในปี 2517 และ 2525 เป็นสำคัญ โดยวัดพื้นที่ก่อสร้าง (ยกเว้นสถาบันราชการ คำสนัดถาน และอาคารสาธารณะต่าง ๆ) จากภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2517 และ 2525 นำมาเปรียบเทียบเป็นร้อยละของปี 2525 แล้วนำร้อยละนี้ไปหาสัดส่วน ของประชากรจากฐานปี พ.ศ. 2525 ดังที่ทำการสำรวจไปแล้ว ซึ่งก็จะได้จำนวนประชากร ของพื้นที่รอบนอกต่าง ๆ ดังปรากฏในตาราง 5.7

ตาราง 5.7 ขนาดและความหนาแน่นประชากรในชุมชนเมืองลำปาง พ.ศ. 2517, 2525

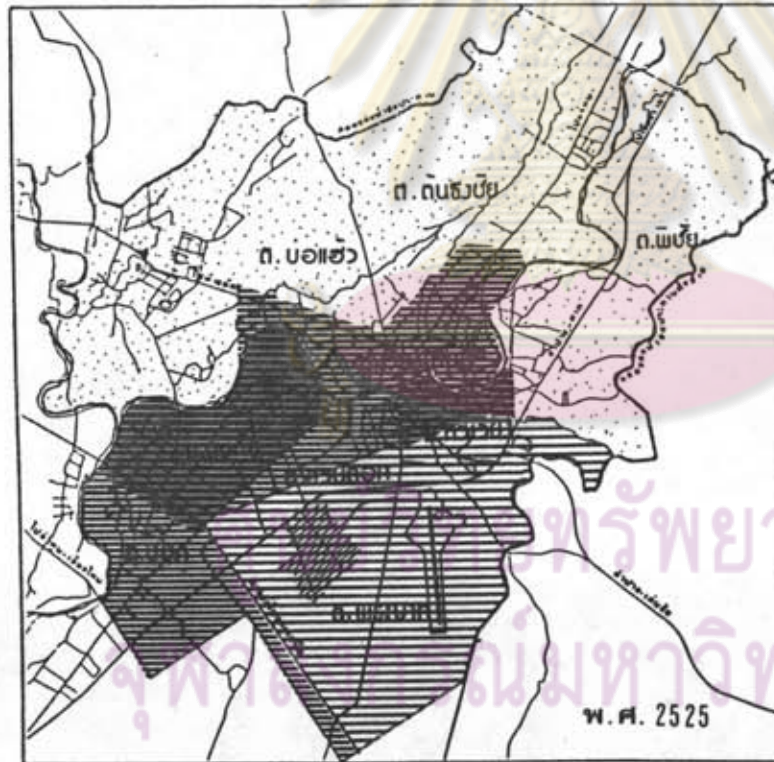
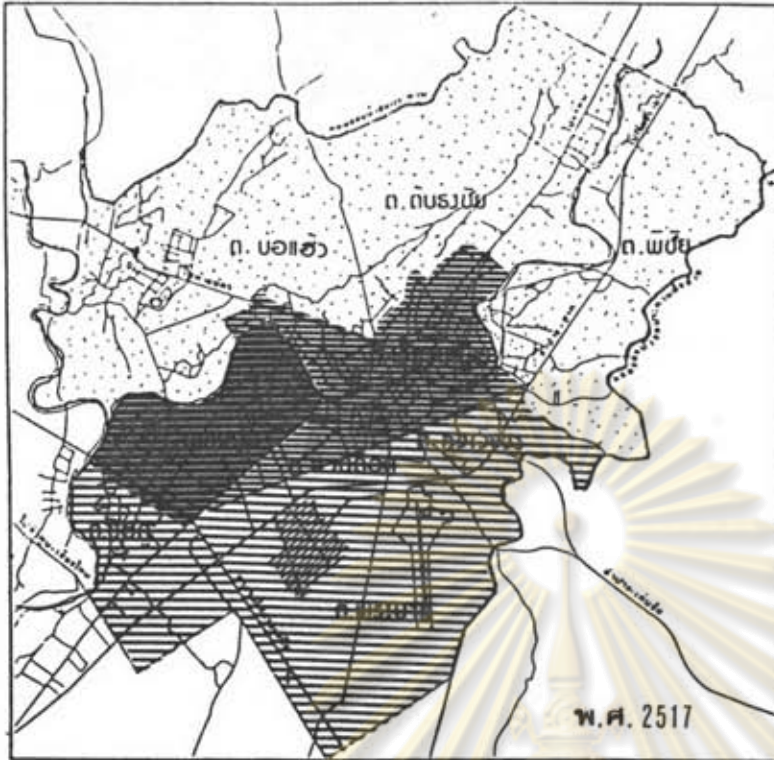
ตำบล	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร		ความหนาแน่น		การเปลี่ยนแปลง ความหนาแน่น (%)
		2517	2525	2517	2525	
เทศบาลเมืองลำปาง						
หัวเวียง	2.58	10,021	13,008	3,884.1	5,041.9	29.8
ล่วนดอก	1.48	7,386	6,913	4,990.5	4,671.0	-6.4
ล้งต๋อย	2.47	15,165	14,146	6,139.7	5,727.1	-6.7
เวียงเหนือ	3.17	10,525	10,350	3,320.2	3,265.0	-1.7
พื้นที่รอบนอก*						
พระบาท	7.52	7,808	9,018	1,038.3	1,199.20	15.5
ข่มอู	2.32	5,885	7,440	2,536.6	3,206.9	26.4
พิชัย	5.48	2,444	3,020	446.0	551.1	23.6
บ่อแก้ว	7.44	4,933	5,766	663.0	775.0	16.9
ต้นธงชัย	6.24	5,344	5,970	856.4	956.7	11.7

ที่มา : กองการทะเบียน กรมการปกครอง

: ประชากรปี 2517 จากการเทียบสัดส่วนประชากรกับพื้นที่พักอาศัยในปี 2517 (เฉพาะพื้นที่รอบนอก)

: ประชากรปี 2525 จากการสำรวจของกองวิจัย สำนักผังเมือง (เฉพาะพื้นที่รอบนอก)

หมายเหตุ * เฉพาะพื้นที่บางส่วนของตำบล (ที่อยู่ในเขตศึกษา)

ความหนาแน่นประชากร

- มากกว่า 5,000 คน/กม.²
- ▨ 3,000 - 5,000 คน/กม.²
- ▧ 1,000 - 3,000 คน/กม.²
- ▩ น้อยกว่า 1,000 คน/กม.²

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเทศบาลเมืองลำปาง

แสดง: แสดงความหนาแน่นประชากรชุมชนเมืองลำปาง
พ.ศ. 2517, 2525

----- เขตประเทศ
----- เขตจังหวัด
----- เขตอำเภอ
----- เขตตำบล

แผนที่: 5.14 ที่มา: ตาราง 5.7

มาตราส่วน: 1:200,000

ตำบลที่มีขนาดประชากรใหญ่ที่สุดในเขตชุมชนเมืองลำปางปี พ.ศ. 2525 ได้แก่ ตำบลลับตุ๋ย รองลงมาคือ ตำบลหัวเวียง เวียงเหนือ พระบาท ชมภู ล่าวนตอก ต้นธงชัย บ่อแก้ว และตำบลพิชัย ตามลำดับ โดยทั่วไปไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงขนาดของประชากรจากปี 2517 มากนัก ยกเว้น ตำบลชมภู ตำบลพระบาท และตำบลหัวเวียง ที่น่าสังเกตก็คือ การเพิ่มขนาดของประชากรนี้* นอกจากจะเป็นการเพิ่มในพื้นที่เทศบาลเมืองลำปางในตำบลหัวเวียงแล้ว ยังมีการเพิ่มไปอยู่ที่รอบนอกอันได้แก่ ตำบลพระบาท และตำบลชมภู ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของเมืองด้วย อันหมายถึง ทิศทางของการขยายเมืองอีกส่วนหนึ่งด้วย

พื้นที่ที่มีความหนาแน่นสูงที่สุดคือ ตำบลลับตุ๋ย ประมาณ 5,727 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นพื้นที่พักอาศัยดั้งเดิม รองลงมาคือ ตำบลหัวเวียง มีร้อยละของความหนาแน่นเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2517 - 2525 ถึงร้อยละ 29.8 นับว่ามากที่สุดของพื้นที่ชุมชนเมืองทั้งหมดและยังเป็นตำบลเดียวในเขตเทศบาลเมืองปัจจุบันที่มีความหนาแน่นเพิ่มขึ้นในขณะที่ตำบลอื่น ๆ มีแนวโน้มลดลง สำหรับพื้นที่ตำบลรอบนอก ตำบลชมภู และตำบลพระบาท มีความหนาแน่นมากและมีร้อยละของการเพิ่มถึงร้อยละ 26.4 และ 15.5 อีกด้วย

ค. การเปลี่ยนแปลงประชากร

1. การเปลี่ยนแปลงประชากรในตำบลต่าง ๆ ของอำเภอเมืองลำปาง

การเปลี่ยนแปลงของประชากรในตำบลต่าง ๆ ของอำเภอเมืองลำปาง ระหว่าง พ.ศ. 2517 และ 2525 นี้มีทั้งในทางเพิ่มและลด โดยตำบลส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลเมืองลำปาง **มีความเปลี่ยนแปลงในทางลดลง** แต่ก็ไม่มากนัก ประมาณร้อยละ 14 ของการเปลี่ยนแปลงประชากรทั้งอำเภอ ตำบลที่มีการลดลงของประชากรสูงสุด (ร้อยละ 57.61) คือ ตำบลแสงทอง รองลงมาคือ ตำบลบ้านเป้า และตำบลบ่อแก้ว ซึ่งน่าสังเกตที่ว่า ทั้ง 3 พื้นที่มีทิศทางใกล้เคียงกับจังหวัดลำพูน ซึ่งเปิดพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของภาคขึ้น อันอาจจะเป็นปัจจัยดึงดูดสำคัญที่ทำให้ประชากรในพื้นที่เหล่านี้ลดน้อยลง การขยายตัวของประชากรในทางเพิ่มขึ้นส่วนใหญ่มีร้อยละ 1 - 4 เนื่องจากเป็นพื้นที่ชนบทซึ่งทำการเกษตร เป็นอาชีพหลัก ไม่มีกิจกรรมอื่นที่จะชักจูงให้เกิดการขยายประชากรมากนัก ยกเว้นแต่ตำบลพระบาท

* พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงกลุ่มขนาดประชากร มิได้พิจารณาจากจำนวนสุทธิ

ตำบลขมอ ตำบลหัวเวียง ซึ่งเป็นเขตเมือง และตำบลบ้านเสด็จ ซึ่งน่าจะมีผลมาจาก ความใกล้ชิดพื้นที่แหล่งงานขนาดใหญ่ คือ กิ่งอำเภอแม่เมาะ นั้นเอง ในลักษณะการมองการ เปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับระยะเวลาเดิมโดยทั่วไปก็จะเป็นไปในทำนองเดียวกันกับการ เปลี่ยนแปลง โดยส่วนรวม (Absolute Population Change) จะมีก็แต่ตำบลบ้านเสด็จซึ่งมีร้อยละของ การเปลี่ยนแปลงประชากรเพิ่มจากเดิมสูงถึงร้อยละ 84.09 อันเนื่องมาจากสาเหตุดังกล่าว

ตาราง 5.8 การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรรายตำบลในอำเภอเมืองลำปาง พ.ศ. 2517 - 2525

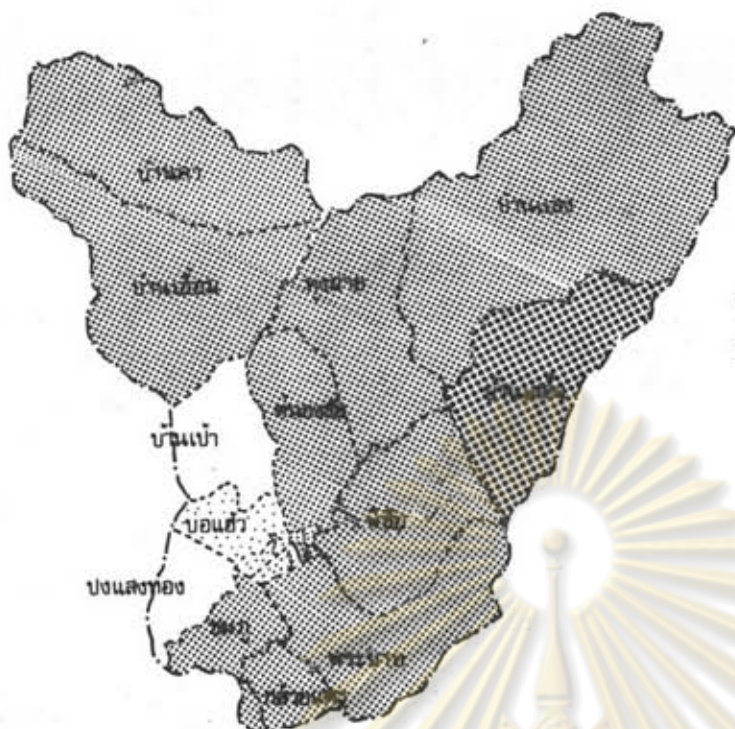
ตำบล	จำนวนประชากร		การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร 2520 - 2525		
	2517	2525	จำนวน	% ของปี 2517	% ของอำเภอเมือง
หัวเวียง *	10,021	13,008	2,987	29.81	16.69
สวนดอก *	7,386	6,913	-473	-6.40	-4.30
สับตุ๋ย **	15,165	14,146	-1,019	6.72	-9.27
เวียงเหนือ *	10,525	10,350	-175	-1.66	-1.59
พระบาท **	11,120	12,688	1,568	14.10	8.76
ขมอ **	21,775	24,837	3,062	14.06	17.10
กล้วยแพะ	8,369	9,115	746	8.91	4.17
ปางแลงทอง	13,780	7,446	-6,334	-45.97	-57.61
บ้านแลง	11,087	11,443	356	3.21	1.99
บ้านเสด็จ	7,535	13,871	6,336	84.09	35.39
ศิษย์ **	13,133	13,479	346	2.63	1.93
ทุ่งฝาย	8,645	9,475	830	9.60	4.64
บ้านเอื่อม	8,029	8,393	364	4.53	2.03
บ้านเป้า	8,628	6,278	-2,350	-27.24	-21.37
บ้านคำ	3,992	4,508	516	12.93	2.88
บ่อแฮ้ว **	9,567	8,923	-644	6.73	-5.86
ต้นธงชัย **	8,250	9,042	792	9.6	4.42
อำเภอเมือง	177,007	183,915	-	-	-

ที่มา : กองการทะเบียน กรมการปกครอง

หมายเหตุ * ตำบลในเขตเทศบาลเมืองลำปาง

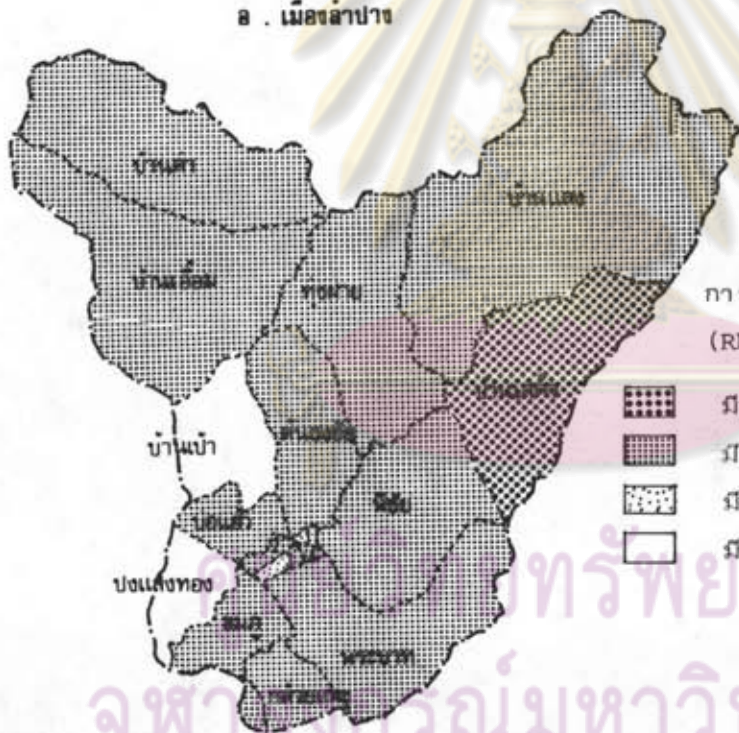
** เป็นตำบลที่มีพื้นที่บางส่วนอยู่ในพื้นที่ศึกษา

* ตัวเลขประมาณการ

การเปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบกับประชากร
อำเภอเมือง (ABSOLUTE CHANGE)

๘ . เมืองลำปาง

การเปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบกับประชากร เดิม
(RELATIVE CHANGE)

- มีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นกว่าร้อยละ 30
- มีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นกว่าร้อยละ 0-30
- มีการเปลี่ยนแปลงลดลงร้อยละ 0-30
- มีการเปลี่ยนแปลงลดลงต่ำกว่าร้อยละ 30

ต.โนเขตเทศบาล

- 1 เวียงเหนือ
- 2 สบตุย
- 3 สวนดอก
- 4 หัวเวียง

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเทศบาลเมืองลำปาง

แสดง: การเปลี่ยนแปลงประชากรรายตำบล อำเภอเมือง
ลำปาง พ.ศ. 2517-2525

- เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล

แผนที่: 5.15

ที่มา: ตาราง 5.8

มาตราส่วน: 1:500,000

2. การเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตชุมชนเมืองสำปาง

ประชากรในเขตเมืองสำปางระหว่างปี พ.ศ. 2517 - 2525 มีการเพิ่มไม่มากนัก กล่าวคือ มีประชากรเพิ่มเพียง 6,120 คน ในระยะเวลา 8 ปี หรือคิดเฉลี่ยเพียง 765 คนต่อปี การเปลี่ยนแปลงของประชากรตำบลหัวเวียง มีร้อยละของการเพิ่มประชากรต่ำสุดเมื่อเทียบกับทุกพื้นที่ (ร้อยละ 38.36) ในขณะที่ตำบลลับต๋อย ส่วนตอก และเวียงเหนือ มีอัตราการเปลี่ยนแปลงในทางลดลง โดยเฉพาะตำบลลับต๋อย มีอัตราการลดลงถึงร้อยละ 61.13 แต่ถ้ามองจากจำนวนประชากรเดิมมีอัตราการลดลงของประชากรร้อยละ 6.72 เท่านั้น ส่วนพื้นที่รอบนอกเขตเทศบาลล้วนมีอัตราการเพิ่มของประชากรไม่ว่าจะมองเปรียบเทียบกับพื้นที่ชุมชนเมืองหรือจากช่วงเวลาเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ตำบลข่มภู และตำบลพระบาท

ตาราง 5.9 การเปลี่ยนแปลงประชากรในชุมชนเมืองสำปาง พ.ศ. 2517 - 2525

ตำบล	จำนวนประชากร		การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร		
	2517	2525	จำนวน	% ของปี 2517	% ของชุมชน
เทศบาลเมืองสำปาง	43,097	44,417	1,320		
หัวเวียง	10,021	13,008	2,987	29.81	38.36
ส่วนตอก	7,386	6,913	-473	-6.40	-28.37
ลับต๋อย	15,165	14,146	-1,019	-6.72	-61.13
เวียงเหนือ	10,525	10,350	-175	-1.66	-10.50
พื้นที่รอบนอก*	26,414	31,214	4,800		
พระบาท	7,808	9,018	1,210	15.50	15.54
ข่มภู	5,885	7,440	1,555	26.42	19.97
พิชัย	2,444	3,020	576	23.57	7.39
บ่อแก้ว	4,933	5,766	833	16.89	10.70
คัมภีร์ชัย	5,344	5,970	626	11.71	8.04
รวม	69,511	75,631	6,120	8.80	+100.00

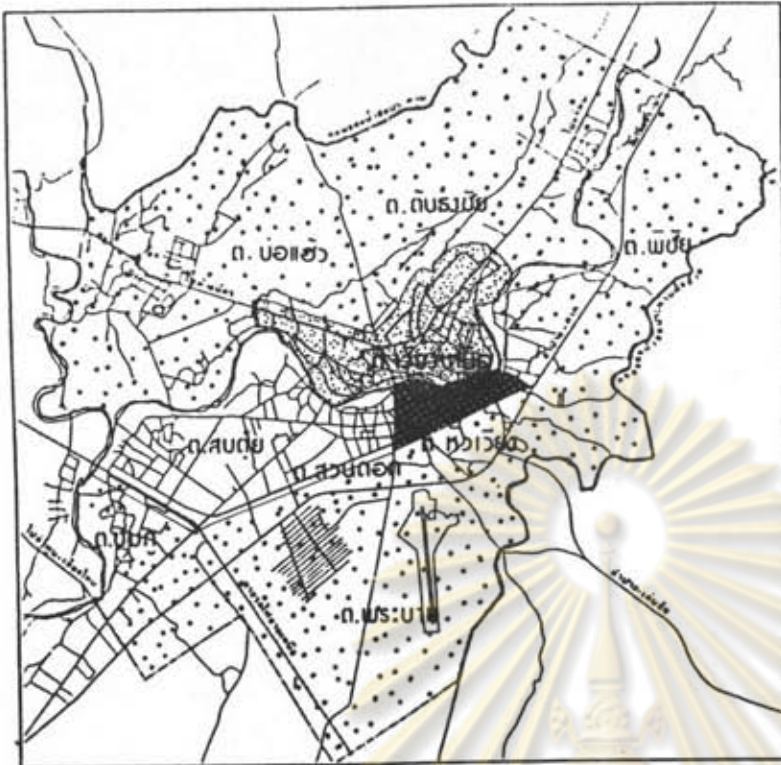
ที่มา : กองการทะเบียน กรมการปกครอง

: ประชากรปี 2517 จากการเทียบสัดส่วนของประชากรกับพื้นที่พักอาศัยในปี 2517

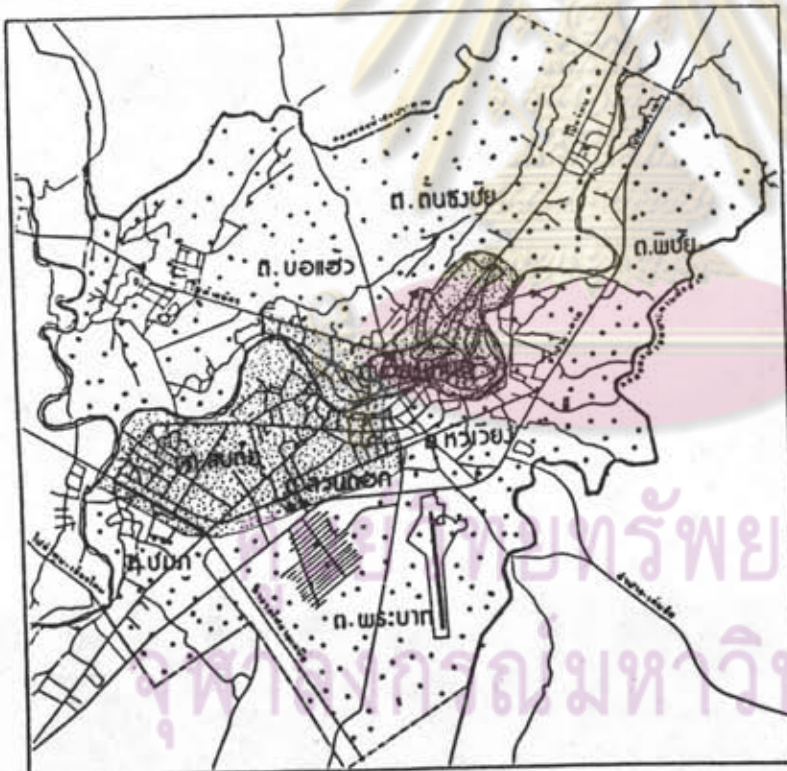
(เฉพาะพื้นที่รอบนอก)

: ประชากรปี 2525 จากการสำรวจของกองวิจัย สัมภาษณ์เมือง (เฉพาะพื้นที่รอบนอก)

หมายเหตุ * เฉพาะพื้นที่บางส่วนของตำบล (ที่อยู่ในเขตศึกษา)

การเปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบกับ
ประชากรชุมชนเมือง
(ABSOLUTE CHANGE)

การเปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบกับ
ประชากร เดิม
(RELATIVE CHANGE)

- มากขึ้นกว่าร้อยละ 30
- ▤ มากขึ้นร้อยละ 0-30
- ▨ ลดลงร้อยละ 0-16
- ลดลงกว่าร้อยละ 10

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเทศบาลเมืองลำปาง

แสดง : การเปลี่ยนแปลงประชากรชุมชนเมืองลำปาง
พ.ศ. 2517-2525

- เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล

แผนที่ : 5.16

ที่มา : ตาราง 5.9

มาตราส่วน : 1:100,000

ตาราง 5.10 ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงประชากรรายส่วนในชุมชนเมืองลำปาง พ.ศ. 2517, 2525

ตำบล	พ.ศ. 2517						พ.ศ. 2525					
	การเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติ			การเปลี่ยนแปลงโดยการย้ายถิ่น			การเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติ			การเปลี่ยนแปลงโดยการย้ายถิ่น		
	เกิด	ตาย	สุทธิ	ย้ายเข้า	ย้ายออก	สุทธิ	เกิด	ตาย	สุทธิ	ย้ายเข้า	ย้ายออก	สุทธิ
<u>เทศบาลเมืองลำปาง</u>												
หัวเวียง	2,339	219	2,120	736	1,785	-1,049	5,612	80	5,532	533	4,952	-4,419
ล່วนดอก	15	39	-24	460	428	32	7	27	-20	481	467	14
ล่บดู่	29	65	-36	1,026	942	84	12	71	-59	732	1,066	-334
เวียงเหนือ	218	142	76	776	747	29	114	72	42	667	762	-95
<u>พื้นที่รอบนอก</u>												
พระบาท	76	52	-24	583	503	-80	54	77	-23	904	1,003	-99
ข่มกู่	119	146	27	542	541	-1	39	138	199	865	682	183
พิชัย	142	105	-37	528	446	-82	25	74	-49	1,329	1,465	-136
บ่อแก้ว	112	60	-52	173	111	-62	23	40	-17	297	374	-77
ต้นธงชัย	161	76	-85	346	161	-185	29	58	-29	463	451	12

ที่มา : กองการทะเบียน กรมการปกครอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ง. ลักษณะของการเปลี่ยนแปลง

การพิจารณาถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงของประชากร เนื่องจากการศึกษานี้ เน้นการมองภาพของชุมชนเมืองเป็นหลัก แต่การคัดเลือกข้อมูลในลักษณะนี้เฉพาะพื้นที่เมืองที่ศึกษาไม่มีการคัดเลือกมาก่อน ผู้ศึกษาจึงเลือกมองลักษณะการเปลี่ยนแปลงของตำบลต่าง ๆ ในพื้นที่ศึกษามาเป็นตัวแทนการมองภาพลักษณะการเปลี่ยนแปลงของประชากรในชุมชนเมืองลำปาง

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงประชากรของตำบลต่าง ๆ ในพื้นที่ศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงของประชากรโดยทั่วไป เกิดจากการเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติ (เกิด - ตาย) และการเปลี่ยนแปลงโดยการย้ายถิ่น จากการศึกษาข้างต้นทำให้เราทราบว่า การเปลี่ยนแปลงของประชากรในชุมชนเมืองลำปางมีอยู่ระดับต่ำ คือ มีการเพิ่มของประชากรชุมชนเมือง เพียงร้อยละ 8.80 (จากปี 2517) เท่านั้น และจากตาราง 5.10 ก็แสดงให้เห็นว่าลักษณะการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะในปี พ.ศ. 2517 และ 2525 ส่วนมากจากการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ (ถึงแม้จำนวนสุทธิของการเปลี่ยนแปลงในด้านนี้จะติดลบในแทบทุกพื้นที่ก็ตาม ทั้งนี้เพราะการเกิดของประชากรจะไปรวมกันอยู่ในพื้นที่ตำบลหัวเวียง ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลเมืองลำปางนั่นเอง) ดังจะเห็นจากจำนวนสุทธิของการย้ายถิ่นของประชากรมีไม่มากนัก โดยในปี 2517 พื้นที่เทศบาลเมืองลำปางยังมีอัตราการย้ายเข้าอยู่บ้าง ในขณะที่บริเวณรอบนอกมีอัตราการย้ายออกของประชากร และในปี 2525 จะมีเพียงบางพื้นที่เท่านั้นที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากร โดยการย้ายเข้ามากกว่าการย้ายออก ได้แก่ ตำบลล่วนตอก ตำบลข่มกู่ และตำบลตันธงชัย

จ. การคาดประมาณประชากร

การคาดประมาณประชากรในอนาคตของชุมชนเมืองลำปาง เพื่อเป็นตัวกำหนดสำคัญในการวางแผนการโยกย้าย ได้ทำการคาดการณ์ประชากรอนาคตเป็นระยะตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (2525 - 2529) ฉบับที่ 6 (2529 - 2534) และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (2534 - 2539) ซึ่งเป็นปีที่ทำการวางแผนการโยกย้ายชุมชนเมืองลำปางนี้

จากการนำเอาสูตรการคาดประมาณประชากรแบบ Geometric Progression มาใช้ ได้ผลดังนี้คือ

ตาราง 5.11 อัตราการขยายตัวของประชากรและจำนวนประชากรในอนาคตชุมชนเมืองลำปาง

พ.ศ.	เทศบาลเมืองฯ	ชุมชนรอบนอก	ชุมชนเมือง
<u>ประชากรปัจจุบัน</u>			
พ.ศ. 2517	43,097	26,414	65,911
พ.ศ. 2525	44,417	31,214	75,631
อัตราการขยายตัว	0.38	2.11	2.49
<u>ประชากรประมาณการ</u>			
พ.ศ. 2529	45,092	33,932	79,024
พ.ศ. 2534	45,950	37,664	83,614
พ.ศ. 2539	46,825	41,807	88,632

ที่มา : จากการคำนวณ

ประชากรเหล่านี้คาดว่าจะ เป็นกลุ่มประชากรที่จะอยู่ในพื้นที่ชุมชนเมืองลำปาง เมื่อสิ้นปีคาศดประมาณ (พ.ศ. 2539) และเป็นกลุ่มประชากรที่ผู้ศึกษาจะต้องวางแผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ของประชากรดังกล่าวนี้ต่อไป (ดูแผนภูมิ 4.2)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สาธารณูปโภค - สาธารณูปการ

ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เป็นหนึ่งในหลาย ๆ ระบบของโครงสร้างเมือง ซึ่งหากเมืองมีความสมบูรณ์ของระบบดังกล่าวมากเพียงใด ก็ย่อมจะมีโอกาสในการให้บริการ บริการแก่ประชาชนบนพื้นที่เมืองได้มากเพียงนั้นด้วย สำหรับชุมชนเมืองสำปางสัดได้ว่ามีการให้บริการของระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่าง ๆ อยู่มากมาย ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียด ได้ดังนี้

สาธารณูปโภค

ก. คมนาคมขนส่ง

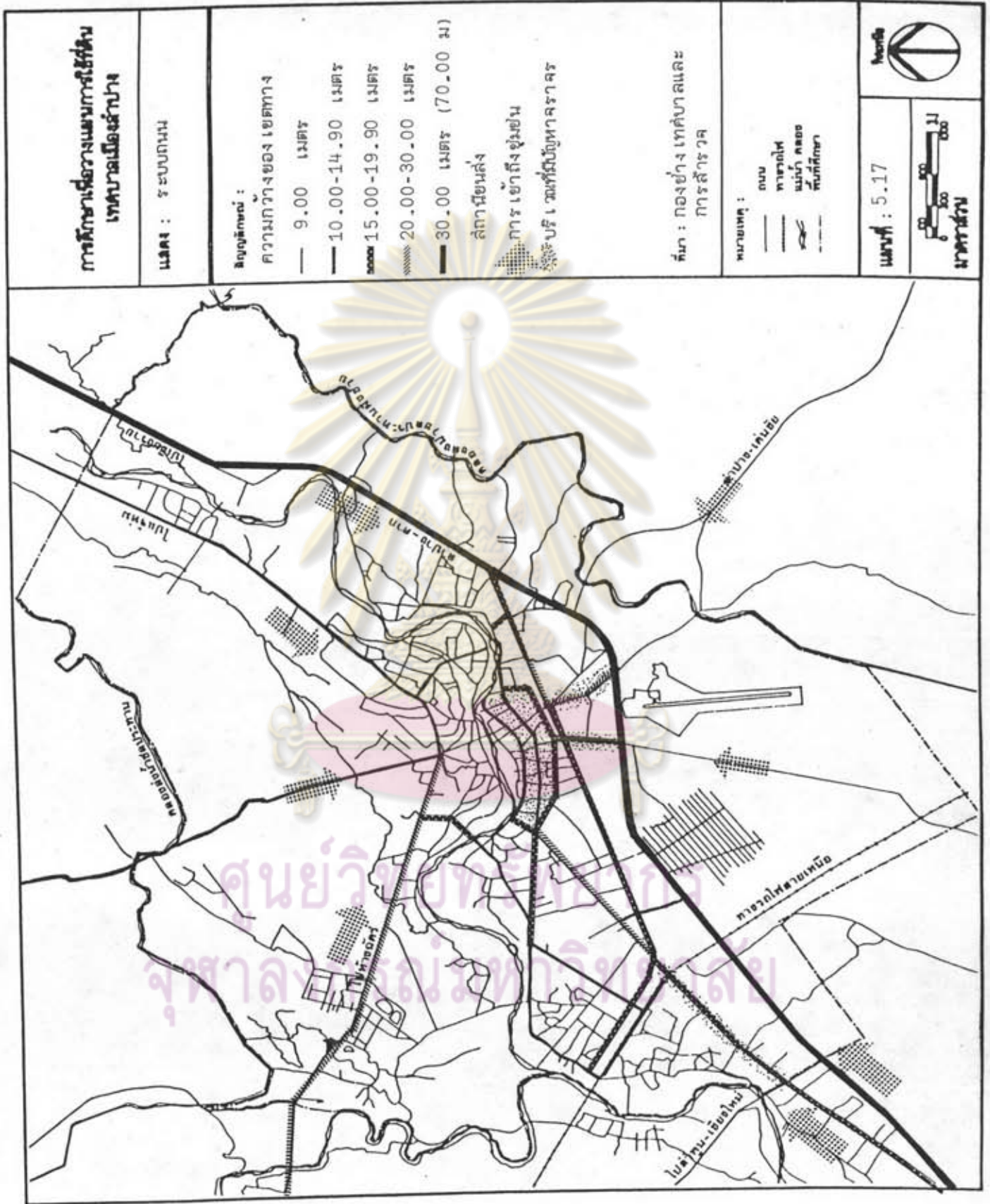
1. ระบบถนนและสภาพการจราจร

ด้วยลักษณะที่ตั้งของเทศบาลเมืองสำปาง เป็นเมืองผ่าน จึงมีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับจังหวัดอื่น ๆ โดยรอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางรถยนต์ เช่น ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ไปสู่จังหวัดเชียงรายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 ไปสู่จังหวัดลำพูนและเชียงใหม่ นอกจากนี้ก็มีถนนสายต่าง ๆ ไปสู่ชุมชนรอบนอกซึ่งจะเชื่อมต่อกับถนนสายสำคัญ ๆ ในเมือง

โครงข่ายถนนในปัจจุบันมีลักษณะไม่เป็นโครงข่ายที่ชัดเจนนัก (Irregular Network) โครงสร้างของถนนบริเวณผ่านการค้ากลางเมือง ประกอบด้วยถนน 3 สายหลักคือ ถนนบุญวาทย์ ถนนพิพิธช้าง และถนนรอบเวียง ถนนทั้งสามค่อนข้างขนานกันและไปตามแนวเดียวกัน ลักษณะเป็นรูปยาวเรียว มีถนนสายย่อยเชื่อมโยงระหว่างถนนสามสายเป็นระยะ ๆ ลักษณะคล้ายโครงข่ายแบบกริด (Grid Network)

ถนนส่วนใหญ่เป็นผิวจราจรแอสฟัลท์ สภาพยังคงใช้งานได้ดี แต่มีเขตทางและความกว้างของถนนประมาณ 6 - 8 เมตร และมีขนาดไม่สม่ำเสมอ นับเป็นถนนที่แคบสำหรับชุมชนเมือง และไม่สามารถขยายออกได้อีกมากนัก เพราะเป็นลักษณะชุมชนเมืองเก่า

สภาพการจราจรปัจจุบัน เริ่มมีปัญหาความคับคั่งของการจราจร เนื่องจากปริมาณของยวดยานต่าง ๆ มีมากขึ้น และสภาพถนนที่ไม่สามารถขยายตัวเพื่อรองรับปริมาณยวดยานดังกล่าว ดังนั้นจึงได้มีการจัดระบบเส้นทางให้รถวิ่งทางเดียวในถนนบางสาย เช่น

ถนนบุญวาทย์ ถนนพิพิธย้าง และถนนเจริญประเทศ ซึ่งช่วยลดปัญหาลงได้บ้าง แต่ในช่วงโมงเร่งด่วนก็ยังคงมีการติดขัดของการจราจรตามทางแยกใกล้ศูนย์ราชการ สถานศึกษา และตลาดอยู่

จากการสำรวจปริมาณการจราจรในช่วงโมงเร่งด่วนภายในตัวเมืองลำปาง ของกองผังเมืองรวมลำปางเมือง พบว่า ปริมาณการจราจรโดยส่วนรวมยังไม่สูงมากนัก ที่คับคั่งมากที่สุดคือ บนถนนสายพหลโยธิน ช่วงจากสี่แยกลำปาง - เชียงใหม่ ถึงถนนฉัตรไชย ซึ่งมีปริมาณการจราจรประมาณ 1,250 - 2,000 คันต่อชั่วโมง ที่คับคั่งรองลงมาคือ บนถนนไปรษณีย์ ถนนศรีชุม ช่วงจากถนนพหลโยธินถึงถนนพหลโยธินเลี้ยวเมือง คือ ประมาณ 1,000 คัน - 1,250 คันต่อชั่วโมง และบนถนน 3 สายหลัก คือ ถนนพิพิธย้าง ถนนบุญวาทย์ ถนนรอบเวียงมีประมาณ 500 - 700 คันต่อชั่วโมง ส่วนบนสะพานรัชฎาภิเศก และสะพานพัฒนาภาคเหนือมีประมาณ 250 - 500 คันต่อชั่วโมง

2. ประเภทของยานพาหนะ

ยานพาหนะที่ใช้ในชุมชนเมืองลำปางมีทั้ง รถยนต์ส่วนบุคคล รถจักรยานยนต์ รถสามล้อถีบ รถโดยสารเล็ก และรถม้า ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของเมือง และเป็นสีสันใจแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่

3. การบริการขนส่งสาธารณะ

ดังได้กล่าวแล้วว่าพื้นที่เมืองลำปางมีโครงข่ายของถนนเชื่อมโยงเมืองกับอำเภอรอบนอกและจังหวัดใกล้เคียงและเชื่อมโยงจุดต่าง ๆ ในเมือง เพื่อเอื้ออำนวยต่อการบริการแก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

ก. บริการขนส่งระหว่างชุมชน ชุมชนเมืองลำปางมีสถานีการบินจังหวัด ตั้งอยู่ทางใต้ของพื้นที่เมืองมีเครื่องบินโดยสารใน 1 เดือน บินประมาณ 18 วัน จำนวนผู้โดยสาร ปี 2524 ประมาณ 3,263 คน จำนวนสินค้าที่ขนส่งประมาณ 61,546 กิโลกรัม ส่วนในปี 2525 จำนวนผู้โดยสารประมาณ 1,898 คน จำนวนสินค้า 35,317 กิโลกรัม มีสถานีรถยนต์โดยสารจังหวัด ตั้งอยู่ที่ถนนจันทร์สุรินทร ตำบลพระบาท ซึ่งให้บริการขนส่งต่อวันดังนี้

1. ลำปางถึง เชียงราย ระยะทางยาว 229 กิโลเมตร จำนวน
16 เที่ยว
2. ลำปางถึง อำเภอบ้านฝาง ระยะทางยาว 188 กิโลเมตร จำนวน
4 เที่ยว
3. ลำปางถึง อำเภอบึงสามพัน ระยะทางยาว 294 กิโลเมตร
จำนวน 16 เที่ยว
4. ตากถึง อำเภอบึงสามพัน ระยะทางยาว 88 กิโลเมตร จำนวน
8 เที่ยว
5. พิษณุโลกถึง ลำปาง ระยะทางยาว 326 กิโลเมตร จำนวน
2 เที่ยว
6. นครสวรรค์ถึง ลำปาง ระยะทางยาว 371 กิโลเมตร จำนวน
14 เที่ยว
7. ลำปางถึง แม่สาย ระยะทางยาว 294 กิโลเมตร จำนวน
24 เที่ยว
8. ลำปางถึง พะเยา ระยะทางยาว 141 กิโลเมตร จำนวน
10 เที่ยว
9. กรุงเทพฯถึง ลำปาง ระยะทางยาว 410 กิโลเมตร จำนวน
8 เที่ยว

ปี 2524 มีผู้โดยสารประมาณ 1,080,000 คน ปี 2525 มี
ผู้โดยสารประมาณ 1,090,000 (กระทรวงมหาดไทย สำนักผังเมือง กองวิจัย 2526
196) นอกจากนี้ชุมชนเมืองลำปางยังมีสถานีรถไฟลำปาง ซึ่งมีเส้นทางบริการผ่านจังหวัด
ต่าง ๆ จากกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ โดยในวันหนึ่งมีรถไฟวิ่งรับส่งผู้โดยสารและสินค้าประมาณ
20 เที่ยว ในปี 2525 มีผู้โดยสารประมาณ 14,150 คน จำนวนสินค้าที่ขนส่งประมาณ 2,360
ตัน

ข. บริการขนส่งภายในเมือง การขนส่งในชุมชนเมืองลำปาง มีใน
หลาย ๆ ลักษณะ คือ รถโดยสารเล็ก รถสามล้อถีบ และรถม้า ซึ่งจะคอยให้บริการตามจุด
ต่าง ๆ ที่สำคัญของเมือง ได้แก่ ตลาดสด ย่านพาณิชย์กรรม เป็นต้น

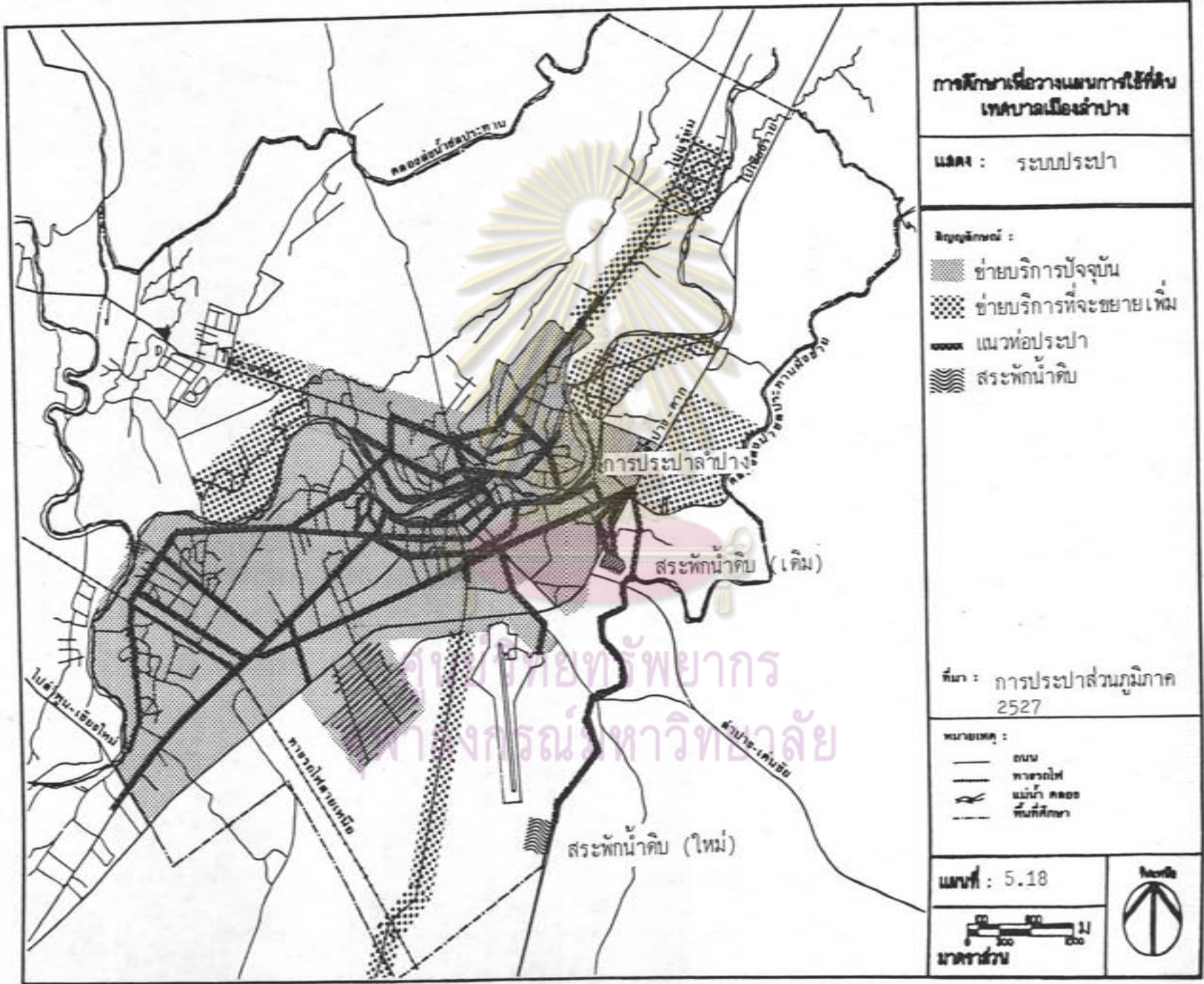
ข. การไฟฟ้า

การบริการไฟฟ้าในเขตชุมชนเมืองลำปางนี้ มีการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเป็นผู้รับผิดชอบและดำเนินการ โดยใช้กระแสไฟฟ้าจากโครงการไฟฟ้าเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก โดยมีระบบแรงดันไฟฟ้าแรงสูง 11 กิโลวัตต์ แรงต่ำ 400 - 230 โวลต์ มีกำลังการผลิตที่สามารถจ่ายให้ได้ 20 เมกกะวัตต์ ขอบข่ายการบริการปัจจุบัน นอกจากจะให้การบริการในเขตเทศบาลเมืองดังกล่าวแล้ว ยังครอบคลุมเขตอำเภอเมืองลำปาง และชุมชนในชนบทที่มีราษฎรอยู่หนาแน่น และมีการติดต่อสะดวก นอกจากนี้ จังหวัดลำปางยังมีโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งใช้ถ่านลิกไนท์เป็นเชื้อเพลิงที่ตำบลบ้านต๊อง กิ่งอำเภอแม่เมาะ ซึ่งคาดว่าจะในปี 2528 จะสามารถเพิ่มพลังงานไฟฟ้าให้กับพื้นที่ได้มากขึ้นอีกต่อไป

ค. การประปา

การบริการประปาของประชาชนในพื้นที่เมืองลำปาง ผู้รับผิดชอบและดำเนินการคือ การประปาลำปางส่วนภูมิภาค มีที่ตั้งที่ทำการอยู่ถนนพหลโยธิน ตำบลหัวเวียง แหล่งน้ำดิบใช้น้ำดิบจากคลองส่งน้ำชลประทานฝั่งซ้ายจากเขื่อนกิ่วลม และยังมีสระน้ำดิบจุ 100,000 ม.³ อยู่ที่ถนนลำปาง - เต็นฮัย ห่างจากทางแยกไป 1 กิโลเมตร เอาไว้ใช้สำหรับในฤดูแล้ง เมื่อน้ำจากคลองส่งน้ำชลประทานไม่พอจ่าย การส่งน้ำดิบเข้าโรงกรองประปาใช้ระบบ Gravity Flow แล้วจ่ายให้ประชาชนโดยใช้ถังสูง

ปัจจุบันการประปามีกำลังผลิตน้ำประปาได้ประมาณ 10,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน สามารถให้บริการแก่ประชาชนประมาณ 7,000 ราย ในบริเวณพื้นที่เทศบาลเมืองปัจจุบันและบางส่วนของตำบลยมู ซึ่งก็ยังไม่เพียงพอต่อการต้องการของประชาชน จึงมีโครงการจะขยายโครงข่ายไปตามชุมชนต่าง ๆ รอบนอก (ดูแผนที่ 5.17) โดยเพิ่มกำลังการผลิตขึ้นเป็น 21,840 ลูกบาศก์เมตร (งบประมาณปี 2526) และมีโครงการจะปรับปรุงอ่างเก็บน้ำเดิมและสร้างอ่างเก็บน้ำใหม่อีกแห่ง บริเวณบ้านหัวสนามบิน หมู่บ้านพระบาท โดยคาดว่าจะสามารถเก็บน้ำได้ประมาณ 120,000 ม.³ การเพิ่มกำลังการผลิตดังกล่าวยังไม่เพียงพอต่อการบริการประชาชนในชุมชนเมืองลำปาง ในปัจจุบันและอนาคตจึงควร จะจัดให้มีระบบการประปาที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป เพื่อรองรับการเติบโตของชุมชน

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดิน
เทศบาลเมืองลำปาง

แสดง : ระบบประปา

- สัญลักษณ์ :
- ▨ ข่ายบริการปัจจุบัน
  - ▩ ข่ายบริการที่จะขยายเพิ่ม
  - แนวท่อประปา
  - 〰 สระพักน้ำดิบ

ที่มา : การประปาส่วนภูมิภาค
2527

- หมายเหตุ :
- ถนน
  - พายุดึงไฟ
  - แม่น้ำ คลอง
  - พื้นที่ศึกษา

แผนที่ : 5.18
มาตราส่วน

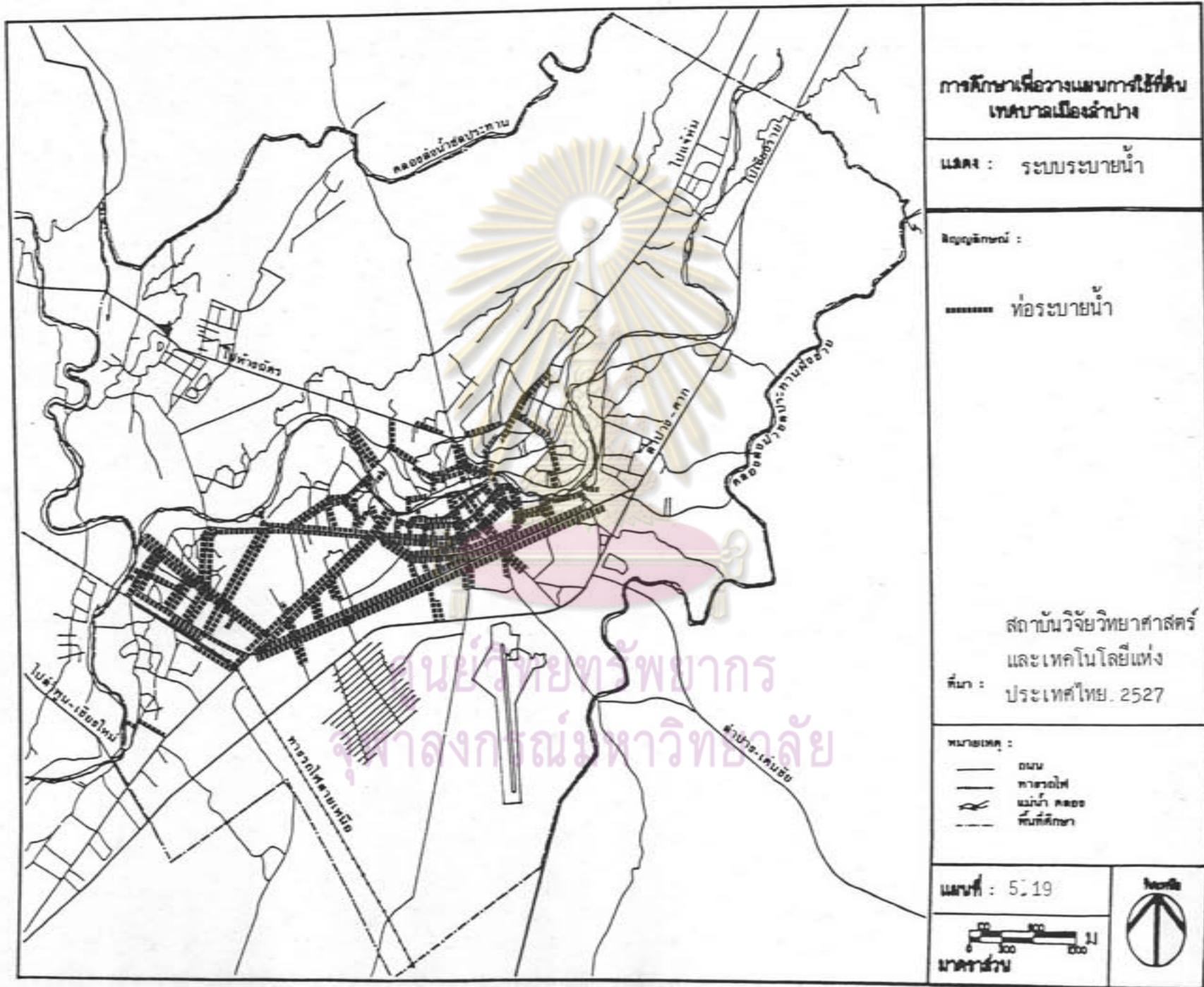
๔. การระบายน้ำ

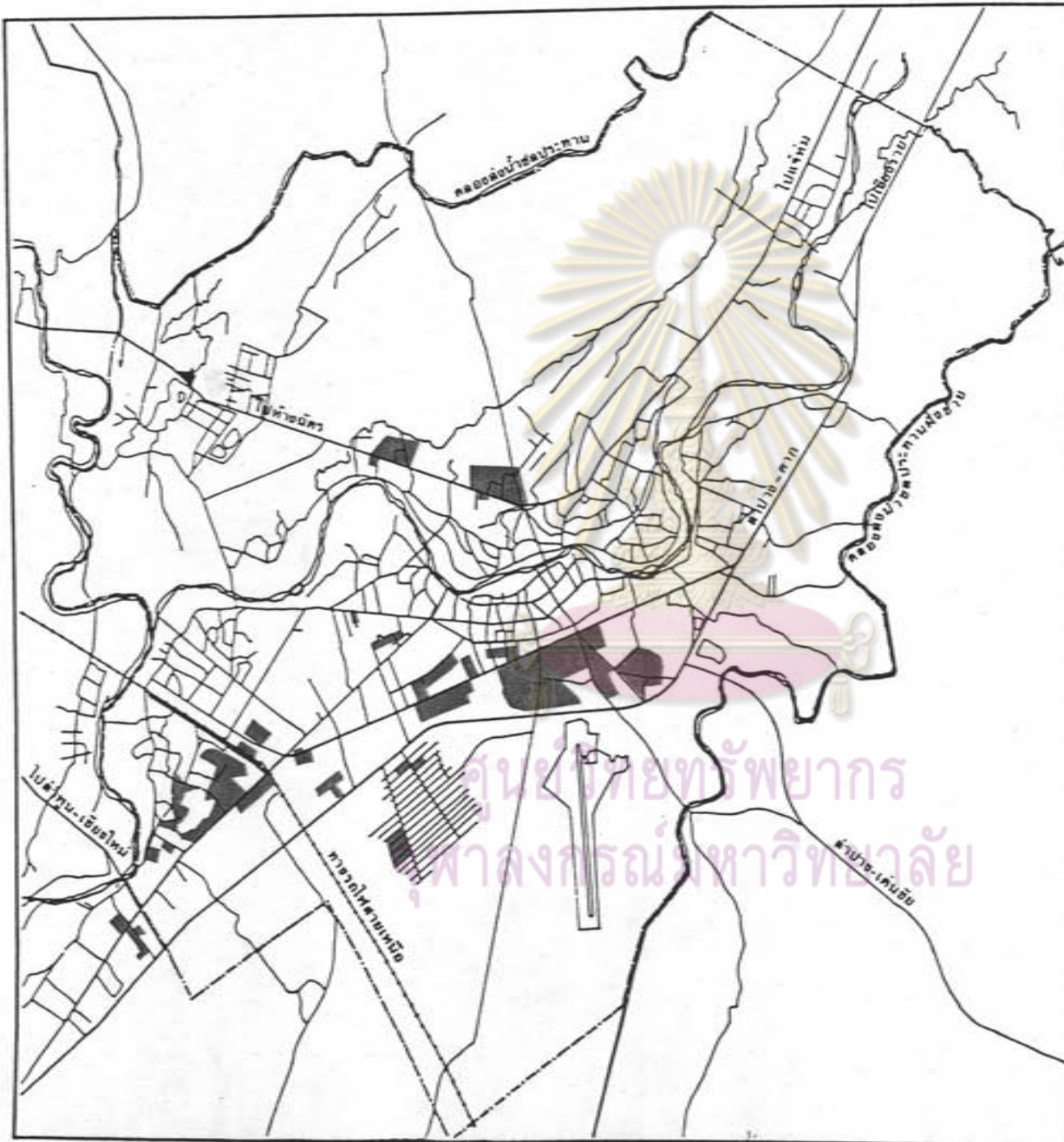
ระบบระบายน้ำทิ้งของชุมชนเมืองลำปาง ในปัจจุบันเป็นระบบรวมระหว่างระบบระบายน้ำฝน (Storm drainage) และระบบระบายน้ำโสโครก (Sewerage system) โดยระบายน้ำฝนและน้ำเสียจากบางส่วนของอาคารบ้านเรือนมารวมในท่อเดียวกัน และไม่มีการกักน้ำเสียก่อนที่จะระบายปล่อยลงสู่แม่น้ำวัง โครงการวางท่อจัดไปตามแนวถนนสายประธานและชุมชนใหญ่ ๆ 3 ชุมชน คือ ชุมชนบริเวณตำบลเวียงเหนือ (ด้านเหนือของแม่น้ำวัง) ชุมชนบริเวณเมืองในปัจจุบัน (อยู่ในพื้นที่ตำบลสวนดอก กับตำบลหัวเวียง) และชุมชนพื้นที่ตำบลลุ่มดู่ ซึ่งทั้ง 3 ชุมชนนี้ระบบการระบายน้ำเกือบจะแยกอิสระซึ่งกันและกัน ขนาดของท่อระบายน้ำมีตั้งแต่ 0.4 เมตรถึง 1.20 เมตร เป็นท่อ ค.ล.ล. ชนิดกลมและมีบางแห่งเป็นรางเปิดรูปตัวยู (U) ค.ล.ล.

ปัญหาการระบายน้ำในพื้นที่เทศบาลมักจะเกิดในช่วงฤดูฝนระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงตุลาคม ของทุกปี โดยเฉพาะในเดือนกันยายนจะเกิดปัญหาน้ำท่วมมากที่สุด เนื่องจากมีน้ำป่าจากทิศตะวันออกของเมืองลำปางซึ่งเป็นที่ราบสูง ปริมาณน้ำฝนส่วนใหญ่จะไหลผ่านตัวเมืองลำปางแล้วไหลลงสู่แม่น้ำวัง จากปริมาณน้ำนี้จะไหลมารวมกันที่ลุ่มเดียวจึงมีปริมาณมากเกินกว่าท่อระบายน้ำในเขตเทศบาลจะรับได้ รวมทั้งทางระบายน้ำธรรมชาติก็มีสภาพดินเหนียวประสิทธิภาพการระบายน้ำต่ำ จึงทำให้เกิดน้ำขัง และท่วมในบางบริเวณ ลักษณะการท่วมเฉลี่ยจากการศึกษาของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2527 : ข - 6) พบว่าจะท่วมเพียง 1 - 3 วัน ถ้าไม่มีฝนตกซ้ำอีกก็จะลด แต่บางพื้นที่ที่เป็นแอ่งหรือพื้นที่ต่ำและระบบการระบายน้ำบริเวณนั้นไม่มีหรือไม่ดีพอ น้ำจะท่วมขังอยู่ประมาณ 30 วัน คือ บริเวณหมู่บ้านลุ่มลี้วัลดี ฝั่งระหว่างถนนพหลโยธิน กับถนนอุปเปอร์ โดยเฉพาะชอยคิลูกคูลและ บริเวณปางสนุก

จ. โทรศัพท์

องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยลำปาง (ทศท.) บริการโทรศัพท์ในชุมชนเมืองลำปาง โดยมีชุมสายโทรศัพท์ 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่ ถนนวังขวา ตำบลลุ่มดู่ เป็นชุมสายระบบอัตโนมัติ 2,000 เลขหมาย นอกจากนี้จะใช้โทรศัพท์ติดต่อกันในท้องถิ่นแล้ว ยังสามารถโทรศัพท์ทางไกลติดต่อกับจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศด้วยตนเอง สามารถให้บริการได้ทั้งหมด

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดิน
เทศบาลเมืองลำปาง

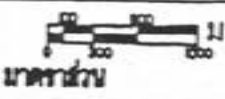
มาตรา : ๕:๒๕
พันห้าท่อม

สัญลักษณ์ :
■ พื้นที่ห้าท่อม

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยีแห่ง
ที่นา :
ประเทศไทย 2527

หมายเหตุ :
— ถนน
— ทางรถไฟ
— เขื่อนน้ำ คลอง
— พื้นที่ศึกษา

แผนที่ : 5.20

1,952 เลขหมาย ประกอบด้วยผู้ใช้บริการประเภทพักอาศัย ประเภทธุรกิจ และสถานที่ราชการต่าง ๆ ส่วนที่เหลือสำรองไว้ใช้ในโครงการโทรศัพท์ทางไกลชนบท

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ทศท. 2520 - 2527 กำลังดำเนินการก่อสร้างวางแผนท่อร้อยสายโทรศัพท์และบ่อพัก ซึ่งท่อร้อยสายโทรศัพท์จะฝังดินลึกประมาณ 1.80 ม. จากระดับผิวจราจรตามแนวถนนท่าครวน้อย ถนนบุญวาทย์ ถนนปราชญ์ ถนนรัชฎาภิเศก ถนนจักรโษย ถนนพหลโยธิน และท่อลอดตามถนนต่าง ๆ จำนวน 13 แห่ง และคาดว่าจะสามารถเพิ่มการให้บริการได้อีก 2,048 เลขหมาย ซึ่งสามารถเปิดบริการได้ประมาณเดือนมิถุนายน 2528 คาดว่าจะสามารถขยายการให้บริการแก่ผู้ที่อยู่นอกเขตเทศบาลที่อยู่ตามเส้นทางคู่สายด้วย

จ. การกำจัดขยะมูลฝอย

ชุมชนเมืองสาป่างมีพนักงานรักษาความสะอาดในการจัดเก็บขยะมูลฝอยของพื้นที่เทศบาล 141 คน มีรถขนขยะ (ที่ใช้การได้) 7 คัน โดยการจัดเก็บจะใช้รถขนขยะวันละ 2 เที่ยว มีความสามารถในการจัดเก็บร้อยละ 90 ของขยะที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน

ขยะมูลฝอยเหล่านี้จะถูกนำไปทิ้งยังที่ทิ้งขยะในปศุภัณฑ์ตั้งอยู่ที่บ้านแพะหนองแดง ตำบลทุ่งฝาย ห่างจากตัวเมืองไปทางอำเภอแจ้ห่ม ประมาณ 10 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 29 ไร่ วิธีการกำจัดขยะคือ ใช้วิธีตากแดดแล้วเผา เนื่องจากสถานที่ทิ้งขยะนี้ค่อนข้างคับแคบ และใช้มานานทำให้มีขยะตกค้างซึ่งไม่สามารถจะเผาให้หมดได้ เกิดปัญหาเรื่องกลิ่นและแมลงวันทางเทศบาลจึงมีโครงการที่จะย้ายไปสถานที่แห่งใหม่ ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองไปทางอำเภอห้างฉัตรประมาณ 14 กิโลเมตร มีขนาดพื้นที่ประมาณ 137 ไร่ อยู่ในตำบลหนองลุ่ม อำเภอห้างฉัตร โดยมีนโยบายที่จะดำเนินการกำจัดขยะแบบ Sanitary Landfill เพื่อรองรับปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

สาธารณูปการ

ก. สถานที่ราชการ

ปัจจุบันในเขตเมืองสาป่างเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการของส่วนราชการต่าง ๆ ทั้งในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับภาค (จังหวัดสาป่างมีหน่วยงานศูนย์และหน่วย

งานในระดับภาคประมาณ 15 แห่ง นับว่าเป็นจังหวัดที่มีหน่วยงานระดับภาคมากจังหวัดหนึ่ง) จังหวัดลำปางมีหน่วยราชการทั้งหมด 96 แห่ง อยู่ในเขตเทศบาล 88 แห่ง นอกเขตเทศบาล 8 แห่ง ในจำนวนนี้อยู่ในบริเวณค่ากลาง 14 แห่ง ตั้งอยู่เป็นเอกเทศ 56 แห่ง เป็นส่วนหนึ่งของบริเวณอื่นอีก 18 แห่ง และอยู่บริเวณอำเภอเมืองลำปาง 8 แห่ง

ข. สถานศึกษา

ชุมชนเมืองลำปางให้การบริการด้านการศึกษาแก่ประชาชนตั้งแต่ระดับอนุบาล และเด็กเล็กถึงระดับมัธยมศึกษาสายสามัญ สายอาชีพ และระดับอุดมศึกษา มีโรงเรียนทั้งหมด 38 แห่ง เป็นโรงเรียนราษฎร์ (เอกชน) 14 แห่ง กรมสามัญศึกษา 2 แห่ง กรมอาชีวศึกษา 2 แห่ง สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ 12 แห่ง เทศบาล 5 แห่ง กรมพลศึกษา 1 แห่ง กระทรวงสาธารณสุข 2 แห่ง มีนักเรียนนักศึกษา รวม 30,735 คน ครู 1,467 คน และห้องเรียน 836 ห้อง คิดเฉลี่ยแล้วเป็นครู 1 คนต่อนักเรียน 21 คน

สถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นการให้การศึกษาระดับภาค ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงจำนวนแล้วก็นับได้ว่าชุมชนเมืองลำปางมีการบริการในแง่การศึกษาแก่ประชาชนในเขตอย่างทั่วถึงและเพียงพอด้วยมีการกระจายของสถานศึกษาภาคบังคับอยู่ในพื้นที่มาก

ค. การแพทย์และสาธารณสุข

หน่วยงานที่ให้การบริการทางด้าน การแพทย์และสาธารณสุขในเทศบาลเมืองลำปาง ได้แก่

โรงพยาบาลลำปาง เป็นโรงพยาบาลศูนย์ภาคเหนือ ให้บริการแก่ประชาชนในจังหวัดลำปาง และประชาชนในภาคเหนือ ตั้งอยู่เป็นเอกเทศในเขตเทศบาลเมือง เนื้อที่บริเวณโรงพยาบาล 68 ไร่ 1 งาน 60 ตารางวา ปัจจุบันมีเตียง 800 เตียง เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2525

- โรงพยาบาลสหฤทธิพร โรงพยาบาลเอกชน จำนวนเตียง 10 เตียง
- โรงพยาบาลแวนแชนด์วีร์ต โรงพยาบาลเอกชน จำนวนเตียง 50 เตียง
- โรงพยาบาลเกษมสวัสดิ์ โรงพยาบาลเอกชน จำนวนเตียง 10 เตียง
- ที่ทำการแพทย์รถไฟเขตลำปาง ของการรถไฟฯ

และหน่วยงานอื่นที่ให้บริการสาธารณสุข ได้แก่ ศูนย์โรงเรือนเขต 5 ลำปาง
สำนักงานมาเลเรียที่ 2 และสถานีอนามัยประจำตำบล 9 แห่งคือ

- สถานีอนามัยตำบลพระบาท 1 แห่ง
- สถานีอนามัยตำบลข่มกู่ 2 แห่ง
- สถานีอนามัยตำบลศิขัย 1 แห่ง
- สถานีอนามัยตำบลตันธงชัย 2 แห่ง
- สถานีอนามัยตำบลบ่อแฮ้ว 1 แห่ง

นอกจากนี้ยังมีคลินิกเอกชน 29 แห่ง อยู่ในเขตเทศบาลเมืองทั้งหมด ร้าน
ขายแผนโบราณ 62 แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 66 แห่ง

บุคลากรด้านการแพทย์และเตียงคนไข้ ชุมชนเมืองลำปางมีแพทย์ทั้งหมด
ประมาณ 46 คน พยาบาล 124 คน ผู้ช่วยพยาบาล 214 คน เตียงคนไข้ 876 เตียง*
คิดเป็นสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร คือ 1 : 1,644 สัดส่วนพยาบาล : ประชากร คือ
1 : 610 และ สัดส่วนเตียง : ประชากร คือ 1 : 86 นับเป็นสัดส่วนที่สูงมาก และ
เกินมาตรฐานที่ต้องการ (ไทยกึ่งปีกำหนดสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร 1 : 5,000
พยาบาล : ประชากร 1 : 1,000 และสัดส่วนเตียง : ประชากร 1 : 1,000)

4. การรักษาความปลอดภัย

การรักษาความปลอดภัย จังหวัดลำปางมีองค์การตำรวจภูธรจังหวัดลำปาง
เป็นผู้รับผิดชอบ โดยมีสถานีตำรวจภูธรอำเภอและกิ่งอำเภอ 12 แห่ง สถานีตำรวจภูธรตำบล
6 แห่ง มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งสิ้น 972 นาย มีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกัน
ปราบปรามอาชญากรรม 1 นาย ต่อพื้นที่ 15 ตารางกิโลเมตร ต่อประชากร 772 คน นับว่า
อยู่ในระดับดี เมื่อเทียบกับมาตรฐานกรมตำรวจที่กำหนดให้มีตำรวจ 1 คนต่อประชากร 600 คน

* ไม่รวมจำนวนแพทย์ และพยาบาลของคลินิกเอกชน

ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี 2520 - 2525 มีคดีอุกฉกรรจ์และคดีอาญาเกิดขึ้น
ในเขตชุมชนเมืองลำปาง ดังนี้

คดีอุกฉกรรจ์	ปี 2520	เกิดขึ้น	37 ราย	จับได้	12 ราย
	ปี 2521	เกิดขึ้น	31 ราย	จับได้	15 ราย
	ปี 2522	เกิดขึ้น	43 ราย	จับได้	15 ราย
	ปี 2523	เกิดขึ้น	25 ราย	จับได้	4 ราย
	ปี 2524	เกิดขึ้น	39 ราย	จับได้	9 ราย
	ปี 2525	เกิดขึ้น	18 ราย	จับได้	5 ราย
คดีอาญา	ปี 2520	เกิดขึ้น	642 ราย	จับได้	556 ราย
	ปี 2521	เกิดขึ้น	622 ราย	จับได้	400 ราย
	ปี 2522	เกิดขึ้น	1,117 ราย	จับได้	811 ราย
	ปี 2523	เกิดขึ้น	1,069 ราย	จับได้	789 ราย
	ปี 2524	เกิดขึ้น	873 ราย	จับได้	598 ราย
	ปี 2525	เกิดขึ้น	596 ราย	จับได้	341 ราย

จะเห็นได้ว่า แนวโน้มของคดีต่าง ๆ เป็นไปในทิศทางที่ลดลง ซึ่งย่อมมีผลดี
โดยตรงต่อการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวและบริการ

จ. ศาลาลี้ถาน

ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนเมืองลำปางนับถือศาลานาพุทธ วัดในชุมชนเมือง
ลำปางถึงมีจำนวนมากกว่ารวมทั้งสิ้น 56 วัด อยู่ในเขตเทศบาล 44 วัด นอกเขตเทศบาล
12 วัด นอกจากนี้ยังมีโบสถ์คริสต์ 3 แห่ง มัสยิด 1 แห่ง ศาลเจ้า 2 แห่ง อยู่ในเขต
เทศบาลทั้งหมด ลู่วาน 3 แห่ง และศูนย์ประชาสัมพันธ์ส่วนตอกอีก 1 แห่ง

วัดเหล่านั้นนอกจากจะเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของศาสนิกชน
แล้วยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดให้ประชาชนเข้ามาท่องเที่ยวอีกด้วย

จ. สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

การบริการในด้านการให้การให้กับประชาชนในเขตชุมชนเมืองลำปางนี้ มีทั้งของเทศบาล จังหวัด และเอกชน เป็นผู้ดำเนินการในรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สวนสาธารณะ สวนหย่อม สนามเด็กเล่น สนามกอล์ฟ สนามเทนนิส กระทั่งถึงโรงภาพยนตร์ได้แก่

- สวนสาธารณะเทศบาล อยู่ตรงห้าแยกหอนาฬิกา ตรงข้ามกับที่ทำการเทศบาล เมืองในตัวลสวนดอก มีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่เศษ

- สวนสาธารณะบริเวณหนองกระกิง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเทศบาล บนถนนห้างฉัตร เป็นที่ซึ่งทางจังหวัดได้จัดให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และสนามกีฬาของจังหวัด มีเนื้อที่ประมาณ 200 ไร่

- สนามเด็กเล่นของเรือนจำ เรือนจำกลางลำปางได้สร้างสนามเด็กเล่นข้างเรือนจำ ตั้งอยู่บนถนนพหลโยธิน ตำบลหัวเวียง

- สนามกอล์ฟจังหวัด ตั้งอยู่บนถนนท่าคราวน้อย ตำบลลุ่มดู่

- สวนฮิลล์ปอร์ตคลับ ตั้งอยู่บนถนนสุเรนทร์ ตำบลลุ่มดู่

- ชมรมแบดมินตันลำปาง ถนนท่าคราวน้อย ตำบลลุ่มดู่

- สนามเทนนิสรถไฟ ถนนริมทางรถไฟ ตำบลลุ่มดู่

- สนามเทนนิสชลประทาน ถนนบุญยวาทย์ ตำบลสวนดอก

- สนามเทนนิสโรงพยาบาล ถนนพหลโยธิน ตำบลสวนดอก

- สนามควายน้ำลำปาง ถนนพหลโยธิน

- สโมสรข้าราชการพลเรือนลำปาง

- สวนหย่อม ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในเขตเทศบาลประมาณ 10 แห่ง รวมทั้งบริเวณ

สถานที่ดังกล่าวประมาณ 265 ไร่ 2 งาน

นอกจากนี้ ยังมีโรงภาพยนตร์จำนวน 6 แห่ง ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณตัวเมืองลำปางคือ

- โรงภาพยนตร์เวียงเหนือ ถนนเจริญเมือง ตำบลเวียงเหนือ

- โรงภาพยนตร์ฟ้าลานนา ถนนท่าคราวน้อย ตำบลลี้ตู่
- โรงภาพยนตร์เขากลางคันคร ถนนบุญวาทย์ ตำบลลี้วตอก
- โรงภาพยนตร์ลี้ยามรามมา ถนนฉัตรไชย ตำบลลี้ตู่
- โรงภาพยนตร์ดาว ถนนประสานมิตร ตำบลลี้ตู่
- โรงภาพยนตร์ประจักษ์ ถนนพหลโยธิน ตำบลหัวเวียง

ข. ตลาด

ตลาดสดในชุมชนเมืองลำปางมีทั้งหมด 12 แห่ง เป็นตลาดสดของเทศบาล 2 แห่ง ของเอกชน 9 แห่ง และของภาครัฐ 1 แห่ง ตลาดสดเหล่านี้อยู่ในเขตเทศบาลทั้งสิ้น มีพื้นที่รวมทั้งหมด 39 ไร่ (ดูรายละเอียด ตาราง 5.12)

ตาราง 5.12 รายละเอียดตลาดสดในชุมชนเมืองลำปาง พ.ศ. 2525

ชื่อ/สถานที่ตั้ง	พื้นที่บริเวณ		จำนวนผู้ขาย		ส่วนประกอบของตลาด			
	ไร่	งาน	ในอาคาร	นอกอาคาร	ที่จอดรถ	ที่เก็บขยะ (ม. ³)	ห้องน้ำ - ย้าย	ล้าง
ตลาดสดเทศบาล								
1. ตลาดเทศบาล ต.บุญวาทย์ และ ต.โปรงชัย ต.หัวเวียง *	4	22	430	-	-	24	1	3
2. ตลาดหัวคราว ต.บุญวาทย์ และ ต.ราชवंช ต.หัวเวียง	-	2 84	250	-	-	8	1	2
ตลาดสดเอกชน								
3. ตลาดโชคชัย ต.อุเรนทร์ ต.ลี้ตู่	-	94.5	120	-	-	9	1	2
4. ตลาดหนองวัดมา ต.บุญวาทย์ ต.ลี้วตอก	-	200	150	-	-	2	1	1
5. ตลาดบริบูรณ์ ต.ราชवंช ต.หัวเวียง	5	92	80	-	-	12	1	2
6. ตลาดราชवंช ต.ราชवंช ต.หัวเวียง	-	95	30	-	-	12	4	5
7. ตลาดรัชฎา ต.รัชฎา ต.เวียงเหนือ	-	2 44	-	120	-	2	1	1
8. ตลาดท่ามะโอ ต.ท่ามะโอ ต.เวียงเหนือ	-	1 4	-	40	-	2	1	1
9. ตลาดรอบเวียง ต.รอบเวียง ต.หัวเวียง	-	99	-	70	-	16	1	3
10. ตลาดลี้ตู่ ต.อุเรนทร์ ต.ลี้ตู่**	-	2 16	-	-	-	12	1	2
11. ตลาดศรีวัน ต.ท่าคราวน้อย ต.ลี้ตู่**	-	2 88	-	-	-	32	3	6
ตลาดสดของภาครัฐ								
12. ตลาดรัตน (แก้วขาว) ต.ท่าคราวน้อย ต.ลี้ตู่	2	1 40	40	180	-	4	1	1

ที่มา : กองวิจัย สำนักผังเมือง

หมายเหตุ * มีโครงการจะก่อสร้างใหม่

** ไม่มีผู้ขายของ

ช. ไปรษณีย์โทรเลข

ปัจจุบันในเขตชุมชนเมืองลำปาง มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 3 แห่งคือ

1. ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขลำปาง (ประเภท รับ - จ่าย) ตั้งอยู่บนถนนวังขวา มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ 50 ตารางวา ให้บริการแก่ประชาชนที่มาติดต่อเฉลี่ยประมาณ 560 คนต่อวัน
2. ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขลุ่มต๋อย (ประเภท รับ - ผาก) ตั้งอยู่ถนนสุเรนทร์ มีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ 19 ตารางวา ให้บริการประชาชนที่มาติดต่อ โดยเฉลี่ยประมาณ 200 คนต่อวัน
3. ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขแม่วัง (ประเภท รับ - ผาก) ตั้งอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำวัง มีเนื้อที่ 76 ตารางวา ให้บริการแก่ประชาชนที่มาติดต่อโดยเฉลี่ยประมาณ 150 คนต่อวัน

และในอนาคตได้มีโครงการที่จะเปิดที่ทำการไปรษณีย์ ประเภท รับ - ผาก อีกแห่งที่หน้าวิทยาลัยครูบ้านฟ่อน ตำบลชมพู นอกจากนี้แล้วยังมีโครงการขยายงานลู่อื่นบท โดยจะเปิดไปรษณีย์อนุญาตเอกชนทุกพื้นที่ตำบลในเขตอำเภอเมือง ซึ่งคาดว่าจะโครงการทั้งหมดดังกล่าวจะแล้วเสร็จในปี 2535

ฉ. สถานีดับเพลิง

ฝ่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เทศบาลเมืองลำปาง เป็นผู้รับผิดชอบในการดับเพลิง เมื่อเกิดอัคคีภัยขึ้นในเขตเทศบาลและบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง โดยมีสถานีดับเพลิง 1 สถานี ตั้งอยู่บนถนนลัดไร่ชัย ติดกับที่ทำการเทศบาลเมืองลำปาง มีเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ 58 คน รถดับเพลิง (แบบมีถังน้ำในตัวรถ) 10 คัน รถบรรทุกน้ำ 3 คัน และเครื่องสูบน้ำชนิดลากเข็น 2 เครื่อง น้ำที่ใช้ในการดับเพลิงได้มาจากน้ำประปา อ่างเก็บน้ำ และแหล่งน้ำธรรมชาติ

การบริการในด้านนี้ยังคิดว่าไม่เพียงพอต่อประชากรบนพื้นที่ ทางเทศบาลจึง
มีโครงการก่อสร้าง ศูนย์บริการอีกแห่งหนึ่งที่ตำบลเวียงเหนือ โดยคาดว่าจะกระทำได้ในปี
2527 รวมทั้งจะขยายศูนย์ต่อไปในตำบลลุ่มด้วย

ญ. โรงฆ่าสัตว์

กิจกรรมโรงฆ่าสัตว์ของเทศบาลเมืองลำปาง ปัจจุบันดำเนินการโดยเทศบาล
บนเนื้อที่ 3 ไร่ 1 งาน 55 ตารางวา โดยมีอาคารฆ่าสัตว์ 3 หลัง คือ โรงฆ่าสุกร โรง
ฆ่ากระบือ และโรงฆ่าโค จำนวนการฆ่าสัตว์ต่อเดือน คิดเป็น สุกรประมาณ 1,000 ตัวต่อ
เดือน และโคประมาณ 50 ตัวต่อเดือน โดยใช้น้ำยาระล้างวันละประมาณ 10 ม.³ ถ้าย
เทน้ำเสียจากโรงงานฆ่าสัตว์ลงสู่คูเมืองและแม่น้ำวัง โดยมีบ่อเกรตขนาด 1 เมตร คูณ 1
เมตร และบ่อซึมขนาด 1 เมตร คูณ 1 เมตร

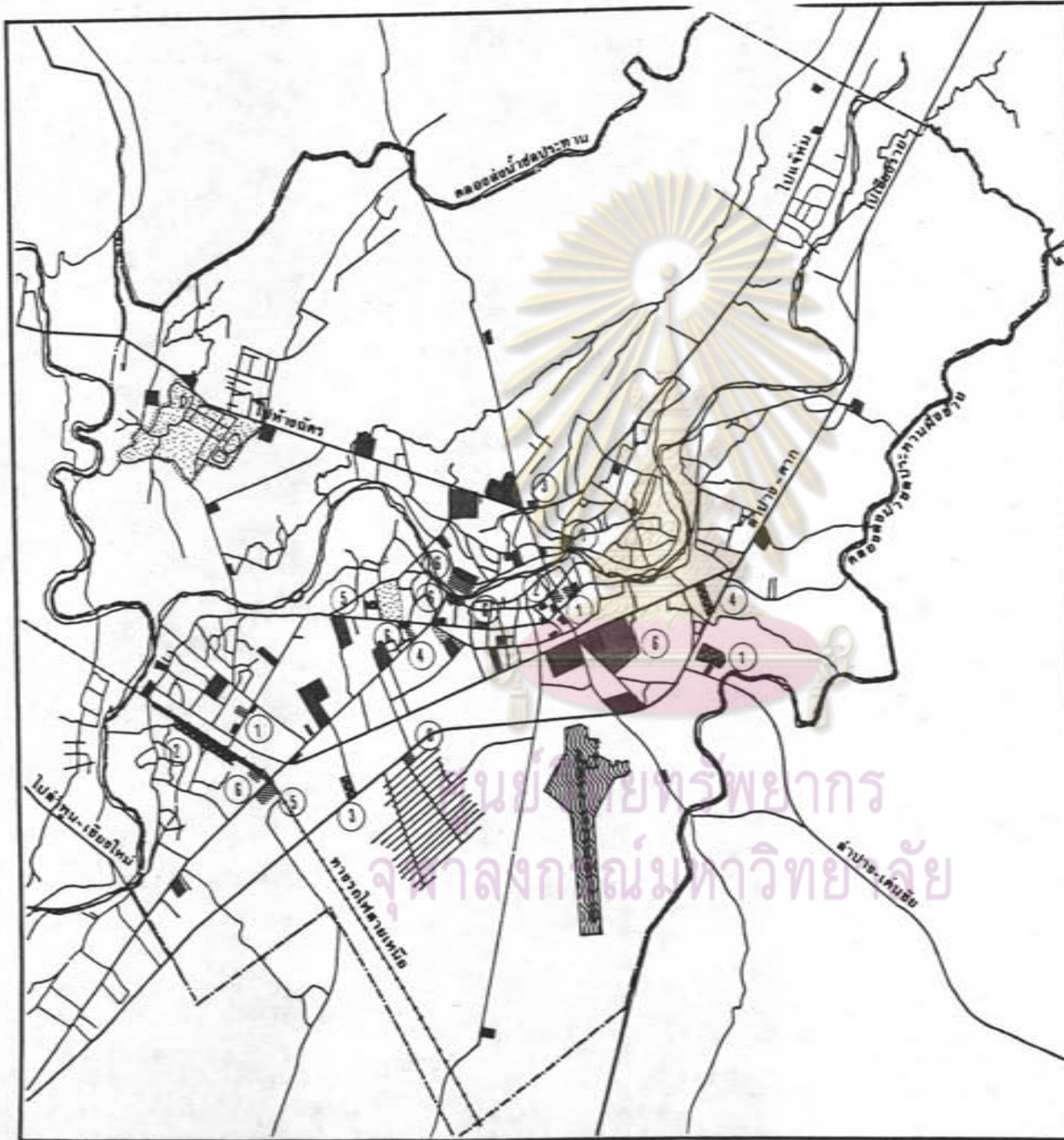
แต่เนื่องจากโรงฆ่าสัตว์นี้ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ในบริเวณที่มีประชาชนอยู่กัน
อย่างหนาแน่น จึงก่อให้เกิดปัญหาการบกพรองประชาชนในย่านนั้นด้วยการลั่งกลิ่นเหม็นรบกวน
ทำน้ำเสียกอปกับสถานอาคารเก่าแก่อันไม่ถูกสุขลักษณะ ทางเทศบาลจึงได้มีโครงการจะย้าย
ไปอยู่ในสถานที่แห่งใหม่ ซึ่งมีเนื้อที่ 8 ไร่ 3 งาน 45 ตารางวา ที่ถนนห้างฉัตร ติดกับถนน
เจริญประเทศอยู่เกือบสุดเขตเทศบาล โดยจะสร้างเป็น 10 เต้า ส่วนโรงฆ่าสัตว์เดิมจะ
ก่อสร้างเป็นตลาดและอาคารพาณิชย์

ฎ. สถานบริการ

สถานบริการที่สำคัญในชุมชนได้แก่

1. ธนาคาร ชุมชนเมืองลำปางเป็นที่ตั้งของธนาคารแห่งประเทศไทย สาขา
ภาคเหนือ นอกจากนี้ในปี 2525 อำเภอเมืองลำปางมีธนาคารพาณิชย์รวมทั้งสิ้น 14 แห่ง
ตั้งอยู่ตามย่านชุมชนสำคัญ ๆ โดยเฉพาะบนถนนบุญวาทย์ ถนนฉัตรไชย ถนนประสานมิตร

2. โรงแรม ในปี 2525 ชุมชนเมืองลำปางมีโรงแรมทั้งสิ้น 26 แห่ง
จำนวนห้องพักรวม 878 ห้อง อัตราการเข้าพักของโรงแรม โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ
57.19 โรงแรมส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ (พิจารณาตามระดับราคา กล่าวคือ ค่าเข้าพักตั้งแต่
200 บาทลงมา) จะมีอยู่เพียง 2 แห่งเท่านั้นที่อยู่ในระดับดี (ค่าเข้าพักต่ำสุด 200 บาทขึ้นไป)

**การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดิน
เทศบาลเมืองจันทบุรี**

แสดง : ที่ตั้งสาธารณูปโภค
สาธารณูปการ

สัญลักษณ์ :

- 1. อ่างเก็บน้ำ
  - 2. สถานีรถไฟ
  - 3. สถานีขนส่ง
  - 4. ที่ทำการประปา
  - 5. ที่ทำการโทรศัพท์
  - 6. ที่ทำการโถงน้ำ
- 1. สถานีตำรวจ
  - 2. ที่ทำการไปรษณีย์
  - 3. โรงพยาบาล
  - 4. สืบเสาะ
  - 5. ร. ส. พ. และแฉวงการทาง
  - 6. สถานพยาบาล
- ตลาด
  - สถานศึกษา
  - ▨ สนามบิน
  - ▨ สถานพักผ่อนหย่อนใจ
- ที่มา: แผนที่ 5.5

หมายเหตุ :

- ถนน
- ทางรถไฟ
- แม่น้ำ คลอง
- - - - - พื้นที่ศึกษา

แผนที่ : 5.22

คือ โรงแรมทิพย์ช้าง และโรงแรมเอเชียลำปาง โรงแรมเหล่านี้โดยมากตั้งอยู่บนถนน
บุญวาทย์ ถนนสวนดอก และถนนประหลาดไมตรี ในเขตเทศบาลเมืองลำปาง

การบริหารและการปกครอง

เทศบาลเมืองลำปางเป็นเทศบาลชั้นสอง ตามระเบียบกรุง เทพว่าด้วย การกำหนด
ส่วนการบริหารของเทศบาล กำหนดตำแหน่งและอัตราเงินเดือนของพนักงานเทศบาล พ.ศ.
2519 จัดตั้งขึ้นโดยให้ประชาชนในท้องถิ่น เลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเพื่อให้เข้ามาทำหน้าที่
ในการบริหารงานด้านนโยบายมีกำหนดอายุ 4 ปี สภาเทศบาลจะทำการ เลือกนายกเทศมนตรี
1 คน และเทศมนตรี 2 คน เพื่อเป็นผู้กำหนดนโยบายและดำเนินการบริหารงานโดยความ
เห็นชอบของสภาเทศบาลอีกครั้งหนึ่ง

ในทางปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินงานของ เทศบาลเมืองลำปางเป็นไปตามนโยบายที่
คณะเทศมนตรีกำหนดไว้ จึงจำเป็นต้องมีข้าราชการประจำคือ ปลัดเทศบาลเป็นหัวหน้า
ปกครองบังคับบัญชาและมีเจ้าหน้าที่ประจำอีกส่วนหนึ่ง ทำหน้าที่ดำเนินการในทางปฏิบัติ ดัง
แสดงในแผนภูมิที่ 5.6

เทศบาลเมืองลำปางมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาสภาพต่าง ๆ ในชุมชนเมือง
ได้แก่ การรักษาความสงบเรียบร้อย การบำรุงทางน้ำ - ทางบก การป้องกันระว่างโรคติดต่อ
กิจการสาธารณูปโภค - สาธารณูปการ เป็นต้น

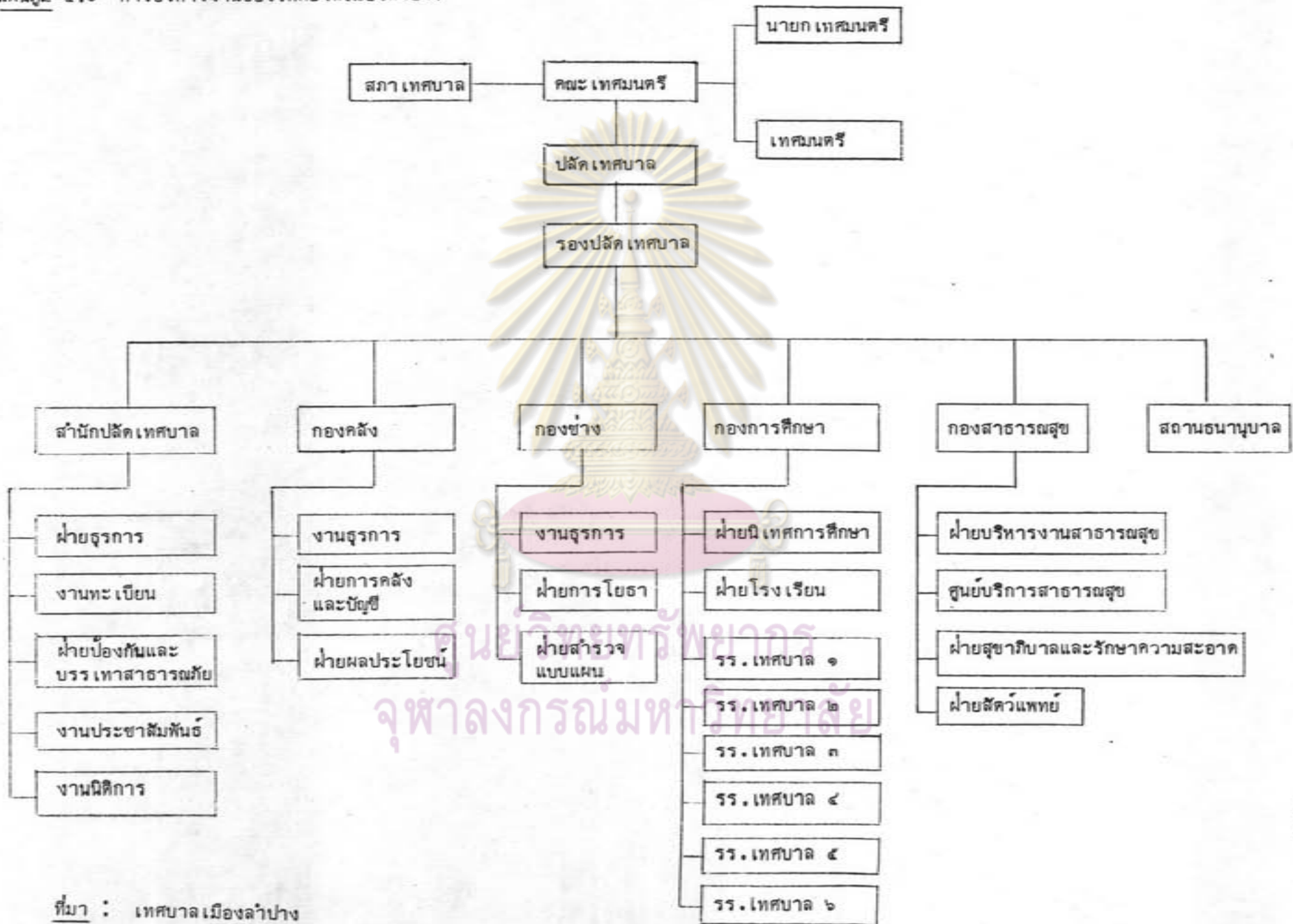
การคลังท้องถิ่น

การคลังท้องถิ่นจะเป็นตัวชี้ให้เห็นสถานภาพทางการเงินของพื้นที่ชุมชนโดยจะมอง
จากการคลังของเทศบาลเมืองลำปาง การคลังท้องถิ่นนั้นนอกจากจะบอกสถานภาพทาง เศรษฐกิจ
ของชุมชนแล้ว ยังอาจบอกถึงความสามารถของหน่วยงานราชการ (เทศบาล) ในการพัฒนา
ชุมชนต่อไปได้ด้วย

ก. รายรับของเทศบาล

รายรับของเทศบาลเมืองลำปาง แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

แผนภูมิ ๕.๖ การบริหารงานของเทศบาลเมืองลำปาง

ที่มา : เทศบาลเมืองลำปาง

1. รายได้ นับเป็นรายรับที่สำคัญของเทศบาลเฉลี่ยประมาณร้อยละ 9.1 ของรายรับทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วย 6 หมวด ได้แก่ หมวดภาษีอากร หมวดค่าธรรมเนียม ค่าปรับ และค่าใบอนุญาต หมวดรายได้จากทรัพย์สิน หมวดสาธารณูปโภค และเทศพาณิชย์ หมวดรายได้เบ็ดเตล็ด และหมวดเงินอุดหนุนทั่วไปจากรัฐบาล จากตารางที่ 5.13 จะเห็นได้ว่า รายได้ที่สำคัญของเทศบาลฯ มาจากหมวดภาษีอากร โดยในปี 2526 มีประมาณร้อยละ 64.88 ของรายรับทั้งหมด รองลงมาได้แก่ หมวดเงินอุดหนุนทั่วไปจากรัฐบาลประมาณร้อยละ 17.93

2. เงินได้อื่น ๆ ประกอบด้วยเงินสะสม เงินกู้ และเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ เทศบาลเมืองลำปาง มีรายได้จากล้งนี้เฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 9 ของรายรับทั้งหมด

นอกจากนี้เทศบาลเมืองลำปางยังมีรายได้อื่นจากกิจการสถานธนาถนูปาล ซึ่งมี รายได้จากกิจการนี้มากพอสมควร และมีแนวโน้มสูงขึ้นตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

ตาราง 5.13 เปรียบเทียบรายรับจริงของเทศบาลเมืองลำปาง ประจำปีงบประมาณ 2522 - 2526

(หน่วย : พันบาท)

รายการ	2522		2523		2524		2525		2526	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
1. รายได้										
1.1 หมวดภาษีอากร	18,036.55	52.34	19,901.40	52.48	22,960.98	57.13	29,074.14	64.85	32,702.42	64.88
1.2 หมวดค่าธรรมเนียม, ค่าปรับ และค่าใบอนุญาต	2,186.97	6.35	2,152.97	5.68	2,165.81	5.39	2,480.54	5.55	2,589.75	5.14
1.3 หมวดรายได้จากทรัพย์สิน	1,450.28	4.21	1,486.49	3.92	2,183.03	5.43	2,474.08	5.52	3,677.35	7.30
1.4 หมวดสาธารณูปโภคและเทศพาณิชย์	-	-	206.44	0.54	167.80	0.42	230.57	0.51	330.07	0.65
1.5 หมวดรายได้เบ็ดเตล็ด	369.51	1.07	339.72	0.90	454.14	1.12	361.46	0.81	473.84	0.94
1.6 หมวดเงินอุดหนุนทั่วไปจากรัฐบาล	8,471.78	24.58	6,497.86	17.14	7,511.23	18.69	9,336.82	20.83	9,035.82	17.93
2. เงินได้อื่น ๆ	3,946.86	11.45	7,334.20	19.34	4,749.17	11.82	866.47	1.93	1,590.79	3.16
รวมรายรับ	34,461.95	100	37,919.07	100	40,192.18	100	44,829.09	100	50,400.06	100
* เงินได้จากสถานธนาถนูปาล	1,357.52	-	2,540.17	-	2,669.20	-	3,028.62	-	3,246.97	-

ที่มา : เทศบาลเมืองลำปาง ประจำปีงบประมาณ 2522 - 2526

ข. รายจ่ายของเทศบาล

รายจ่ายของเทศบาลเมืองลำปางแบ่งออกเป็น 9 ประเภท ดังตารางที่ 5.14 โดยในปี 2526 มีรายจ่ายรวม 43.07 ล้านบาท ในจำนวนนี้ร้อยละ 44.30 ของรายจ่ายรวมเป็นรายจ่ายด้านบริหาร อำนวยการ ซึ่งประกอบด้วยรายจ่ายประเภทเงินเดือน ค่าใช้สอย ค่าสาธารณูปโภค ค่าวัสดุ และค่าครุภัณฑ์ ในขณะที่เทศบาลฯ จ่ายเงินเพียงร้อยละ 21.15 ของรายจ่ายรวมเป็นค่าใช้จ่ายด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ

ค. งบดุล

จากตารางที่ 5.15 จะเห็นได้ว่าเทศบาลเมืองลำปางมีรายรับสูงกว่ารายจ่ายตลอดระยะเวลา 12 ปีที่ผ่านมา โดยในปี 2526 เทศบาลฯ มีรายรับรวม 50.40 ล้านบาท มีรายจ่ายรวม 43.07 ล้านบาท คิดเป็นรายรับสุทธิถึง 7.33 ล้านบาท จะเห็นได้ว่ารายรับสุทธิมีอัตราเพิ่มขึ้นเป็นส่วนใหญ่ มีบางปีที่รายรับสุทธิมีอัตราเพิ่มลดลง แต่โดยเฉลี่ยแล้วรายรับสุทธิจะเพิ่มในอัตราร้อยละ 42.20 ต่อปี นับได้ว่าเทศบาลเมืองลำปางมีเสถียรภาพทางการเงินที่มั่นคงมาก

ง. เงินสะสม

เทศบาลเมืองลำปางปี 2526 มีเงินสะสมสูงถึง 36.80 ล้านบาท (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2527 : ฉ - 1) ในจำนวนนี้เป็นเงินฝากธนาคารถึง 30.97 ล้านบาท ซึ่งหมายถึง หากจะมีการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจังแล้ว เทศบาลเมืองลำปางก็สามารถระดมเงินนี้มาใช้ได้ทันที โดยจะต้องหักไว้เพื่อรายจ่ายในการบริหารงานอย่างน้อยร้อยละ 25 ของเงินสะสม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 5.14 เปรียบเทียบรายจ่ายจริงของเทศบาลเมืองลำปาง ประจำปีงบประมาณ 2522 - 2526

(หน่วย : พันบาท)

รายการ	2522		2523		2524		2525		2526	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
1. รายจ่ายงบกลาง	1,023.49	3.42	1,404.23	4.04	1,235.62	3.61	1,485.36	4.00	1,422.17	3.30
2. เงินเดือน	5,196.49	17.36	6,695.37	19.27	8,205.32	23.95	9,129.85	25.11	10,569.31	24.54
3. ค่าจ้าง (ประจำ ชั่วคราว)	5,110.23	17.07	5,570.43	16.03	6,911.30	20.17	7,492.57	20.61	8,300.16	19.27
4. ค่าตอบแทน	1,427.26	4.77	1,442.29	4.15	1,716.67	5.01	1,947.62	5.36	2,132.80	4.95
5. ค่าใช้สอย, ค่าสาธารณูปโภค, ค่าวัสดุและค่าครุภัณฑ์	4,692.13	15.67	5,068.99	14.59	6,778.18	19.79	6,539.30	17.99	8,511.46	19.76
6. ค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง	7,397.99	24.71	4,437.64	12.77	3,798.10	11.09	8,683.67	23.88	9,113.02	21.15
7. เงินอุดหนุน	22.10	0.07	130.75	0.38	71.46	0.21	120.00	0.33	346.23	0.80
8. รายจ่ายอื่น ๆ	1,118.51	3.74	2,663.12	7.66	790.52	2.31	126.76	0.35	1,088.51	2.53
9. รายจ่ายพิเศษ	3,946.86	13.19	7,334.20	21.11	4,749.18	13.86	832.67	2.29	1,590.79	3.69
รวมรายจ่าย	29,935.06	100	34,747.02	100	34,256.35	100	36,357.80	100	43,074.45	100

ที่มา : เทศบาลเมืองลำปางประมาณรายจ่ายประจำปี 2522 - 2526.

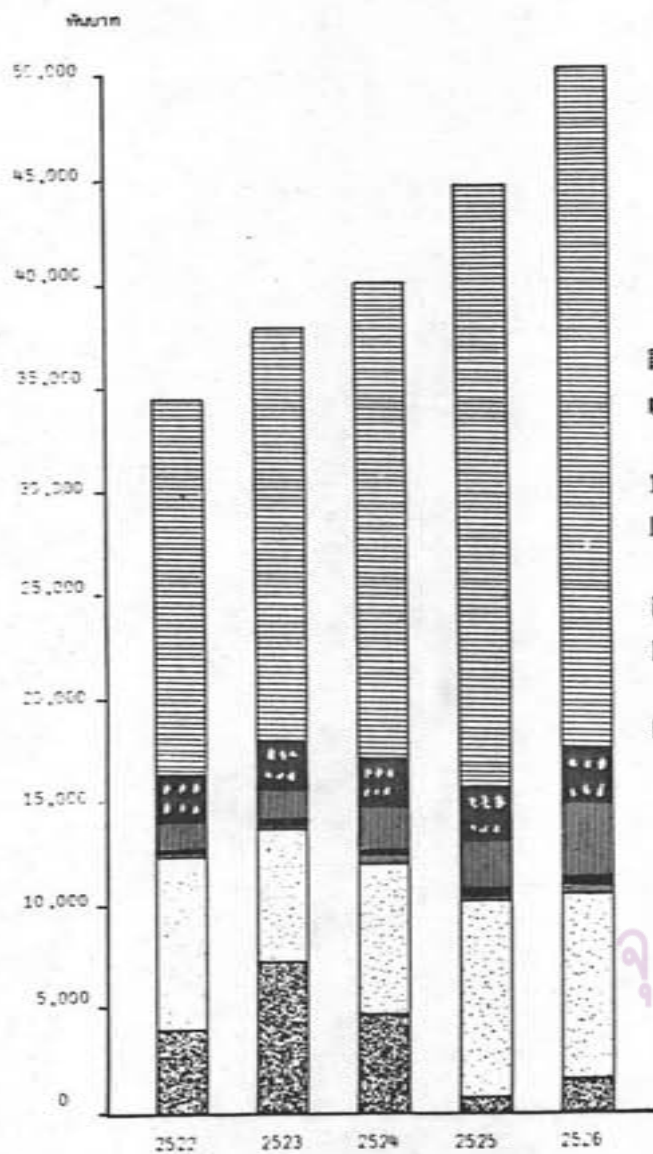
ตาราง 5.15 รายรับรายจ่ายของเทศบาลเมืองลำปาง ประจำปีงบประมาณ 2515 - 2526

(หน่วย : พันบาท)

ปี	รายรับ	รายจ่าย	รายรับสุทธิ	อัตราเพิ่มของรายรับสุทธิ (ร้อยละ)
2515	8,179.5	7,832.0	347.5	-
2516	9,640.8	8,836.6	804.2	131.42
2517	12,931.5	11,429.6	1,501.9	86.76
2518	18,797.6	16,414.6	2,383.0	58.66
2519	20,783.5	19,183.4	1,600.1	-32.85
2520	22,080.4	19,252.2	2,828.2	76.75
2521	25,571.9	22,577.1	2,994.8	5.89
2522	34,461.9	29,935.1	4,526.8	51.15
2523	37,919.1	34,747.0	3,172.1	-29.93
2524	40,192.1	34,256.0	5,935.7	87.12
2525	44,829.0	36,357.8	8,471.2	42.72
2526	50,400.0	43,074.4	7,325.6	-13.52
เฉลี่ย	27,148.9	23,658.0	3,490.9	42.20

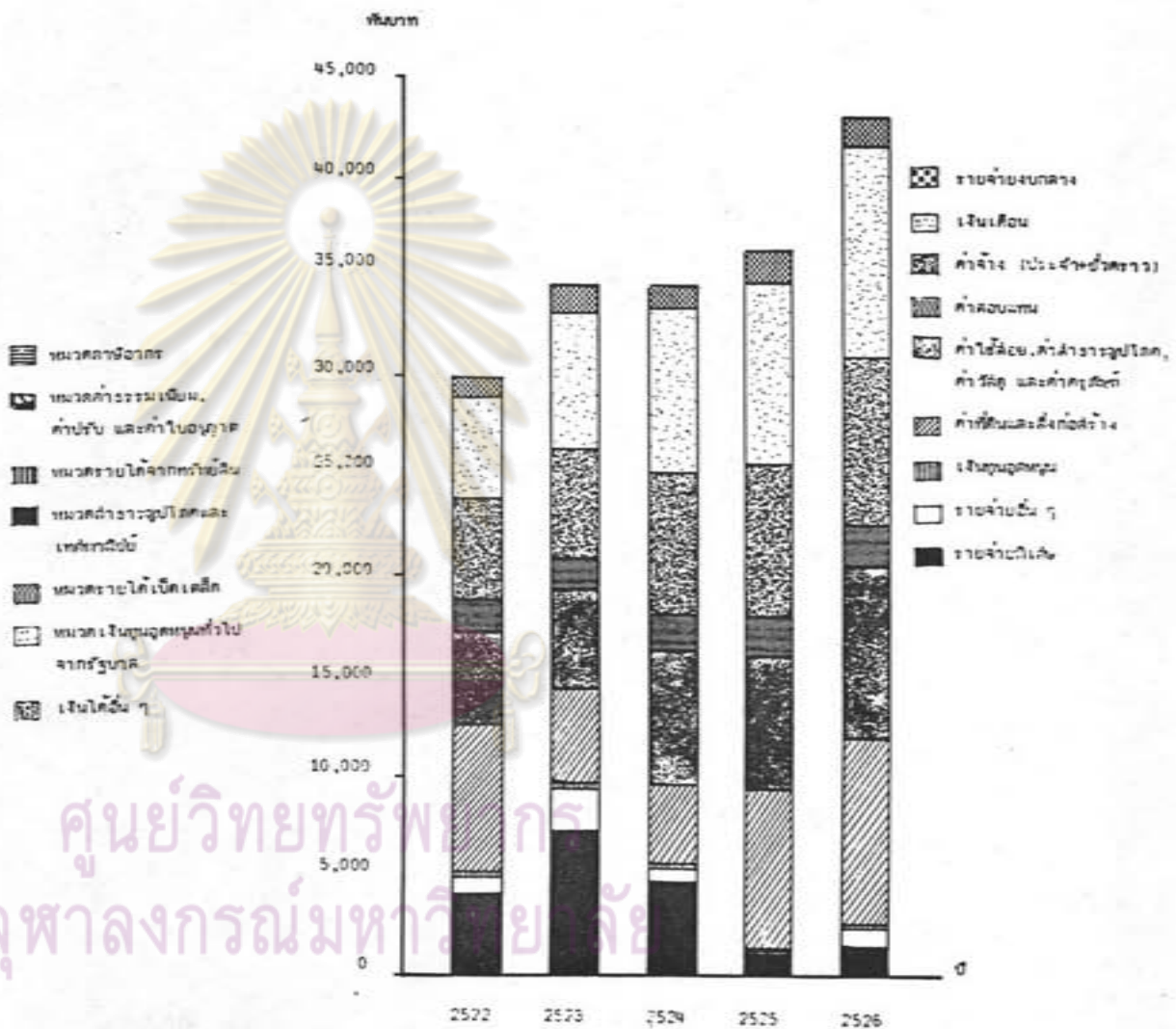
ที่มา : เทศบาลเมืองลำปางประมาณรายจ่าย ประจำปี 2515 - 2526.

แผนภูมิ 5.7 เปรียบเทียบรายจ่ายจริงของเทศบาลเมืองลำปาง ประจำปีงบประมาณ 2522-2526

ที่มา: ตารางที่ 5.13

แผนภูมิ 5.8 เปรียบเทียบรายจ่ายจริงของเทศบาลเมืองลำปาง ประจำปีงบประมาณ 2522-2526

ที่มา: ตาราง 5.14

นโยบายและโครงการพัฒนา

การพัฒนาชุมชนเมืองสาขาง เป็นหน้าที่ร่วมของหน่วยงานทั้งรัฐบาลและเอกชน โดยจะต้องช่วยกันพัฒนาทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ควบคู่กันไป จึงจะเกิดผลดีแก่เมือง แต่การพิจารณาถึงโครงการพัฒนาในเมืองสาขางนี้จะมอง เฉพาะโครงการพัฒนาทางกายภาพซึ่งจะเป็นแนวทางในการวางแผนการใช้จ่ายที่ดินต่อไป

ก. โครงการพัฒนาของหน่วยราชการส่วนกลาง

1. ตามแผนงานพัฒนาที่อยู่อาศัยปี 2525 - 2529 ของการเคหะแห่งชาติ ที่กระจายการพัฒนาที่อยู่อาศัยออกสู่ภูมิภาค ได้กำหนดไว้คือ เมืองสาขาง จะก่อสร้างอาคารที่พักอาศัย 300 หน่วย บนพื้นที่ 50 ไร่ โดยให้แล้วเสร็จไม่เกินปี 2529
2. ขยายอาคารเรียน วิทยาลัยพยาบาลจังหวัดสาขาง ซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนป่าขาม ตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดสาขาง ตามนโยบายของกองพยาบาลสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข โดยมีเป้าหมายที่จะผลิตบุคลากรสายการพยาบาลระดับต้น จำนวน 150 คนต่อปี และผลิตบุคลากรสายการพยาบาลระดับวิชาชีพชั้นสูงจำนวน 100 คนต่อปี
3. การประปาจังหวัดสาขางจะขยายกำลังการผลิตเพิ่มขึ้นเพื่อบริการประชาชนในชุมชนเมืองเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีโครงการจะปรับปรุงอ่างเก็บน้ำเดิม และสร้างอ่างเก็บน้ำใหม่ อีกแห่งหนึ่งบริเวณบ้านหัวสนามบิน หมู่บ้านพระบาท มีกำหนดดำเนินการประมาณ พ.ศ. 2526
4. ขนส่งจังหวัดสาขาง ได้สร้างสถานีจอดรถขนส่ง เร็วเรียบร้อยแล้ว เป็นสถานีขนส่งชั้น 1 เนื้อที่ 5 ไร่ บริเวณริมถนนพหลโยธินเลี้ยวเมือง ใกล้หมู่บ้านสุขสวัสดิ์
5. องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย มีโครงการขยายการบริการไปสู่ชุมชนที่เติบโตใกล้เคียงโดยรอบ เพื่อการติดต่อราชการและธุรกิจอย่างสะดวก ในปี พ.ศ. 2527

ข. โครงการของเทศบาลเมือง

1. การขยายเขตเทศบาลเมืองสาขางจากพื้นที่เดิมประมาณ 9 ตารางกิโลเมตร เป็น 25 ตารางกิโลเมตร แต่ยังไม่เป็นที่ตกลงด้วยมีอาณาเขตน้อยกว่าเขตผังเมืองรวมของสาขางเมืองอยู่มาก ทางเทศบาลจึงจะทำการตกลงกันใหม่อีกครั้ง

2. เทศบาลเมืองลำปางมีโครงการจะก่อสร้าง และปรับปรุงอาคารตลาดสดของเทศบาลบนพื้นที่เดิม ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับศาลากลาง

3. ถนนสำคัญทุกสายในเขตเทศบาลจะปรับปรุงให้เป็นคอนกรีตหมด ซึ่งจะทำเป็นโครงการระยะยาว และมีโครงการจะตัดถนนเพิ่มขึ้นใหม่ 1 สายคือ จากถนนจักรโอบไปท่าครวน้อย ระยะทางยาวประมาณ 500 เมตร เป็นถนนกว้าง 12.00 เมตร จะเริ่มดำเนินการในปี 2526

4. เทศบาลเมืองลำปางมีโครงการจะสร้างสะพานขึ้นมาใหม่อีกแห่ง เพื่อแบ่งเบาการจราจรของสะพานรัฐา โดยจะสร้างที่ถนนท่ามะโอ ตรงสุดถนนริมแม่น้ำข้ามไปเชื่อมกับถนนบุญวาทย์ และจะตัดถนนจากถนนบุญวาทย์ไปเชื่อมกับถนนพลโยธิน คาดว่าจะดำเนินการได้ในปี 2526

5. บ้ายที่กิ่งขยะไปที่แห่งใหม่ซึ่งห่างจากตัวเมืองประมาณ 6 - 7 กิโลเมตร ที่ตำบลพิชัย มีเนื้อที่ประมาณ 134 ไร่ คาดว่าจะดำเนินการแล้วเสร็จในปี 2526

6. เปิดที่ทำการไปรษณีย์ประเภทรับ - ฝาก อีกแห่งที่หน้าวิทยาลัยครูลำปาง ตำบลขมอ

7. เทศบาลมีโครงการก่อสร้างสถานีตั้งเพลิงอีกแห่งที่ตำบลเวียงเหนือ และตำบลลุ่มตู่ โดยจะเริ่มดำเนินการได้ในปี 2527

8. บ้ายโรงฆ่าสัตว์ไปในที่แห่งใหม่ บนถนนห่างจัดติดกับถนนเจริญประเทศ ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 8 ไร่

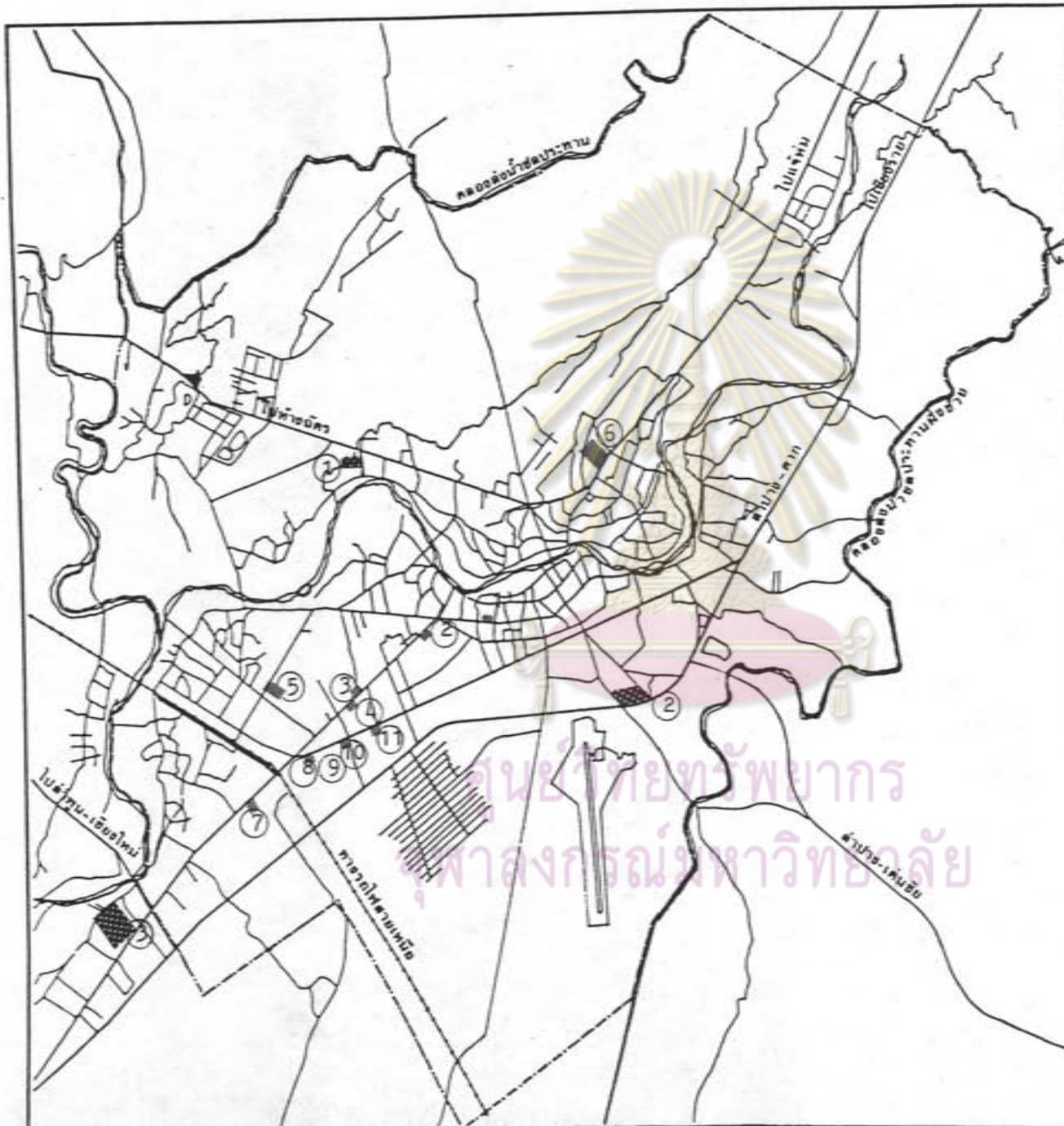
9. เทศบาลมีโครงการจะพัฒนาระบบระบายน้ำ กำจัดน้ำทิ้งและกำจัดขยะ โดยในขณะนี้มีมอบหมายให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ทำการศึกษาอยู่

ค. การลงทุนของเอกชน

1. ศูนย์การค้าตลาดอัครินทร์ อยู่หลังสถานีดับเพลิงของเทศบาล เอกชนลงทุนสร้างศูนย์การค้าขึ้นในเนื้อที่ 15 ไร่ 2 งาน 13 ตารางวา และอาคารพาณิชย์ 2 ชั้น จำนวนกว่า 100 ห้อง

2. สร้างโฮเวิร์ม 3 ชั้น 5 คูหา ที่ถนนบุญวาทย์หน้าลำปางเอเชียโอเทล ในเนื้อที่ 1 ไร่เศษ ก่าลังดำเนินการก่อสร้าง
3. ที่ทำการธนาคารกรุงเทพ สาขาถนนฉัตรโยย ที่ถนนฉัตรโยยใกล้ ๆ กับ ห้าแยกหนองพิกา ในเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ งบประมาณ 8 ล้านบาท เป็นอาคาร 4 ชั้น ก่าลัง ดำเนินการก่อสร้าง
4. สร้างอาคารแฟลต "คิมเกรสโฮเทล" จำนวน 80 หน่วย เพื่อให้เช่าที่ ถนนฉัตรโยย ในเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ งบประมาณ 7 ล้านบาท เป็นอาคาร 4 ชั้น ก่าลัง ดำเนินการก่อสร้าง
5. สร้างโฮเวิร์ม 3 ชั้น ของบริษัทลำปางพาณิชย์ที่ถนนฉัตรโยยใกล้ ๆ ถนนที่ เชื่อมระหว่างถนนฉัตรโยยกับถนนพหลโยธิน เนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ งบประมาณ 7 ล้านบาท ก่าลังดำเนินการก่อสร้าง
6. โครงการก่อสร้างตลาดสดและอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น 2 ชั้น 40 คูหา ที่ ถนนสุเรนทร์ ตรงข้ามกับธนาคารแห่งประเทศไทยลำปางลำปาง เนื้อที่ประมาณ 2 ไร่เศษ ยังไม่ได้ก่อสร้าง
7. สร้างอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น 8 คูหา ที่ถนนพหลโยธิน ตรงข้ามกับสำนักงาน อุตสาหกรรมภาคเหนือ ในเนื้อที่ประมาณ 2 งาน ก่าลังก่อสร้าง
8. สร้างอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น 5 คูหา ที่ถนนพหลโยธิน เนื้อที่ประมาณ 2 งาน เพื่อทำเป็นร้านค้าข้าวสาร
9. สร้างอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น 2 คูหา ที่ถนนพหลโยธิน เนื้อที่ประมาณ 2 งาน ทำเป็นที่พักอาศัยและค้าขาย
10. สร้างอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น 3 คูหา ที่ถนนพหลโยธิน เนื้อที่ประมาณ 2 งาน เป็นร้านค้าข้าวสาร
11. สร้างอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น 3 คูหา ที่ถนนพหลโยธิน เนื้อที่ประมาณ 2 งาน เป็นร้านค้าข้าวสาร

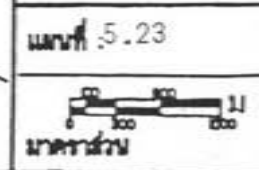
**การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดิน
เทศบาลเมืองลำปาง**

แผนผัง : โครงการพัฒนาของ
รัฐบาลและเอกชน

- สัญลักษณ์ :**
- ▨ โครงการภาครัฐบาล
    - 1 โครงการสร้างโรงพยาบาล
    - 2 กำลังก่อสร้างวิทยาลัยพยาบาล
    - 3 บ่อกำจัดน้ำเสีย (กำลังเสนอโครงการ)
  - โครงการภาคเอกชน
    - 1 กำลังก่อสร้างอาคารโชว์รูม
    - 2 กำลังก่อสร้างอาคารกรุงเทพ
    - 3 กำลังก่อสร้างแฟลต
    - 4 กำลังก่อสร้างโชว์รูม
    - 5 โครงการอาคารพาณิชย์และตลาด
    - 6 โครงการหมู่บ้านจัดสรรราคาถูก
    - 7-11 กำลังก่อสร้างอาคารพาณิชย์

กองจัดการโครงการ
และประเมินผล
ที่มา : สำนักผังเมือง 2525

- หมายเหตุ :**
- ถนน
  - ทางรถไฟ
  - แม่น้ำ คลอง
  - - - พื้นที่ศึกษา

12. ที่ดินจัดสรรหมู่บ้านลุ่มลาดา ที่ถนนประจักษ์ฯ เนื้อที่ 12 ไร่ แบ่งเป็นแปลง ๆ ละ 100 ตารางวา รวมทั้งหมด 34 แปลง ขายไปจนเกือบหมดแล้วแต่ยังไม่มีผู้ใดมาปลูกบ้านพักอาศัย

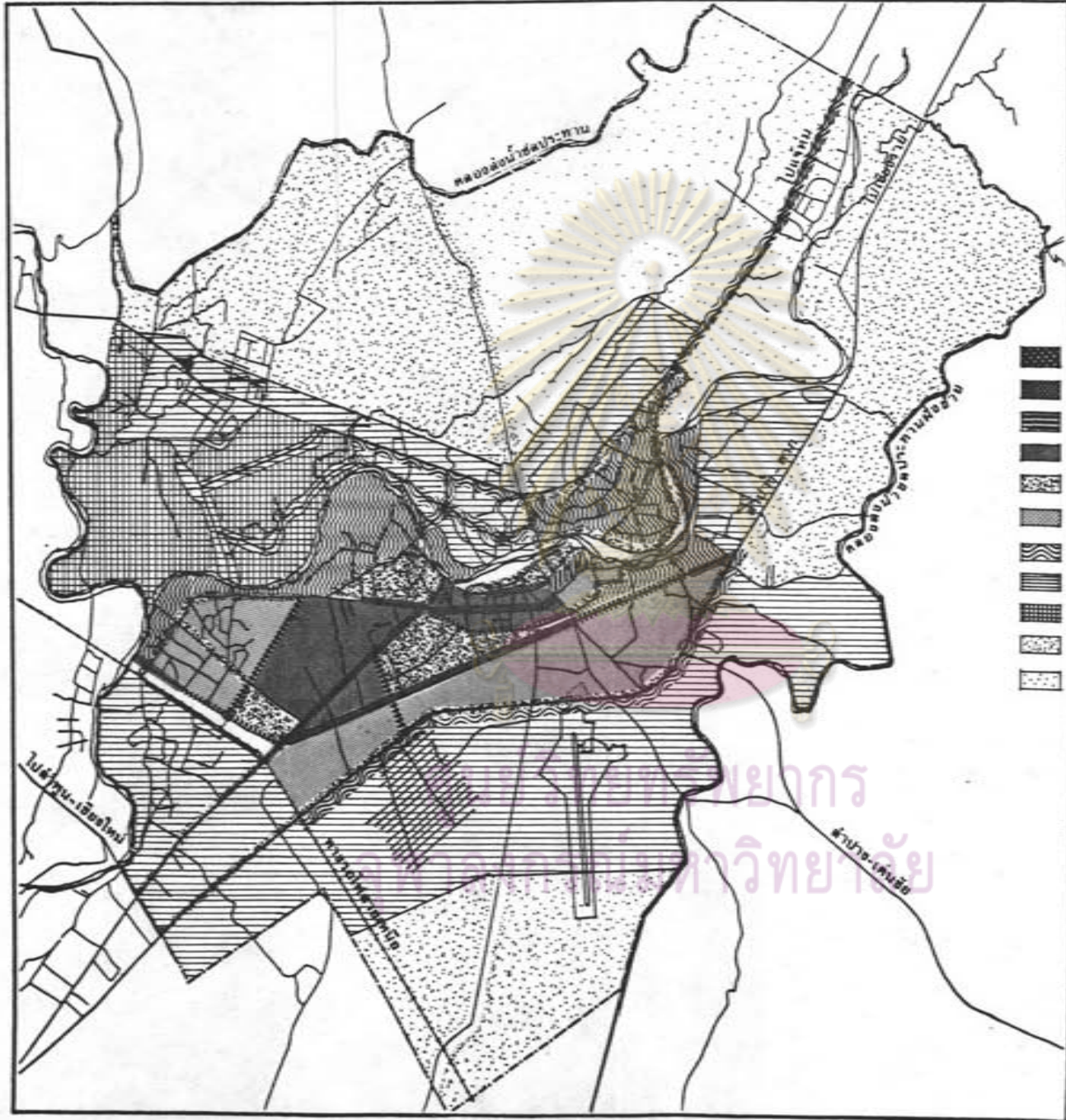
นโยบายและโครงการของรัฐบาลและเอกชนมี จะเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการชี้ให้เห็นแนวโน้มการพัฒนาในอนาคต ซึ่งจะยับยั้งและทิศทาง การเติบโตของเมืองต่อไป

ทิศทาง การขยายตัวของชุมชน

จากการศึกษาสภาพการใช้ที่ดินในอดีต - ปัจจุบัน และการเติบโตขององค์ประกอบต่าง ๆ อันมีผลต่อรูปแบบการใช้ที่ดินของเมือง ได้แก่ สภาพพื้นที่ เส้นทางการคมนาคมขนส่ง กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางประชากร การบริการสาธารณูปโภค - สาธารณูปการ ราคาที่ดิน รวมทั้งโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่ลงบนพื้นที่ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น อาจจะทำให้เห็นรูปแบบและทิศทาง การขยายตัวของชุมชนเมืองลุ่มลาดาต่อไปได้ดังนี้

ทิศเหนือของชุมชนเป็นทิศทางที่มีแนวโน้มการขยายตัวของเมืองมากที่สุด โดยเฉพาะบนถนนลุ่มลาดา - เชียงราย ด้วยเส้นทางนี้ น่าจะเติบโตเพื่อรับการขยายตัวของ การไฟฟ้าภูมิภาคแม่เมาะ ซึ่งเป็นโรงผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย อยู่ห่างจากตัวเมืองไปประมาณ 26 กิโลเมตร และเป็นทิศทางที่ไปสู่พื้นที่โครงการศูนย์ราชการภาคเหนือของจังหวัดอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การเติบโตของชุมชนเมืองในความเป็นจริงอาจจะมีอยู่ไม่มากนัก ด้วยมีอุปสรรคของพื้นที่ กล่าวคือ ถนนสายนี้เป็นที่ตั้งของค่ายทหารขนาดใหญ่ทั้งสองฝั่ง (ค่ายสุรศักดิ์มนตรี) อีกเส้นทางหนึ่งซึ่งคาดว่าจะมีการขยายตัวต่อไปคือ ทางลุ่มลาดา - อำเภอแจ้ห่ม ซึ่งเริ่มมีการขยายตัวบ้างแล้ว ทั้งยังมีการสร้างถนนต่อจากอำเภอเวียงป่าเป้าเข้ามาอำเภอแจ้ห่ม ซึ่งจะทำให้ระยะทางจากจังหวัดเชียงใหม่ถึงลุ่มลาดาลดลง และจะมีการใช้เส้นทางนี้มากขึ้น

บริเวณทิศใต้เป็นทิศทาง การขยายตัวเดิมของชุมชน ซึ่งเกิดจากการตัดถนนพหลโยธินและถนนพหลโยธินเลี่ยงเมือง โดยเฉพาะบริเวณถนนพหลโยธินเลี่ยงเมืองได้มีการจัดสรรที่ดินเป็นหมู่บ้านพักอาศัยขนาดใหญ่ด้านตะวันตกบริเวณพหลโยธินไปจังหวัดตากในท้องที่ตำบลพระบาท

**การวิเคราะห์วางแผนการใช้ที่ดิน
เทศบาลเมืองลำปาง**

แสดง : ราคาที่ดิน พ.ศ. 2526

สัญลักษณ์ :

- 3,500,000 บาท/ไร่
- 2,000,000 - 2,400,000 บาท/ไร่
- 1,200,000 - 1,500,000 บาท/ไร่
- 700,000 - 1,000,000 บาท/ไร่
- 400,000 - 600,000 บาท/ไร่
- 250,000 - 350,000 บาท/ไร่
- 180,000 - 200,000 บาท/ไร่
- 100,000 - 150,000 บาท/ไร่
- 70,000 - 75,000 บาท/ไร่
- 20,000 - 50,000 บาท/ไร่
- สี่กว่า 8,000 บาท/ไร่

ที่มา : กองจัดโครงการฯ
สำนักงานผังเมือง

- หมายเหตุ :
- ถนน
  - พายาวไฟฟ้า
  - แม่น้ำ คลอง
  - พื้นที่ศึกษา

แผนที่ : 5.24

เส้นทาง การเติบโตของชุมชนอีกริเวณหนึ่งก็คือ เส้นทางไปจังหวัดลำพูน - เชียงใหม่ ในตำบลบ่อแก้ว ซึ่งในปัจจุบันแม้จะมีความหนาแน่นของประชากรเพิ่มไม่มากนัก แต่จากการพัฒนาพื้นที่จังหวัดลำพูนให้เป็นนิคมอุตสาหกรรมของภาคเหนือก็จะเป็นตัวเร่งให้การขยายตัวของพื้นที่ชุมชนในบริเวณนี้ เป็นไปได้อีกริเวณหนึ่ง

บทบาทของชุมชนเมืองลำปาง

ก. บทบาทตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 ซึ่งยึดแนวความคิด "ทฤษฎีสู่ศูนย์เติบโต" (Growth Pole) มาใช้ในการพัฒนาประเทศ ได้กำหนดให้จังหวัดลำปางมีบทบาทเป็นเมืองรอง ที่จะรองรับความเจริญเติบโตที่แผ่กระจายมาจากจังหวัด เชียงใหม่ อันเป็นเมืองหลักของภูมิภาค

ถึงแม้จะยังไม่มีการกำหนดโครงการอย่างแน่ชัดในการพัฒนาจังหวัดให้เป็นไปตามรูปแบบดังกล่าว แต่ก็มีแนวนโยบายกว้าง ๆ ของสภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติว่า ลำปางจะต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเกษตร และการบริการสังคมของท้องถิ่น อันจะเป็นบทบาทหลักของชุมชนเมืองลำปางนั่นเอง

ข. บทบาทตามสภาพปัจจุบัน

จากการศึกษาถึงสภาพต่าง ๆ มาข้างต้น สามารถพิจารณาบทบาทของชุมชนเมืองลำปางได้ดังนี้คือ

1. บทบาทของเมืองพักอาศัย

ชุมชนเมืองลำปางมีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่โบราณกาล จะเห็นได้จากลักษณะการเป็นชุมชนใหญ่เกาะไปตาม 2ฝั่งของแม่น้ำวัง อันเป็นรูปแบบการเลือกทำเลที่ตั้งของเมืองเกษตรกรรมดั้งเดิม ลักษณะการโยกย้ายถิ่นที่มีกิจกรรมพักอาศัยมากที่สุด รวมทั้งการเติบโตของประชากรก็เป็นไปอย่างช้า ๆ มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สูงและจากการศึกษาพบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่เป็นไปโดยธรรมชาติมากกว่าการย้ายถิ่น อันหมายถึงชุมชนเมืองลำปางมิได้มีแรงดึงดูดในกิจกรรมอื่น ๆ มากไปกว่ากิจกรรมพักอาศัยเพียงพอที่จะทำให้มีการโยกย้ายของประชากรเข้าสู่พื้นที่เมืองได้ ในทางตรงกันข้าม ประชากรในพื้นที่เมือง และพื้นที่อื่น ๆ ทั้งในจังหวัดและรอบนอกต่างมุ่งเข้าสู่พื้นที่ที่มีแรงดึงดูดในแง่การจ้างงานมากกว่า อันได้แก่ กิ่งอำเภอแม่มาะ และจังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นแหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในบริเวณนี้

2. บทบาทศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง

จากข้อได้เปรียบในด้านที่ตั้งทำให้ชุมชนเมืองลำปางมีลักษณะเป็นเมือง ผ่านไปยังพื้นที่อื่น ๆ ในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางรถยนต์ซึ่งมีเส้นทางสายหลักจากกรุงเทพฯ ตัดผ่าน (ถนนพหลโยธิน) และมีเส้นทางแยกไปสู่จังหวัดอื่น ๆ ดังจะเห็นได้จากปริมาณการจราจรที่ผ่านพื้นที่เมืองสู่พื้นที่รอบนอก และการเติบโตของอุตสาหกรรมซ่อมรถยนต์ - ไทนาโม ซึ่งมีอยู่มากบนถนนพหลโยธินในระยะเวลา 10 ปีมานี้ ซึ่งบทบาทในด้านนี้จะส่งผลต่ออย่างยิ่งต่อบทบาทของการให้บริการ การท่องเที่ยว รวมทั้งบทบาทการเป็นศูนย์กลางการเกษตรตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3. บทบาทของเมืองบริการ

บทบาทในเรื่องของการบริการนี้ ไม่เพียงแต่เป็นการตอบสนองบทบาทแรก คือ การให้บริการโครงสร้างพื้นฐานแก่ประชากรเมืองเท่านั้น ชุมชนเมืองลำปางยังเป็นแหล่งรวมของสถาบันและหน่วยงานราชการระดับภาคต่าง ๆ มากมายได้แก่ โรงพยาบาลเมืองลำปาง ธนาคารแห่งประเทศไทย ศูนย์สู่ชาววิบูลเขต 5 สำนักงานพัฒนาชุมชนเขต 5 เป็นต้น ที่จะคอยให้บริการต่าง ๆ แก่ประชากรในเมืองและพื้นที่รอบนอก โดยเฉพาะเมื่อมีการเติบโตของพื้นที่ใกล้เคียง (เช่น กิ่งอำเภอแม่เมาะ) บทบาทนี้ก็ยิ่งสำคัญเป็นมากยิ่งขึ้น ซึ่งทางจังหวัดและรัฐบาลก็พยายามส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทดังกล่าวอยู่แล้ว

4. บทบาทของเมืองท่องเที่ยว

ชุมชนเมืองลำปางนอกจากจะมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานแล้ว ยังมีลักษณะความเป็นอยู่แบบภาคพื้นลานนาไทย ซึ่งมีขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และสิ่งลึกลับของวัฒนธรรมดังกล่าวออกมาในลักษณะของการดำรงชีวิต ตลอดจนสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า ในพื้นที่ชุมชนเมือง มีโบราณสถานสำคัญที่มีความสวยงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะงานอยู่อย่างมากมาย ได้แก่ วัดพระแก้วดอนเต้า วัดเจดีย์ขาว เป็นต้น และเป็นพื้นที่เดียวในประเทศไทยที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวในเมืองโดยใช้รถม้า อันเป็นสัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของลำปาง

สภาพยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอีกมากมาย ทั้งในรูปแบบของสถานที่ท่องเที่ยว ธรรมชาติและวัฒนธรรม และเพิ่งได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งในภาคเหนือ ซึ่งจะส่งผลให้บทบาทของเมืองในรูปนี้เด่นชัดขึ้นอีก

5. บทบาทศูนย์พัฒนาระบบ - จุดล่าหกรรม

ถึงแม้บทบาทในเรื่องนี้ของชุมชนเมืองสาปางจะไม่เด่นมากนัก แต่ก็มีแนวโน้มและทิศทางที่จะเป็นไปได้ในโอกาสต่อไป ทั้งนี้จะเห็นได้จากการเติบโตของกิจกรรมการค้า และจุดล่าหกรรมในชุมชนเมืองสาปาง ซึ่งมีอัตราการเติบโตมากขึ้นในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา กิจกรรมการค้าที่เด่นที่สุดก็คือ กิจกรรมการค้าปลีกและบริการ ซึ่งนอกจากจะให้บริการแก่ประชากรในชุมชนเมืองสาปางเองแล้ว ยังบริการให้แก่ประชากรรอบนอกที่เข้ามาใช้บริการ ด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ต่าง ๆ ในเมือง ประชากรที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เมือง และประชากรที่ผ่านเข้าเมืองเนื่องจากการเป็นศูนย์กลางคมนาคมดังกล่าวอีกด้วย ส่วนกิจกรรมจุดล่าหกรรมในเมือง ไม่ว่าจะเป็นรูปของจุดล่าหกรรมบริการ จุดล่าหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ซึ่งเริ่มขยายตัวขึ้นมาตั้งแต่จะไม่ไปจุดล่าหกรรมขนาดใหญ่ แต่ก็แสดงถึงแนวโน้มของแหล่งจ้างงานที่จะเกิดขึ้นในเมืองได้อีก หากมีการเสริมบทบาทของเมืองต่าง ๆ ดังที่กล่าวไปแล้วนั้นควบคู่กันไป

จากการพิจารณาบทบาทตามสภาพชุมชนปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า ชุมชนเมืองสาปางมีบทบาทในหลาย ๆ ด้านผสมผสานกันไป แต่สิ่งหนึ่งที่แสดงถึงบทบาทในภาพรวมของชุมชนเมืองสาปางก็คือ การเป็นเมืองสมบูรณ์แบบ (Self Sufficient City) ถึงแม้จะมีลักษณะความเป็นเมืองไม่สูงเท่าเมืองเชียงใหม่อันเป็นเมืองหลักของภูมิภาคก็ตาม

นอกจากชุมชนเมืองสาปางจะสามารถดำรงชีพและเลี้ยงตัวเองได้อย่างดีแล้ว ยังมีลักษณะของการให้บริการไปยังชุมชนที่ด้อยกว่ารอบนอก แต่เป็นไปในรูปแบบของการให้บริการในด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการเป็นสำคัญ ซึ่งหากจะผลักดันให้เป็นไปตามบทบาทของ "เมืองรอง" ดังที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับนี้กำหนดชุมชนเมืองสาปางคงจะต้องปรับปรุงและขยายงานทางด้านบริการชุมชนออกไปอีก รวมทั้งหาแนวทางในการเป็นฐานเศรษฐกิจและแหล่งจ้างงานที่สำคัญ เพื่อลัดกั้นการเติบโตต่อไปของเมืองหลัก ซึ่งในแง่ที่ดูเหมือนสาปางจะมีแรงดึงดูดอยู่ไม่มากนักด้วยมีแหล่งจ้างงานขนาดใหญ่อยู่แห่งเดียว คือ ที่

กิ่งอำเภอแม่เมาะ การเติบโตของอุตสาหกรรมในเมืองโดยทั่วไปก็ไม่มีมากและเป็นขนาดย่อยถึงปานกลาง ทั้งยังมีลักษณะของอุตสาหกรรมบริการชุมชนมากกว่า และการจะผลักดันนโยบายการสร้างแหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ลงในพื้นที่ก็คงเป็นไปได้ยาก เพราะรัฐบาลเพิ่งจะวางโครงการนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือไปอยู่บนพื้นที่รอยต่อระหว่างจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่เมื่อไม่นานมานี้เอง ทั้งนี้คงจะต้องดูนโยบายของรัฐอีกครั้งว่าจะยังคงยึดมั่นกับนโยบายเมืองหลักเมืองรองมากน้อยเพียงไร รวมทั้งมีแผนโครงสร้างในการพัฒนาตามบทบาทในพื้นที่เฉพาะสาขาบางอย่างหรือไม่

อย่างไรก็ดี การศึกษานี้จะคำนึงถึงสภาพความเป็นจริงและความเป็นไปได้ของชุมชนเมืองสาขาเป็นสำคัญ โดยจะกำหนดบทบาทของชุมชนดังนี้คือ

บทบาทหลัก

1. เป็นเมืองพักอาศัย
2. เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งและการบริการสังคม
3. เป็นศูนย์กลางการปกครองภาคเหนือตอนบน

บทบาทรอง

1. เป็นแหล่งท่องเที่ยว
2. เป็นศูนย์กลางพาณิชย์ยกรรมและอุตสาหกรรมขนาดย่อม

บทบาทเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดทิศทางของชุมชนเมืองสาขาต่อไป และย่อมจะเกี่ยวข้องกับรูปแบบการโยกย้ายถิ่นของเมืองในอนาคต ดังจะทำการศึกษาเพื่อวิเคราะห์และวางแผนเค้าโครงในบทต่อไป

ปัญหาในชุมชนเมืองสาขา

การวางแผนเพื่อจะบรรลุผลตามบทบาทของชุมชนเมืองดังกล่าวมานั้น สิ่งแรกที่พึงกระทำก็คือ พิจารณาถึงอุปสรรคหรือปัญหาของเมืองที่อาจจะทำให้การพัฒนาเมืองเป็นไปได้หรือไม่ หรือล่าช้าไป เพื่อที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ชุมชนมีความพร้อมในการดำเนินการตามบทบาทของตน และจากการศึกษาถึงองค์ประกอบและสภาพทั่วไปของชุมชนเมืองสาขาอาจจะพอสรุปปัญหาในชุมชนได้ดังนี้

ตาราง 5.16 ปัญหาในชุมชนเมืองลำปาง พ.ศ. 2525

ปัญหา	เหตุ	ผล	บริเวณที่เกิดปัญหา
<p><u>ปัญหาคำณกายภาพ</u></p> <p>1. ปัญหาการโยกที่ดิน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กระจัดกระจาย ปะปนกัน - ขาดระเบียบและรูปแบบที่เหมาะสม - เกิดการบุกรุกที่ดินสาธารณะ และพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบ 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดความขัดแย้งในการโยกที่ดิน - เป็นอุปสรรคแก่การพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการบริการสาธารณะอุปโภค และสาธารณูปโภค - เกิดผลกระทบต่อเมืองเป็นปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาการจราจร ปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดขึ้นโดยทั่วไปในทั้งที่ชุมชนเมือง
<p>2. ปัญหาการจราจรติดขัด</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ถนนโดยทั่วไปแคบและมีขนาดไม่สม่ำเสมอ - ปริมาณการจราจรสูง โดยเฉพาะในช่วงชั่วโมงเร่งด่วน - ขาดที่จอดรถ โดยเฉพาะในย่านพาณิชย์กรรม ทำให้ต้องโยกที่ถนน บางสายเป็นที่จอดรถ - ขาดการควบคุมให้เป็นระเบียบ - สะพานข้ามแม่น้ำระหว่างชุมชนใหม่ 2ฝั่งไม่เพียงพอ 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดการติดขัดของจราจรในช่วงชั่วโมงเร่งด่วน - เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและปัญหาสภาพแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> - บริเวณตลาดเทศบาล ย่านการค้า โรงเรียน - บริเวณสะพานรัชฎาภิเศก - บริเวณถนนทศโยธินช่วงตัด (cross) กับทางรถไฟสายเหนือ
<p>3. ปัญหาการบริการประปา</p> <p>4. ปัญหาการระบายน้ำ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง - ขอบข่ายบริการเฉพาะเขตเทศบาล - มีข้อบกพร่องในการวางแนวท่อระบายน้ำหลัก ทำให้ประสิทธิภาพการระบายน้ำไม่เป็นไปโดยต่อเนื่อง - บางพื้นที่มีขนาดท่อเล็กแต่ตั้งรับน้ำมาก ทำให้ความสามารถในการระบายน้ำไม่เพียงพอ 	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดแคลนน้ำประปาในบางพื้นที่ - ขาดการบริการในบางบริเวณ - เกิดปัญหาน้ำท่วมในเมือง - เกิดน้ำขังในท่อ ซึ่งจะทำให้น้ำไหลซึมเหม็น และเป็นที่เพาะพันธุ์เชื้อโรค 	<ul style="list-style-type: none"> - บริเวณชุมชนรอบนอกเทศบาลฯ - ขาดการระบายน้ำในชุมชนรอบนอก - เกิดน้ำท่วมบริเวณประตูชัย ถนนป่าซาม ถนนคันนาบิน ลีแยกทศโยธิน ถนนเทพีวรรณ บริเวณหมู่บ้านสุวิไลวีร์ บริเวณสี่แยกศรีชุม โรงเรียนพงษ์สุวิไลวีร์ บริเวณหลังวัดศรีชุม บริเวณนาแก้วมไต้

5. ปัญหาขาดแคลนโทรศัพท์	- ชุมชนมีการขยายตัวมากขึ้น และมีความต้องการเพื่อใช้ประกอบกิจกรรมมากขึ้น	- เกิดความไม่สะดวกในการประกอบกิจกรรม	- บริ เวณรอบนอกและในที่ตั้งเทศบาล บางส่วน
6. ปัญหาการกำจัดขยะ	- มีขอบเขตการให้บริการเฉพาะในที่ตั้งเทศบาล และไม่เพียงพอด้วย มีความสามารถในการจัดเก็บได้ร้อยละ 90 ของขยะที่ถึงในแต่ละวัน	- เกิดปัญหาสภาพแวดล้อม	- ที่ซึ่งทั่วไปและบริ เวณตลาดสด
7. ปัญหาคุณภาพน้ำในแม่น้ำวัง	- น้ำไหลโคจรจากพื้นที่เมืองระบายสู่แม่น้ำวัง	- น้ำในแม่น้ำวังมีคุณภาพต่ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูแล้ง	- แม่น้ำวัง
8. ปัญหากลิ่นจากโรงฆ่าสัตว์	- โรงฆ่าสัตว์ตั้งอยู่ในบริ เวณที่ประชาชนอยู่กันอย่างหนาแน่น	- เป็นอันตรายต่อการอุปโภคบริโภค	- โรงฆ่าสัตว์ของ เทศบาล
9. ปัญหาภูมิทัศน์	- ความแออัดจอแจบริเวณใจกลางเมือง	- ความสูญเสียเอกลักษณ์ของเมือง	- บริ เวณใจกลางเมือง
ปัญหาบ้านเศรษฐกิจ			
10. ปัญหาแรงงานที่ทำงาน เศรษฐกิจ	- ประชากรที่หารายได้ให้แก่ชุมชนเมืองมีเพียงร้อยละ 42.09	- ระบบเศรษฐกิจไม่ขยายตัว	
11. ปัญหาระดับรายได้เฉลี่ยของประชากร	- รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในชุมชนเขตเทศบาลเท่ากับ 807.60 บาท/เดือน และนอกเขตเทศบาล 661.42 บาท/เดือน	- ประชากรจะเคลื่อนย้ายไปสู่ชุมชนที่มีรายได้มากกว่า	
12. ปัญหาการว่างงาน	- ประชากรวัยแรงงานร้อยละ 11.79 ไม่มีงานทำ	- ส่งผลกระทบต่อมาตรฐานการครองชีพของชุมชน	
13. ปัญหาการขยายตัวบ้านเศรษฐกิจ	- สลัดชุมชนที่เป็นชุมชนกึ่งอาชีพทำให้ขาดส่วนทางเศรษฐกิจที่จะชักจูงให้มีการลงทุน นอกเหนือไปจากจุดสำหรับบริการชุมชน	- ขาดแหล่งจ้างงานที่สำคัญ	- บริ เวณทุ่งเมืองเก่า
		- ประชากรอพยพไปสู่ที่อื่น ๆ	

<p><u>ปัญหาบ้านสังคม - ประชากร</u></p> <p>14. ปัญหาการรักษาความปลอดภัย</p>	<ul style="list-style-type: none"> - คล้ายอยู่อากรรมค่อนข้างสูง - อัตราการว่างยังต่ำกว่ามาตรฐาน (1 คนต่อประชากร 772 คน) 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดความไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน 	
<p>15. ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การขาดแคลนที่พักอาศัยที่มีมาตรฐานต่อการดำรงชีพ 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดปัญหา สภาพแวดล้อมชุมชน - สิ่งผลกระทบต่อปัญหาสังคมอื่น ๆ ต่อไป 	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนริมแม่น้ำวัง - ชุมชนหลังโรงเรียนเทศบาล 4 - ชุมชนคูเมือง ถนนรอบเมือง - ชุมชนตลาดจีน ชุมชนบริเวณถนนตัดใหม่ ซ้ำโรงถั่วเบญจเรศศิลป์ - ชุมชนหลังวัดบ้านคง ชุมชนหลังวัดท่าครวน้อย ชุมชนตรอกโรงเรียนเทศบาลฯ ชุมชนบ้านแขก - ชุมชนบ้านขมุ
<p>16. การบริการสาธารณสุข</p>	<ul style="list-style-type: none"> - แม้จะมีโรงพยาบาลศูนย์แต่ต้องให้บริการระดับภาค 	<ul style="list-style-type: none"> - สุขภาพอนามัยของประชากรไม่ดี 	
<p>17. ขาดแคลนที่พักผ่อนหย่อนใจ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ในพื้นที่เทศบาลมีสวนพักผ่อนหย่อนใจเพียงที่เดียว คือ สวนสาธารณะเทศบาล นอกนั้นเป็นส่วนหย่อมขนาดเล็กมาก 	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดแหล่งนันทนาการเพื่อสุขภาพอนามัย 	
<p>18. การกระจายตัวของประชากรไม่สม่ำเสมอ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ประชากรอยู่กันอย่างหนาแน่นบางพื้นที่และเบาบางในบางพื้นที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - การบริการสาธารณูปโภค - สาธารณูปการ ไม่สะดวกและสิ้นเปลือง 	

ที่มา : จากการศึกษา